

Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica

Facultat de Geografia i Història

UNIVERSITAT DE BARCELONA

LA VILA DE BERGA A L'EDAT MITJANA
LA FAMÍLIA DELS BERGA

Volum I

Que presenta **M. Dolors Santandreu i Soler** per optar al títol de Doctora
en Història Medieval.

Tesi de Doctorat dirigida pel

Dr. Manuel Riu i Riu

Catedràtic d'Història Medieval de la Universitat de Barcelona.

Programa de Doctorat "Poder i Societat a l'Edat Mitjana".

Bienni 1993-1995.

Març 2006

5- ELS POBLADORS DE LA BERGA BAIXMEDIEVAL

La documentació estudiada ens ha proporcionat nombroses referències als pobladors de la Berga dels segles XIV i XV.

La metodologia que hem emprat per al seu estudi ha estat fer un buidatge dels noms i cognoms que anàvem trobant als documents i recollint les notícies sobre les seves professions i oficis així com també altres detalls de les seves vides. Finalment, totes aquestes referències les hem classificat segons els següents apartats:

- Autoritats civils
- Els preveres
- La comunitat de preveres
- Els artistes: apotecaris, cirurgians, notaris, advocats, etc.
- Els mercaders
- Els artesans
- Els camperols
- Els pobres vergonyants
- Els esclaus
- Els jueus
- Altres
- Immigrants i emigrats

De cadascun d'aquests apartats hem estudiat els noms que apareixen a la documentació així com les característiques de les seves professions i diferents aspectes de les seves vides.

Cal dir també que, en tractar dels artesans, parlarem no només dels oficis que hi havia a la Berga baixmedieval sinó que també veurem altres aspectes relacionats amb aquest món, tals com l'aprenentatge de l'ofici i el progrés en aquest: la mestria.

La tasca ha estat laboriosa, però creiem que, finalment, hem pogut fer una aproximació al món del treball en la Berga baixmedieval

5.1.- AUTORITATS CIVILS

La documentació estudiada ens permet conèixer els noms de diverses autoritats civils que van exercir el seu càrrec a la vila de Berga des de finals del segle XIV a mitjans del XV.

En primer lloc parlarem dels representants de l'administració reial a la vila. Entre aquests oficials hem localitzat el **lloctinent del batlle general de Catalunya**. En concret, el 10 de febrer de l'any 1422, Bernat de la Palanca, davant diversos testimonis va presentar una carta a Joan Texera "*locumtenente baiuli generalis Cathalonie*"⁴⁶⁴. En aquesta carta, Bernat de la Palanca renunciava a dos masos que tenia en alou del rei, "*jo dit Bernat de la Palancha retabsolch e defanesch e remet a vos Johan Texera, procurador del honrat batle general de Cathalunya en nom del senyor rey ab tots drets e pertinencies dels dits masos pagant a vos tot e quant cens sie degut al senyor rey entro al die de vuy*". És coherent que Bernat de la Palanca retorni els masos al batlle general ja que aquest era el gestor administratiu del patrimoni reial, al qual patrimoni pertanyien els masos Soldevila i Planelles que esmenta el document. En el nostre cas, ja que no ho va poder fer directament al batlle general en persona ho féu a un procurador seu, Joan Texera. També sabem que, el 1430, Joan Pila era lloctinent a Berga de Galceran de Recasens, conseller del rei i batlle general de Catalunya: "*Johannis Pila habitator ville Berge, locuntenente in dicta villa et eius vicaria honorabilis viri domini Galcerandi de Requesen milite domini regis consiliarii et pro dominio baiuli generalis Cathalonie*"⁴⁶⁵. Ambdós personatges mantenien els seus càrrecs el 1438, segons consta en la documentació⁴⁶⁶. També hem trobat alguna menció al **veguer** i al **sotsveguer**. El veguer era un oficial reial que exercia les seves funcions governatives, judicials i militars en una demarcació territorial bàsica de la xarxa administrativa del territori català: la vegueria. El sotsveguer no era el lloctinent del veguer sinó el possessor d'un ofici propi i, encara que subordinat a aquest, tenia atribucions similars dintre la seva demarcació, més reduïda. La missió d'ambdós era fer complir les ordres del rei i tenir cura del manteniment de la pau pública en la seva demarcació. Les notícies que hem localitzat a la documentació sobre el veguer són sempre indirectes mentre que

⁴⁶⁴ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 82v.

⁴⁶⁵ APBerga. Llibre Notarial 34, f. 40v.

⁴⁶⁶ APBerga. Llibre Notarial 35, f. 39r.

les referents al sotsveguer són més concretes encara que escasses. El 1376 Guillem Marqués era sotsveguer, “*Guillem Marques, ladonchs sotveguer en Bergadà*”⁴⁶⁷. El 1428, Berenguer de Casanova era el sotsveguer de Berga i del Berguedà, alhora que també batlle de Berga. Trobem Berenguer dictant sentència al litigi que enfrontava els germans Lluís, Jofre i Rafael de Santamaria, fills del difunt notari Pere de Santamaria, amb el carnisser Joan de Santamaria. El document deixa ben clar que Berenguer de Casanova és “*baiulis dicte ville et subvicarius Berge et Berguitani pro serenissimo domino rege*”⁴⁶⁸.

El **batlle** ha estat definit, per la Dra. Carme Batlle⁴⁶⁹, com una contrafigura del veguer, encara que les seves funcions eren més econòmiques i se circumscrivien a una sola localitat, mentre el veguer era un magistrat territorial i local alhora. Exercia el mixt imperi, és a dir, en causes criminals menors i en infraccions penals d’escassa gravetat en llocs que no eren caps de vegueria. La documentació estudiada ens permet saber que, l’any 1334, Ramon d’Olvan era batlle de Berga, com consta en un document sobre la implantació dels franciscans a la vila: “*Raymundi d’Olvan baiuli Berge pro domino rege*”⁴⁷⁰. El 1375 Jaume de Bellpuig era batlle i jutge ordinari de Berga: “*honorabilem Jacobum de Pulcro Podio baiulum et iudicem ordinarium ville Berge pro inclito domino duce*”⁴⁷¹. També sabem que, l’any 1383, Bernat de Maldà era batlle de Berga i Bartomeu Bargues era el seu assistent. Així consta en un document de venda d’unes terres on podem llegir: “*venerabili Bernardo de Malda, baiulo ville Berge, pro inclito domino duce et discreto Bartholomeo Bargues eius assistore*”⁴⁷².

El 1421 els batlles de Cardona i Berga van intervenir en un litigi pel pagament d’uns moltons. El document⁴⁷³ ens informa que Francesc Noguera era el batlle de Berga, Ramon Noguera el seu lloctinent i Pere Gibert, el batlle de Cardona. Aquest requereix el batlle de Berga perquè en Santpere i en Merola, “*districtuals vestres*”, paguin el deute que havien contret amb el cardoní Dalmau de Serarols, venedor dels moltons. El batlle de Cardona amenaça el de Berga amb el que suposaria l’incompliment de la demanda: “*En altre manera certificam vos que si lo contrari*

⁴⁶⁷ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 47r.

⁴⁶⁸ APBerga. Llibre Notarial 34, f. 27r.

⁴⁶⁹ Carme BATLLE i GALLART: *L’expansió baixmedieval (segles XIII-XV)* dins "Història de Catalunya", vol. III. Edicions 62. Barcelona, 1988. Pàgina 239.

⁴⁷⁰ AHFC. Fons de Berga, pergami número 3. Volum II, apèndix documental, document 398.

⁴⁷¹ ACBR. 06.03.01.01 “*Construcció de muralles, 1375*”

⁴⁷² APBerga. Llibre Notarial 31, f. 36v.

per vos ere fet o erets negligent o remis ço que no crehem nos percehirem en lo dit fet segons dret, iusticia, us e stial de nostra cort trobariem esser faedor sens altres requestes que daqui avant nous entenem a fer car aquesta vos fem per primera, segona, tercera e peremptoria e per compliment de totes requestes per perdonar a despeses, trebals e mesions". Suposem que aquesta no devia ser una amenaça personal sinó una fórmula jurídica ja establerta.

Les relacions entre els batlles de Cardona i Berga devien ser fluides ja que, per raons de proximitat, els litigis entre els habitants d'aquests dos districtes devien ser relativament freqüents. Així ho sembla indicar el fet que, l'endemà del que acabem de veure, el batlle de Cardona escrigui nova carta al de Berga⁴⁷⁴. En aquest cas, la causa del litigi eren deutes de censals. Perich Noguer, hostaler de Berga, devia 25 sous d'un cens sobre una vinya del Pla de l'Alemanya a Guim de Guamir, de la Vall de Lord. La fórmula amb què acaba la carta és similar a la que hem llegit en la primera: "*En altre manera senyer si aço recusats fer o erets negligent o remis en complir nostres requests ço que no presumim com siats tan solament mer executor, certificant vos que per defeliment de iusticia o en manifesta fadiga de dret en vos atrobats nos procehirem contra vos e bens vostres e sots meses vestres e bens lurs en totes aquelles formes, vies e maneres que permeses nos son e façen per dret, iusticia e bona raho sens altres letres ni requestes que d'aqui avant de nos no sperets car aquestes vos trametem per primeres, segones e terceres e peremptories e per compliment de totes requestes e per perdonar a trebals, despeses*".

L'any 1428, com ja hem vist més amunt, Berenguer de Casanova era batlle de Berga i sostveguer de Berga i Berguedà.

Uns anys més tard, el 1433, el càrrec de batlle de Berga l'ocupava Lluís de Puig, com ens informa el testament de Joan de Santpere, on el batlle apareix esmentat com a testimoni⁴⁷⁵.

Com a representants de l'autoritat local, la documentació fa diverses referències als **cònsols** i als **consellers**. Però, abans d'entrar en la relació de noms que ens ha aportat l'estudi de la documentació, tractarem una mica del règim municipal berguedà. No hi ha cap estudi actual sobre la qüestió i les úniques aportacions són les contingudes en

⁴⁷³ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 33v.

⁴⁷⁴ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 34v

⁴⁷⁵ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 10r.

la *Historia de Berga* de Jacint Vilardaga, escrita a finals del segle XIX, obra ja esmentada diverses vegades al llarg del present treball. Segons aquest autor: “(*Jaume II*) de regreso a la ciudad de Barcelona, en el mes de enero del siguiente año 1310, otorgó la ordenación real, en la cual después de declarar anejos á la corona el feudo de Berga y Bergadán, estableció la forma y modo como debía gobernarse la villa en lo sucesivo. En esta ordenación, después de expresar los territorios á que debería extenderse la jurisdicción del veguer, instituyó en la villa una baylía y dispuso que aquélla se gobernase por medio de seis concelleres asistidos de un concejo municipal que debía ser consultado y resolver los asuntos comunes; porque de los más importantes debía entender la villa entera, representada por los jefes de familia, caps de casa.

Prescribíase también en ella la forma en que debían ser elegidos los concelleres y el concejo.

*En el mes de mayo de cada año, los concelleres debían convocar á todos los jefes de familia, mayores de edad, que contasen con más de diez años de residencia en la villa, para que procediesen al nombramiento de nuevos concejeros y concejo. Hacíase la elección emitiendo cada concurrente su voto de palabra, y resultaban elegidos los que obtenían mayor número de votos, mes veus. Para estos casos se convocaba al pueblo en el atrio, devant la porta, de la iglesia parroquial, situada en el castillo. Más tarde, la reunión se celebraba en la sala capitular del convento de frailes menores, ó sea de san Francisco; y acostumbrábase en Berga, hacer la convocación al són de atabales y añafles. Los concelleres, que en virtud de esta ordenación, entraban á suceder á aquellos humildes cónsules, creados en la villa por la otra ordenación del conde de Barcelona, Berenguer III, y que más que magistrados municipales, eran unos meros ministriles en tiempo de los señores feudales, tenían la omnímota representación de la universidad, y á ellos incumbía proponer al Concejo los gastos que debían hacerse en beneficio de la población y los impuestos que debían imponerse á los ciudadanos, los cuales siempre se repartían por hogares, per fochs.”*⁴⁷⁶

L'autor d'aquestes ratlles no cita la procedència de la informació, fet que ens impedeix saber el seu grau de fiabilitat. Però, si en fem cas, hem de creure que, al segle XII, Ramon Bereguer III va dotar Berga d'un govern consolar que el 1310 Jaume II va substituir per una trama més complexa integrada per un Consell General,

un Consell Municipal i sis consellers. Formaven el Consell General tots els caps de família que portessin més de deu anys residint a la vila i la funció d'aquesta assemblea era tractar dels temes de més importància, els que afectaven tota la vila d'una manera decisiva. Per a temes menys transcendents es reunia el Consell Municipal, del qual Vilardaga no ens diu quin nombre de persones el formaven, encara que sí explica la seva funció: assessorar els consellers. Finalment, i sempre segons el mateix autor, hi havia els sis consellers que tenien entre les seves funcions, la representació de la Universitat, la proposta de les despeses que devien fer-se a la vila i buscar la manera de finançar-les, sempre a base d'impostos que es cobraven per focs. Els càrrecs de conseller i de membre del Consell Municipal eren anuals.

La documentació estudiada no ens confirma gairebé res del que explica Vilardaga, ans el contrari, presenta unes discrepàncies importants.

En primer lloc, trobem mencions de còsols a Berga molt avançat el segle XIV i àdhuc fins al darrer terç del XV. O sigui, no és veritat que els còsols, que Vilardaga diu creats per Ramon Berenguer III al segle XII, fossin substituïts pels consellers a principis del XIV. Les proves de la seva pervivència són les mencions que trobem en la documentació. La menció més antiga que n'hem localitzat data de l'any 1358 quan se'ns informa que els còsols de la vila, juntament amb més gent, van vendre un censal a Jaume Duran. Al document s'esmenten els noms de tres còsols de la vila: Berenguer Cortines, Bartomeu d'Ollers i Bernat, "*Berengarius de Cortines, Bartholomeus d'Ollers et Bernardus Boxioni, consules ville Berge*"⁴⁷⁷.

Uns anys més tard, el 1383, trobem esmentats els noms dels còsols berguedans de l'any, Pere Sabater, Andreu Saig i Jaume de Riu, en aquest cas amb les seves professions, notari, mercader i sastre, respectivament: "*Petrus Zabaterii, notarius, Andreas Saig, Petrus Riera, mercatores, et Jacobus de Rivo, sartor, habitatores ville Berge, nominibus nostris propriis et etiam ut consules universitatis dicte ville Berge*"⁴⁷⁸. Curiosament, com en el cas anterior, també s'esmenten tres noms, fet que ens fa pensar que era aquest el nombre de còsols de la vila.

En ple segle XV, concretament l'any 1422, encara hem trobat dues mencions als còsols berguedans. Aquest any, el dia 4 de febrer, els còsols de l'any, Guillem

⁴⁷⁶ VILARDAGA, Jacinto: *Historia ...*, pàgs. 182-183.

⁴⁷⁷ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 112v.

⁴⁷⁸ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 165r.

Ramon de Graner i Joan Belós doten amb 100 sous a Francisca, filla de Bernat Camps i muller de Guillem Ramon Vernet. Fan aquesta donació com a cònsols i en qualitat de distribuïdors dels diners que el difunt Guillem Llobet va deixar per dotar donzelles per maridar⁴⁷⁹. Dos dies més tard, i en un document similar, els cònsols Guillem Ramon Graner i Pere Vila doten també amb 100 sous, de la mateixa procedència, Francisca, filla del pagès Jaume Cercs i muller del paraire Antoni Planes. Lligant les dues informacions tornem a trobar els noms de tres cònsols de l'any 1422: Guillem Ramon Graner, Joan Belós i Pere Vila.

A més, el primer document ens permet conèixer el nom de dos cònsols berguedans de l'any 1419: Bernat de Coromines, ja difunt el 1422, i Bernat d'Olibes, júnior, de professió mercader.

Però no és aquesta la darrera cita documental dels cònsols berguedans. Encara el 1472, els quatre cònsols de l'any, Guillem Solà, Antoni Teixidor, Joan Llobet i Antoni Boixader, van rebre, segons era costum, l'inventari dels béns de la sagristia de l'església parroquial de Santa Eulàlia: "*VII mensis madii, anno a nativitate domini M CCCC LXX II. Honorabili et providi viri Guillelmus Sola, Anthonius Tixidor, Johannes Lobet et Anthonius Boxader, consules ville Berge anno presenti, receperunt inventarium de bonis sacrastie ecclesie beate Eulalie eiusdem ville ut moris est et asuetum in modum qui sequitur*"⁴⁸⁰.

Només hem trobat, al segle XIV, dues mencions a consellers berguedans. L'any 1370, Marc de Bretons, Romeu Teixidor i Bernat de Grataconills, consellers de Berga, "*Marchus de Bretonibus, Romeu Textoris, Bernardus de Grataconills consiliarii*"⁴⁸¹, actuen de testimonis en un document que tanca les desavinències entre la parròquia i els franciscans.

El 1375, Guillem Ferrer i Arnau de Coromines eren dos dels consellers de la vila, "*Guillelmo Ferrarii, Arnaldo de Condeminis consiliariis dicte ville Berge*"⁴⁸². Les mencions a aquest càrrec són molt més abundants en el XV. Per un document de l'any 1428 sabem els noms dels consellers del 1418. Eren: Jofre de Santamaria, Francesc Pujol i Joan Salvat, "*Jaufridus de Sancta Maria, Franciscus Puyol et Johannis Salvat, anno presenti consiliarii ville Berge*"⁴⁸³, i els trobem actuant en

⁴⁷⁹ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 80r.

⁴⁸⁰ APBerga. Llibre Notarial 1471-73.

⁴⁸¹ APBerga. Pergamins sn. Volum II, apèndix documental, document 363.

⁴⁸² AHCH. 06.03.01.01 "*Construcció de muralles, 1375*".

⁴⁸³ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 34r.

qualitat de marmessors testamentaris del difunt Guillem Llobet, “*manumissores Guillelmi Luppeti, quondam, prefate ville*,”. El mateix document ens parla dels qui havien estat consellers l’any 1418, Bernat de Coromines i Bernat Serra, “*anno quo fuerunt consilarii dicte ville Bernardus de Condominis, quondam, et Bernardus Serra, videlicet in anno a Nativitate Domini millesimo CCCC XVIII*” i, donat que Bernat de Coromines és esmentat el 1419 com a cònsol, la repetició ens fa sospitar que el noms de cònsol i conseller eren utilitzats com a sinònim, sense que hi haguem de veure dos càrrecs diferents, sorgits d’organitzacions municipals també diferents. El 1425, Bernat d’Olibes i Joan Balós eren consellers de la vila, “*Bernardus d’Olibes et Johannis Baloç, consilarii anno presenti ville Berge*”⁴⁸⁴.

El fet que en un document de 1428 trobem escrit que el 18 de març de 1418 eren consellers de la vila Berenguer ça Clusa, Joan Pareres, Pere de Cascalls i Bertran Saig, any en què també ho van ser els ara esmentats Bernat de Coromines i Bernat, ens porta igualment a sospitar que pot ser certa l’afirmació que el relleu dels còsols o consellers es feia a la primavera. Els quatre primers serien de l’any 1417-18 i els segons del 1418-19. El 1422, Jofre de Santamaria era conseller de Berga, sense que coneguem el nom dels seus companys en el càrrec, “*Jaufridus de Sancta Maria, consiliarius ville Berge*”⁴⁸⁵.

Continuant amb la nòmina de consellers berguedans del segle XV, hem trobat, l’any 1428, els noms de Pere de Coromines, Jofre de Santamaria, Francesc Pujol i Joan Salvat, “*Petrus de Condominis, Janfridus de Sancta Maria, Franciscus Puyol et Johannes Salvat anno presente consilarii ville Berge*”⁴⁸⁶. Són els mateixos personatges que hem trobat com a consellers de l’any 1418, amb l’afegitó de Pere de Coromines. La cita, a més, ens permet saber que els consellers de Berga eren, a la vegada, administradors del bací dels pobres vergonyants de la vila: “*rectores et administradores bacini pauperum vericundancium dicte ville Berge*”, notícia que se’ns confirma per una altra anotació notarial feta el mateix dia⁴⁸⁷. Per raó del seu càrrec, els consellers de Berga també eren sagristans de l’església parroquial de Santa Eulàlia: “*anno presenti consilarii ville Berge, sacristani ecclesie parrochialis dicte*

⁴⁸⁴ APBerga. Notarials. Fulls solts. Volum II, apèndix documental, document 353.

⁴⁸⁵ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 138r.

⁴⁸⁶ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 3r.

⁴⁸⁷ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 5v.

ville”⁴⁸⁸. Els consellers eren persones reconegudes dins la societat berguedana del segle XV, com ho demostra el fet que alguns testadors els escollissin com a marmessors. És el cas del notari Berenguer Teixidor que, en atorgar testament el 1427, nomena per aquesta funció tres consellers, Pere de Coromines, Francesc Pujol i Joan Salvat: “*Petrus de Condominis, Franciscus Puyol et Johannis Salvat, consiliarii anno presenti ville Berge manumissoresque ultimi testamenti Berengarii Textoris, quondam, notarii dicte ville*”⁴⁸⁹. Un any després, aquests marmessors encara no havien acabat la seva feina⁴⁹⁰. Un altre exemple seria el de Guillem Guitard, un personatge notable de la vila que, en cas de morir els marmessors nomenats en el seu testament, vol que siguin substituïts pels consellers de la vila⁴⁹¹.

A l’agost de 1428, eren consellers de Berga Bernat de Cantalops, Joan de les Canals i Lluís d’Olibes, “*Bernardus de Cantalops, Johannes de les Canals et Ludovicus d’Olibes, consiliarii anno presenti ville Berge*”⁴⁹², fet que sembla confirmar la data de relleu dels consellers. Aquests mateixos, juntament amb Guillem Pere de Sorribes, encara són consellers el gener i el febrer de 1429, “*Bernardus de Cantalops senior, Guillelmus Petri de Sorribes et Ludovicus d’Olibes, anni presentis consiliarii universitatis ville Berge unacum venerabilis Johannis de les Canals pro nunc absentis a dicta villa*”⁴⁹³.

La documentació fa un salt i no torna a fer esment dels consellers de la vila de Berga fins al 1435, quan el conseller Joan Pila actuarà de testimoni al testament de Constança, vídua d’Arnau Perpinyà⁴⁹⁴

El 1437 exercien el càrrec Lluís d’Ortigues, Pere de Coromines, Pere Teixidor i Guillem Ramon Vernet que, a més de consellers, continuaven essent els administradors del bací dels pobres vergonyants de la vila: “*Ludovicus de Ortigiis, Petrus de Condominis, Petrus Texidor et Guillelmus Raymundi Vernet consiliarii anni presentis universitate ville Berge administratoresque bacini pauperum vercundancium dicte ville*”⁴⁹⁵. El maig de 1438, Pere Serradell era un dels consellers de Berga: “*honorabile Petri Serradell, consiliari anni presentis*”⁴⁹⁶ juntament amb

⁴⁸⁸ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 37r.

⁴⁸⁹ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 1v.

⁴⁹⁰ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 42r.

⁴⁹¹ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 2r.

⁴⁹² APBerga. Llibre Notarial 206, f. 28v.

⁴⁹³ APBerga. Llibre Notarial 34, f. 1r.

⁴⁹⁴ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 19v.

⁴⁹⁵ APBerga. Llibre Notarial 35, f. 7v.

⁴⁹⁶ APBerga. Llibre Notarial 35, f. 32r.

Narcís Saig⁴⁹⁷

El 1442 Lluís de Santamaria era un dels consellers de la vila i el trobem actuant de testimoni al testament de Violant, muller de l'apotecari Bernat Dilmer⁴⁹⁸. El 1457 la mateixa funció, però en el testament de Joan Torrades, la feia el conseller Francesc Noguer⁴⁹⁹.

L'inventari de la sagristia de l'any 1472 ens confirma que els termes cònsol i conseller són emprats com a sinònims ja que, si, a l'inici del document ens diu qui eren els cònsols, al final ens diu que els consellers han nomenat sagristans els preveres Joan Oromir i Pere Teixidor, “*lo dia e any demunt dit los honorables consellers ordonan en sacristans e ordonadors de la dita sacrastia los honorables e discrets mossen Johan Oromir e mossen Pera Tixador, preveras, los quals los comenaran lo dit inventari presentes testes n'Antoni Munsuspir, Pera Palicer*”⁵⁰⁰.

Quant al lloc on es celebrava el consell, només hem trobat una referència que data de l'any 1335 i ens diu que es feia a l'església de Sant Pere de Coorts: “*Item una carta qui comença Noverint universi quod die et anno infrascriptis convocato consilio in capella sancti Petri de Caturçio ville Berge ad vocem enaffilis etc. Fou feta la dita carta a XIII de les kalendas de setembre ayn M CCC XXXV*”⁵⁰¹. La notícia també ens confirma que, a Berga, la convocatòria del consell es feia al so de trompeta.

Dels aspectes econòmics, ingressos i despeses, de la Universitat se n'encarregava el **clavari o bossier**. La documentació estudiada ens permet conèixer el nom d'alguns clavaris de Berga. L'any 1383, l'apotecari Miquel d'Ardalló era el clavari de la vila i, com a tal, era qui havia de fer els pagaments dels censals que tenia la Universitat. En fer testament, Jaume Duran l'inclou entre els seus deutors: “*Item pervenit ad mei auditum quod Michael d'Ardayllo, apothecarius Berge, borsserius anni presenti universitate ville Berge, debebat dicti defuncto viginti unam llibras decem octo solidos barchinonenses racione penssionis anni presenti dicto Jacobo debitis de censuali mortuo quod universitas ville Berge faciebat dicto Jacobo Duran quolibet anno*”⁵⁰². La notícia ens permet confirmar que era un càrrec anual, com els de cònsol o conseller. El 1420, el clavari era Guillem d'Olost: “*Guillelmo d'Olost, bosserio*

⁴⁹⁷ APBerga. Llibre Notarial 35, f. 39r.

⁴⁹⁸ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 60v.

⁴⁹⁹ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 102v.

⁵⁰⁰ APBerga. Llibre Notarial 1471-1473.

⁵⁰¹ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 47r.

*ville Berge in anno a Nativitate Domini M CCCC XX*⁵⁰³. L'any següent, el 1421, el càrrec va recaure en el teixidor Mateu Borrell: “*Matheo Borrelli, textori, bosserio anno presenti dicte ville*”⁵⁰⁴.

Per fer complir les ordres de les autoritats (perseguir els delinqüents i aplicar els càstigs corresponents) hi havia el **saig**. A Berga, coneixem els nom d'alguns d'aquests funcionaris. El 1380, Bartomeu Viuet era saig de Berga. Aquest, juntament amb la seva muller Saura i dos matrimonis més, va vendre un violari a Jaume Duran: “*Guillelmus Sala, Saura eius uxor, Bartholomeus Viueti, sagio, Saura uxor eius, Petrus Viueti, fornerius, et Sclarmonda uxor eius, vendiderunt dicto Jacobo violarium*”⁵⁰⁵. No tornem a trobar referències al saig de Berga fins a l'any 1422, quan ocupava aquest càrrec Bernat Vicenç. El seu nom apareix en un document pel qual Bernat de la Palanca renuncia a uns masos que tenia en feu del rei. L'afer era important i, a tal fi, van reunir-se dos notaris, un de Berga i un altre de Barcelona, el lloctinent del Batlle General de Catalunya, el saig de Berga i l'interessat: “*die decima mensis febrearii, anno a Nativitate Domini M CCCC vicesimo secundo, in presencia mei Johannis dels Arnaus, presbiteri, notarii publici ville Berge et in presencia etiam venerabili Guillelmi Reig, notarii publici Barchinone et Bernardi Vincencii, sagionis ville Berge, Bernardus de la Palancha, parroque Sancti Quirici de Pedreto presonaliter constitutus in ville Berge coram venerabili Johannis Texera, locumtenente baiuli generalis Cathalonie*”⁵⁰⁶.

A més d'aquestes autoritats hem trobat diversos personatges més o menys relacionats amb la vida pública de Berga.

El primer d'ells és Pere Pila, documentat el 1375 com a: “*Petrus Pila de vico de la Trencada, mercator, habitator ville Berge, nomine meo proprio et ut syndicus, actor et procurator*”⁵⁰⁷. El **síndic** era el representant econòmic d'una vila. No hem localitzat cap més referència a aquesta figura en tota la documentació estudiada.

En segon lloc trobem Miquel d'Ardalló, l'apotecari que el 1383 era, a més de clavari de la vila, **procurador de les rendes de la duquesa de Girona a Berga i al Berguedà**: “*Michael d'Ardayllo, apothecarius, habitator ville Berge, procurator et collector redditum et iurium quos et quem inclita infantissa Iolandis, magnifici*

⁵⁰² APBerga. Llibre Notarial 31, f. 112v.

⁵⁰³ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 60r.

⁵⁰⁴ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 82r.

⁵⁰⁵ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 112v.

⁵⁰⁶ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 82v.

*domini ducis consors, recepit in Berga et Berguitano*⁵⁰⁸. El 1382 aquest procurador va cobrar dels berguedans 30 lliures per raó de la questia⁵⁰⁹. Un any després, el setembre del 1383, el trobem cobrant altres 30 lliures a Berenguer Foroll, arrendador del forn nou de la vila. En l'època d'aquest pagament, Miquel d'Ardalló torna a deixar ben clar que és: “*procurator et collector (...) redditum et iurium quos et que inclita domina Yolandis, ducissa Gerunde et comitissa Cervarie, recepit in Berga et Berguitano*”⁵¹⁰.

També el 1383 coneixem la presència a Berga d'un personatge relacionat amb el duc de Girona. Es tracta de Francesc Maçana, **escriptor del duc de Girona**, que llogarà, per cinc anys, una casa al carrer Major, propietat del pare Pere de Montpesat, “*Petrus de Montepesato, parator, ville Berge. Ex certa sciencia a primo venturo festo Sancti Johannis mensis iunii ad quinque annos tunc primo venturos et completos, locco et ad loguerium et pensionem subscripta concedo et trado vobis discreto Francischo Mazana, oriundo dicte ville Berge, scriptori domini ducis*”⁵¹¹.

El 1421 Bernat Camps i Pere Vila eren els **gestors de la imposició de la llana**: “*Bernardo Camps et Petro Vila bosseriis et rectoribus impositionum anno presenti lane*”⁵¹².

Un altre recaptador d'impostos, l'any 1422, era Ramon Benet, conegut amb el malnom de Guiló, documentat com a **col·lector de la imposició de la farina** de la vila de Berga: “*Raymundo Benet, alias Guilo, dicte ville, collectori impositionis farine ipsius ville Berge*”⁵¹³.

CONCLUSIONS

- Per referències, en bona part indirectes, contingudes en la documentació estudiada, hem tingut notícia d'algunes autoritats civils de la Berga baixmedieval, tals com el veguer, el sots-veguer i el batlle.

⁵⁰⁷ ACBR. 06.03.01.01 “*Construcció de muralles, 1375*”.

⁵⁰⁸ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 33v.

⁵⁰⁹ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 66v.

⁵¹⁰ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 287v.

⁵¹¹ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 236v.

⁵¹² APBerga. Llibre Notarial 27, f. 26v.

⁵¹³ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 96r.

- La documentació no ens aclareix quina era la composició del règim municipal de Berga, però sí que ens permet conèixer el nom d'alguns dels cònsols i consellers de la vila que van exercir el seu càrrec als segles XIV i XV.

5.2.- ELS PREVERES

La documentació notarial que hem estudiat ens ha permès saber que, a la Baixa Edat Mitjana, a la vila de Berga hi havia un elevat nombre de preveres. Molts d'aquests formaven part d'una important institució religiosa i econòmica berguedana que va ser la Comunitat de Preveres, institució que va perdurar fins, gairebé, als nostres dies i la història de la qual encara està per fer.

En aquest apartat estudiarem els preveres que hem localitzat en la documentació i, en el següent, ens fixarem en les notícies concretes que hem trobat d'aquesta Comunitat. La dificultat per destriar els preveres comunitaris dels que no ho eren farà que, entre els dos apartats, hi hagi certes interferències.

La documentació estudiada ens permet saber que l'any 1326, **Ramon de Gironella** era el rector de la parròquia de Santa Eulàlia de Berga i que altres preveres berguedans eren: **Arnau Jordà** (“*regens ecclesiam Berge*”), **Jaume de Torre**, **Pere Sabater**, **Pere Costa**, **Bernat Baladren**, **Joan de Torre** i **Jaume Roig**⁵¹⁴.

Ramon de Gironella encara era rector de Santa Eulàlia l'any 1341 ja que el seu nom apareix en un pergami juntament amb els dels preveres berguedans **Jaume de Minoves**, **Jaume de Llobet** i **Joan de Torre**; aquest darrer també ja esmentat en el pergami que acabem de veure de 1326. L'any 1341 **Llorenç Salvat** era el procurador del bisbe d'Urgell a Berga.

Un document de l'any 1359 ens permet conèixer el nom de dos preveres més: **Guillem Soldevila** i **Pere de Cantallops**. El primer era rector de la parròquia de Sant Quirze de Pedret i ja era mort aquest any quan, el seu germà i marmessor testamentari, ven al també prevere Pere de Cantallops dos recipients que el difunt tenia al celler de Pedret⁵¹⁵.

Un altre pergami, conservat a l'Arxiu Parroquial de Santa Eulàlia de Berga, i datat el 1370 ens aporta més noms de preveres. Són **Guillem de Puig**, rector de la parròquia; **Ramon Gilabert** i **Pere de Nou**, doctor en decrets i vicari del bisbe d'Urgell.

L'any 1383, el prevere berguedà **Pere d'Esglésies**, compra un pati tancat a Berenguera, vídua de Bernat Bescart⁵¹⁶. El mateix any, el prevere **Berenguer Ferrer**, batxiller en lleis, compra a Bonanat Çavola, una casa a Berga, situada prop

⁵¹⁴ APBerga. Pergamins sn. Volum II, apèndix documental, document 360.

⁵¹⁵ APBerga. Pergamins sn. Volum II, apèndix documental, document 362.

⁵¹⁶ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 57v.

de l'església de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, per la important quantitat de 5500 sous barcelonesos: "*Ego Bonanatus Zavola, habitator ville Berge (...) vendidisse et titulo vendicionis concessisse vobis venerabilis et discreto Berengario Ferrarii, presbitero bacallariusque in decretis, habitatori ville predictae Berge et vestris ac cui sive quibus volueritis perpetuo quoddam integriter hospicium meum (...) habebam, tenebam et possidebam in villa Berge satis prope ecclesiam Hospitalis Sancti Johannis Iherosolomitani ville Berge (...) precio quinque milium et quingentorum solidorum barchinone*"⁵¹⁷. Encara al 1383, el prevere **Arnau de Torroella** ven una feixa de terra i un hort, propietat del benefici de Sant Tomàs de l'església de Sant Joan, al teixidor Miquel de Vilafreda⁵¹⁸. El mateix teixidor comprarà, també el 1383, una vinya i una terra a un altre prevere berguedà, **Joan de Puig**. La propietat era al lloc de Codines i el preu de venda van ser vuit lliures i mitja⁵¹⁹

A més de comprar i vendre terres i immobles, la documentació ens permet conèixer altres activitats econòmiques que practicaven alguns preveres berguedans de finals del segle XIV. Com a exemple, el cas del prevere **Bartomeu de Pinyana** que el 1383 era col·lector del dret d'entrar fil de llana a Berga a compte dels mercaders Francesc Garreta i Ramon de Sorribes, que eren els arrendataris d'aquesta imposició: "*Noverint universi quod nos Franciscus Garreta et Raimundus de Sorribes, mercatoris, habitatores ville Berge, emptores iuris quod impositum fuit super intrata de lane staminis et filarze que intrarunt et intrant ad dictam villam Berge. Confitemur et recognoscimus vobis discreto Bartholomeo de Pinyana, presbitero, collectori et fautori ac etiam receptori per nos deputato et ponito ad colligendum, questandum recipendumque dictum ius intrate lane sive inmisiones lane predictae quod reddistis nobis bonum, verum, certum, rectum et legale computum et rationem verum et omnibus et singulis peccunie quantitativibus et aliis per vos nomine nostro collectis*"⁵²⁰.

Els clergues berguedans procuraven treure rendiment de les terres i immobles propietat de la parròquia, de la capella o del benefici de què fruien. Així, també el 1383, el ja esmentat **Arnau de Torroella**, capellà de Sant Salvador de Monterrot (ara Sant Bartomeu de la Vall dan), estableix una terra i un timoner a Guillem Sala. El

⁵¹⁷ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 217v.

⁵¹⁸ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 279r.

⁵¹⁹ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 289v.

⁵²⁰ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 78r.

document especifica que la terra i el timoner eren propietat de la capella i que no es cultivaven des del temps de les primeres grans mortalitats, allà a l'any 1348: *“Attendens dictam capellam sive ecclesiam habere in dicta parrochia quoddam trocium terre et timoneri quod a tempore primarum mortalitatum que vignerunt per universum orbem in anno a nativitate Domini M CCC XL octavo remansit incultum”*⁵²¹.

També el 1383 era prevere, a Berga, **Berenguer Vila** que trobem actuant de testimoni en un document en el qual, Violant d'Olvan, monja del monestir de Santa Maria de Montbenet, reconeix haver rebut del mercader Pere Fresc, senyor del castell de Blancafort, la pensió d'un censal que aquest pagava cada any el dia de Rams⁵²².

Encara, al 1383, la documentació esmenta els preveres **Antoni de Santamaria, Francesc Belloch, Bartomeu de Puig, Galceran de Santamaria, Pere de Bonets, Guillem de Vilarasa i Bartomeu Clari**, tots ells relacionats amb un benefici de la capella de Sant Miquel de l'església de Sant Joan de Jerusalem, del qual ja hem fet esment en parlar d'aquesta església⁵²³. D'alguns d'ells hem pogut rastrejar una mica la seva vida gràcies a la documentació estudiada.

Parlem, en primer lloc, de **Francesc Belloch**. Aquesta de 1383 és la seva primera aparició en la documentació. Retrobem el prevere el 1421 en un document que ens permet saber que pertanyia a la Comunitat de Preveres, ja que n'és escollit procurador⁵²⁴. Un any després, el 1422, sabem que era beneficiat a l'església de Sant Joan de Berga i també el trobem citat com a marmessor del testament de Pere Ferrer de Colpan, en els capítols matrimonials que el fill d'aquest, Lluç, signa amb Bartomeua Quar⁵²⁵. La darrera aparició del prevere Francesc Belloch que hem localitzat en la documentació data de l'any 1439, quan actua com a testimoni al testament del tintorer Miquel Oller⁵²⁶.

En segon lloc, podem esmentar **Galceran de Santamaria**, documentat des de l'any 1383 i del qual ja hem parlat en fer referència a l'església de Sant Joan de Berga. Sabem que el 1383 aquest prevere va ser investit amb el benefici de Sant Miquel d'aquesta església. Després d'un llarg buit, el 1421, Galceran de Santamaria

⁵²¹ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 154r.

⁵²² APBerga. Llibre Notarial 31, f. 179r.

⁵²³ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 262r.

⁵²⁴ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 32v.

⁵²⁵ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 61r i 73r, respectivament.

reapareix en la documentació com a membre de la Comunitat de Preveres⁵²⁷ i, un any més tard, el 1422, sabem que era beneficiat de l'església de Sant Joan, càrrec que mantenia el 1428⁵²⁸. El 1437 era beneficiat de la capella de Sant Joan Evangelista de l'església parroquial de Santa Eulàlia de Berga⁵²⁹ i, un any després, el 1438, fa testament, per raó de vellesa, davant el notari Joan Aymar⁵³⁰. Aquest testament ens permet conèixer el nom de quatre preveres berguedans, dos que són nomenats marmessors i dos més que actuen com a testimonis. Són: **Antoni Rovira i Miquel Pujol** (marmessors) i **Jaume Trulls i Pere Guardiola** (testimonis).

Continuant amb el repàs als preveres que apareixen al document de 1383 més amunt esmentat, trobem **Pere de Bonets i Guillem de Vilarasa**. Del primer només sabem que havia fruit del benefici de Sant Miquel de l'església de Sant Joan de Berga, càrrec que havia deixat vacant a la seva mort, ocorreguda el mateix 1383 o poc abans. Per cobrir la vacant havia estat proposat el prevere Guillem de Vilarasa, que no l'havia acceptat. Finalment la vacant es cobrirà amb el ja esmentat Galceran de Santamaria. Guillem de Vilarasa apareix esmentat, el 1383, entre els preveres de la Comunitat.

L'encarregat de donar possessió del benefici de Sant Miquel a Galceran de Santamaria és el prevere **Bartomeu Clari**, que només trobem citat en la documentació de 1383. Dels altres dos preveres que apareixen al document que estudiem, **Antoni de Santamaria i Bartomeu de Puig**, no en podem aportar cap més referència ja que només els hem trobat esmentats en aquest document.

Un altre prevere berguedà ben documentat entre finals del segle XIV i principis del XV és **Arnau de Torroella**, ja esmentat anteriorment. D'ell sabem que el 1383 era administrador de la confraria de Santa Maria, juntament amb el prevere **Ramon de Niubó** i dos laics més. Ambdós sacerdots, juntament amb **Pere Borrell i Berenguer Vila**, preveres que els antecedeixen en el càrrec, apareixen en la nòmina de 26 preveres que formaven, en aquesta data, la Comunitat de Preveres de Berga⁵³¹.

La documentació també ens descobreix que el prevere **Arnau de Torroella** fruïa, el 1383, del benefici de Sant Tomàs de l'església de Sant Joan de Berga i que era,

⁵²⁶ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 26r.

⁵²⁷ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 32v.

⁵²⁸ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 61r. i Llibre Notarial 206, f. 32r, respectivament.

⁵²⁹ APBerga. Llibre Notarial 35, f. 1r.

⁵³⁰ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 36v.

⁵³¹ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 164r. i 50v, respectivament.

també, capellà de la capella de Sant Salvador de Monterrot⁵³².

Encara el 1383, trobem un exemple de col·laboració entre dos clergues berguedans. **Joan de Masfred** nomena procurador seu el també clergue, **Antoni de Casadesús** amb l'encàrrec que recuperi uns béns que havia deixat al mercader tolosà, Jordà Pere. Entre aquests béns hi havia peces de vestir i llibres: “*unam cemaram panni de burell et tres tunicas quarum altera est panni lividi et altera panni de burell et duos libros, scilicet Logicam et Tractatus in uno volumine et Pretianum Minorem in alio*”⁵³³.

A més de preveres ja ordenats, a la vila de Berga, a finals del segle XIV, també hi havia estudiants. És el cas de **Joan Oltzina** que apareix com a testimoni en un document on és qualificat de: “*Johannes Oltzina, scholaris, ville Berge*”⁵³⁴.

Si hem acabat el segle XIV parlant d'estudiants de capellà, comencem el segle següent amb el mateix tema. La documentació estudiada ens permet saber que l'any 1421 hi havia, a Berga, almenys dos estudiants: **Bernat Vidal** i **Pere Mintrosa**. Del primer no en sabem res més, però del segon hem trobat que un any més tard, el 1422, la documentació ja l'esmenta com a: “*Petrus Mintrosa, clericus*”⁵³⁵.

Quant als preveres berguedans del segle XV, hem localitzat molts noms. És particularment interessant un pergami de l'any 1419 que ens permet aproximar-nos a l'activitat econòmica d'un prevere berguedà: Francesc de Puig⁵³⁶. Aquesta activitat era el préstec. El prevere, trobant-se malalt, “*infirmirate esse detentum de qua mori timeo*”, fa un inventari dels seus deutors. Entre ells hi ha vídues, com *madona* Niubó, o sastres, com Joan de Codinalonga. Però també hi ha molts preveres: en Vilarasa, rector de Sant Cugat; el rector de Sagàs; Pere Ferrer, prevere de Cardona; Joan Noguier, sènior, i Jaume Borrell, entre altres. A canvi dels diners prestats, el prevere Francesc de Puig es quedava penyores que eren armes, objectes d'argent o peces de roba.

Un altre dels preveres és **Jaume Trulls**, ben documentat entre els anys 1421 i 1438. Un primer bloc d'informació, tota ella de 1421, ens permet saber que aquest prevere regentava el benefici de Sant Marc de l'església parroquial de Santa Eulàlia i que,

⁵³² APBerga. Llibre Notarial 31, f. 279r i 154r, respectivament.

⁵³³ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 308v.

⁵³⁴ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 108v.

⁵³⁵ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 21v, 137v, 32v i 91v, respectivament.

⁵³⁶ APBerga. Pergamins sn. Volum II, apèndix documental, document 373.

aquell any, era jurat de la Comunitat de Preveres, de la qual formava part⁵³⁷. Uns anys més tard, el 1428, el trobem actuant com a testimoni, citat simplement com a “*Jacobus Trulls, presbiter*”⁵³⁸. Una part important de les seves actuacions les trobem en testaments, ja sigui com a marmessor o, més sovint, com a testimoni, les més de les vegades. Així serà testimoni als testaments del pare Joan Clari i de Cília, vídua del tintorer Arnau Noguera, ambdós redactats l’any 1421⁵³⁹. El trobem nomenat marmessor al testament del sedasser de Puiglorenç, Joan de Santpere, de l’any 1433⁵⁴⁰. I, finalment, és testimoni als testaments de Constança, vídua del mercer Arnau Perpinyà, i del prevere **Galceran de Santamaria**, dels anys 1435 i 1438 respectivament⁵⁴¹.

També el 1421 trobem citat el clergue tonsurat, **Guillem Ramon de Graner**, fill del mercader homònim⁵⁴². Malgrat que la documentació estudiada és rica en referències a aquesta important família berguedana de mercaders, no hem trobat cap més notícia d’aquest clergue.

Una sola vegada, i també l’any 1421, trobem esmentat en la documentació el prevere **Mateu de Pedregals**, en qualitat de beneficiat de la capella de Queralt de l’església parroquial de Santa Eulàlia de Berga: “*Matheo de Pedregals presbitero beneficiato in capella beate Marie de Queralto in ecclesia beate Eulalie dicte ville Berge*”⁵⁴³.

El mateix any, i relacionats amb beneficis instituïts a diferents capelles de l’església parroquial de Santa Eulàlia, trobem els preveres **Joan Brotons**, **Joan Noguera (sènior)**, **Joan Noguera (júnior)**, **Joan de Portingals** i **Pere Coscollera**.

Tenim el prevere **Joan Brotons** ben documentat en diverses actuacions entre els anys 1421 i 1428. La primera notícia d’aquest prevere, la trobem en un document d’intercanvi de vinyes entre el pare berguedà Bartomeu Molar i el fuster Pere Ferrer de Vilada. La vinya del primer té, com una de les seves afrontacions: “*posesionibus discreti Johannis Bretons, presbiteri*”⁵⁴⁴. També sabem que, aquest mateix any, Joan Brotons era membre de la Comunitat de Preveres de Berga i n’era jurat: “*Jacobus Saig, Anthonius Rovira, Franciscus Corts, Johannis Bretons, Jacobus Trulls et Petrus Garrigosa, anno presenti iurati per venerabile clerum in*

⁵³⁷ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 137v, 27r, 31v i 32v.

⁵³⁸ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 9v

⁵³⁹ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 44v i 53r, respectivament.

⁵⁴⁰ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 10r.

⁵⁴¹ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 19v i 36v, respectivament.

⁵⁴² APBerga. Llibre Notarial 27, f. 23r.

⁵⁴³ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 23v.

comuni dicte ville”⁵⁴⁵. El 1422 el trobem com a testimoni en el document pel qual el traginer Pere Sala dóna permís al prevere **Jaume Saig** per construir sobre la mitgera que separava les seves cases, situades al carrer del Corral de Berga. Un dels límits d’aquests edificis era la casa d’un altre prevere berguedà, **Joan Pujol**⁵⁴⁶. Sabem que, aquest any, era un dels beneficiats de l’església de Sant Joan de Berga, “*Franciscus Belloch, Galcerandus de Sancta Maria, Bernardus Gotvins, Franciscus Comarossa, Bertholomeus Canal, Jacobus Saig, Guillelmus de Comarosa, Johannes Bretons, Johannes Mercer et Simon Clari, presbiteri, beneficiati in ecclesia sancti Johannis Iherosolimitani ville Berge*”, càrrec que mantenia el 1428: “*Jacobus Saig, Bernardus Gotvins, Bartholomeus Canal, Galcerandus de Santa Maria, Johannis Mercerii, Andreas Torrada, Joahannes Bretons, Simon Clari et Narcisus Guardiola, presbiteri ville Berge, beneficiati in ecclesia sancti Johannis Iherosolimitani dicte ville*”⁵⁴⁷.

Aquest mateix any, el 1428, Joan Brotons torna a ser nomenat jurat de la Comunitat de Preveres: “*Johannes Mercerii, Andreas Torrada, Johannes Bretons et Simon Clari, presbiteri, anno presenti iurati Comunitatis presbiterorum ville Berge*”⁵⁴⁸.

També aquest any, la documentació ens diu que tenia uns horts vora el Puig de Lasties, darrera l’església de Sant Joan: “*quosdam ortos constitutos et fundatos in parrochia Berge, loco vocato et nominato iuxta Podiolum de Lascies, terminatos ab una parte cum orto discreti Johannis Bretons, presbiteri..*”⁵⁴⁹.

Com ja hem esmentat més amunt, la documentació estudiada ens aporta notícies de dos preveres coetanis amb el mateix nom i cognom, **Joan Noguera**. Alguns documents, els diferencien amb els qualificatius de “*maior dierum*” i “*minor dierum* o *iuniori*”. En altres només s’esmenta el nom, sense que puguem saber si es tracta del vell o del jove. Sabem que l’any 1421 tots dos eren membres de la Comunitat de Preveres de Berga ja que, entre la nòmina dels que la integraven, hi figuren “*Johannes Noguerii, maior dierum*” i “*Johannes Noguerii, minor dierum*”⁵⁵⁰. Però, només **Joan Noguera (sènior)** era, aquest any, jurat de la Comunitat: “*Johannes Noguerii, presbiter, maior dierum, procurator comunitatis presbiterorum ville*

⁵⁴⁴ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 25v.

⁵⁴⁵ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 27r i 32v.

⁵⁴⁶ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 68r.

⁵⁴⁷ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 61r.

⁵⁴⁸ APBerga. Llibre Notarial 206, f. 5r.

⁵⁴⁹ APBerga. Llibre Notarial 206, f. 23r.

⁵⁵⁰ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 32v.

Berge»⁵⁵¹.

El 1422 va ser un any econòmicament molt actiu per Joan Noguera (senior) ja que va fer dues compres: la d'un hort amb un colomer enrunat i la d'una ribera. El primer, anomenat "*Los Colomers de les Canals*", el compra al mercader berguedà Joan de les Canals per 8 lliures i 15 sous⁵⁵² i, la segona, situada al lloc de Masenys, la compra al paraire Galceran Forroll, hereu del mercader ja difunt Pere del Bosch, per 33 sous barcelonesos⁵⁵³.

De **Joan Noguera (júnior)**, a més que era membre de la Comunitat de Preveres, sabem que, el 1421, era beneficiat de la capella de Sant Agustí de l'església parroquial de Santa Eulàlia, "*Johannis Noguierii, iuniori, presbitero beneficiato beneficii instituti in altari sancti Agustini constructi in ecclesia sancte Eulalie dicte ville*"⁵⁵⁴.

L'any 1428, Joan Noguera (júnior), juntament amb el també prevere, Francesc de Comarossa, actuarà de testimoni en la presa de possessió **d'Arnau Miquel de Palmerola**, del benefici dels Sants Felip i Jaume, instituït a l'altar de Santa Tecla de l'església parroquial de Santa Eulàlia de Berga pel difunt Arnau Fresc, prior de Sant Jaume de Frontanyà⁵⁵⁵. Una altra notícia, també de l'any 1428, ens permet saber que Joan Noguera (júnior) era beneficiat de l'altar de Sant Pere de l'església parroquial, benefici instituït pel difunt Pere Ferrer: "*Johannes Noguierii, presbiter, minor dierum, ville Berge, beneficiatus beneficii instituti per Petrum Ferrarii, quondam, in altari Sancti Petri instituto in parochiali ecclesia sancte Eulalie dicte ville*"⁵⁵⁶.

No sabem a quin dels dos preveres es refereix la notícia que ens informa que, l'any 1421, Joan Noguera era beneficiat de l'altar dels Sants Àngels de l'església de Santa Eulàlia de Berga: "*Johannes Noguierii, presbiter ville Berge, beneficiatus in altari sancti Angeli constructo in ecclesia sancte Eulalie dicte ville*"⁵⁵⁷. Ni tampoc podem concretar quin Joan Noguera era el que fa de testimoni en dos documents dels anys 1421 i 1422⁵⁵⁸, en el testament de Francisca, muller del sastre Pere Belloch, atorgat el 1421, i en el codicil de Bernat Parera del 1423⁵⁵⁹.

⁵⁵¹ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 27r.

⁵⁵² APBerga. Llibre Notarial 27, f. 72r.

⁵⁵³ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 107r.

⁵⁵⁴ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 16v.

⁵⁵⁵ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 26v.

⁵⁵⁶ APBerga. Llibre Notarial 206, f. 23r.

⁵⁵⁷ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 36r.

⁵⁵⁸ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 37r i 99v, respectivament.

⁵⁵⁹ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 41v i 117r, respectivament.

El prevere **Joan de Portingals** és qualificat, l'any 1421, de “*discreto Johanni Portingalis presbitero regenti curam animarum in dicta ecclesia (Santa Eulàlia)*”⁵⁶⁰. El trobem, també el 1421, actuant com a testimoni⁵⁶¹. Aquest mateix any, és proposat per ocupar un benefici vacant a la capella del Cos de Crist. Com a valors personals, es destaquen en el document: “*Johannem Portingalis, presbiterum bone vite et honeste conversacionis habitorem dicte ville*”⁵⁶². També el 1421 trobem el prevere Joan Portingals fent de testimoni al testament de Cília, vídua del tintorer Arnau Noguer⁵⁶³.

El prevere **Pere Coscollera** era, el 1421, beneficiat de l'altar de Santa Caterina de l'església de Santa Eulàlia: “*Petrus Coscollera, presbiter, beneficiatus beneficii Sancte Caterine constructi in ecclesia sancte Eulalie ville Berge*”⁵⁶⁴. El 1428, a més de Pere Coscollera⁵⁶⁵, el prevere **Jaume Torrent**, també era beneficiat d'aquest altar: “*ego Jacobus Torrent, presbiter ville Berge, beneficiatus beneficii in altari Sancte Caterine in ecclesia parrochiali sancte Eulalie ville constructi*”⁵⁶⁶

El 1422, trobem el prevere **Antoni de Cercs** com a beneficiat de l'altar de Santa Maria de l'església parroquial de Santa Eulàlia, benefici que havia creat la difunta Romia Escudera: “*Anthonio de Cerchs presbitero beneficiato beneficii instituti per dominam Romiam Scudera, quondam, in altari beate Marie constructo in ecclesia parrochiali sancte Eulalie ville Berge*”⁵⁶⁷. L'any 1438 sabem que un Antoni de Cercs tenia una casa al carrer de la Trinitat, encara que res no ens permet assegurar que sigui el prevere⁵⁶⁸.

Altres preveres que hem localitzat són: **Francesc d'Ardalló, Joan dels Arnaus, Joan Ballester, Bernat Cardona, Joan de Casanova, Pere de Casanova, Bernat de Cercs, Simó Clari, Francesc de Comarossa, Guillem de Comathosa, Gaspar de Coromines, Pere Cortines, Francesc Corts, Jaume Espaser, Joan Ferrer de Colpan, Francesc Ferrer, Bartomeu Fonoll, Pere Garrigosa, Arnau Gilabert, Bernat Gotvins, Narcís Guardiola, Pere Guardiola, Joan Joan, Pere Mager,**

⁵⁶⁰ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 137v.

⁵⁶¹ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 36r.

⁵⁶² APBerga. Llibre Notarial 27, f. 54r.

⁵⁶³ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 53r.

⁵⁶⁴ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 54v.

⁵⁶⁵ APBerga. Llibre Notarial 206, f. 2r.

⁵⁶⁶ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 6r.

⁵⁶⁷ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 105v.

⁵⁶⁸ APBerga. Llibre Notarial 35, f. 22v.

Joan Mercer, Pere Noguera, Joan Ollera, Joan Oromir, Andreu Pinyana, Bartomeu Riu, Lluís Salvat, Joan Sauri, Pere Joan Serarols, Pere Serra, Bernat Sicard, Joan de Sorribes, Guillem Teixidor, Elies Torrades, Jaume Torrent, Pere Miquel Verneda, Bartomeu Vila, Berenguer de Viladomat, Jaume de Vilaformiu, Joan de Vilaformiu i Joan de Vilardaguet.

Atès que, de tots ells, seria massa llarg de parlar-ne, ens fixarem només en els preveres més interessants.

En primer lloc trobem **Pere Garrigosa**. La primera referència documental a aquest prevere la trobem el 1421, quan figura com a jurat de la Comunitat de Preveres de Berga⁵⁶⁹. Aquest mateix any el trobem actuant de testimoni en la lectura pública d'una carta del batlle de Cardona⁵⁷⁰ i com a procurador de l'apotecari barceloní, Pere de Viladomat: "*Petrus Garrigosa, presbiter ville Berge, procurator ad hec legitime constitutus a Petro de Viladomat, ypothecario civi Barchinona*"⁵⁷¹. Encara el 1421, el prevere Pere Garrigosa reconeix haver rebut dels administradors del bací de la Llum de Santa Maria Magdalena, 100 sous pel valor d'un censal que havia venut a aquesta institució; la renda anual d'aquest censal eren 5 sous, a pagar per Sant Joan⁵⁷². Aquest mateix any ven una casa, situada al carrer de les Canals, al teixidor berguedà Pere Arquer, tutor de Frederic, fill del mercader Arnau de Coromines i de Margarida, ambdós difunts⁵⁷³. La documentació fa un salt i retrobem el prevere Pere Garrigosa el 1428 quan, juntament amb el també prevere Joan Pujol, fa de testimoni en la reducció d'un cens sobre una vinya i una terra que pagava el mercader berguedà Guillem Pere Sorribes. El propietari d'aquesta terra i vinya era el monestir de Pedralbes i el procurador d'aquest a Berga era el prevere **Bartomeu Colell**⁵⁷⁴. Un any després, el 1429, sabem que el prevere Pere Garrigosa tenia una terra a Salas que va vendre, juntament amb la collita que hi havia plantada, al pelleter berguedà Joan Canamar, pel preu de 32 florins, setze per la terra i la mateixa quantitat per la collita. El 1437 el testament de Bartomeua, muller del ferrer Pere Garrigosa, ens permet conèixer l'entorn familiar del prevere del mateix nom: Bartomeua era la seva mare i Pere el seu pare. El nostre prevere tenia tres germans i una germana. Els tres germans eren: Arnau, que va seguir l'ofici del pare i que estava casat amb Margarida, filla del

⁵⁶⁹ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 27r.

⁵⁷⁰ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 34v.

⁵⁷¹ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 37r.

⁵⁷² APBerga. Llibre Notarial 27, f. 41r.

⁵⁷³ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 48v.

paraire Ramon Maçot; Joan que era apotecari i Francesc, que la seva mare nomena hereu universal dels seus béns i del qual desconeixem la professió. També tenia una germana, Elisenda, casada amb Joan Garreta (júnior). Aquestes notícies ens permeten fer una aproximació a una família berguedana del segle XV que podria considerar-se una família tipus: un matrimoni amb un elevat nombre de fills, pel que és la mitjana actual, amb un que segueix la professió familiar i amb un prevere. El matrimoni format pel ferrer Pere Garrigosa i la seva muller Bartomeua havia tingut cinc fills; d'aquests, un era prevere, un altre havia seguit l'ofici del pare, un altre era apotecari i del quart, desconeixem la professió. També hi havia una filla, casada amb Joan Garreta, júnior, matrimoni que, en fer testament la mare, ja tenia cinc fills: Francisca, Bartomeua, Eulàlia, Antoni i Joan⁵⁷⁵.

Una mica més especial és la família d'un altre prevere que trobem documentat a Berga en el segle XV. Els pares eren Pere Guardiola, corredor d'orella, i Maria. El matrimoni havia tingut una filla, Oliva, casada amb el teixidor Pere Andreu Merolla i dos fills, **Pere** i **Narcís Guardiola**, ambdós preveres. Els testaments dels pares, Pere i Maria, atorgats el 1429 i el 1431, respectivament, ens informen que l'hereu universal serà Narcís i que Pere era rector d'Espinalbet⁵⁷⁶. Un document del 1438 ens informa que el rector tenia un fill, Dionís, a qui fa diverses donacions a raó del seu matrimoni amb Joana, filla del paraire Pere Timonosa: "*Petrus Gordiola, presbiter, rector ecclesie Santi Vincencii de Espinalbeto, habitator ville Berge, valens, cupiens et affectans quod vos Dionisius Gordiola, filius mei, matrimoniali cupula nubarum et in uxorem ducatis Johanna filiam Petri Thimonosa paratoris*"⁵⁷⁷. En tota la documentació estudiada no hem trobat cap altra menció a un prevere amb fills, cosa que ens fa pensar que no devia ser massa freqüent, però que tampoc devia ser massa estrany ja que Pere Guardiola, rector d'Espinalbet, ho declara obertament davant el notari, sense amagar el fet.

A més dels preveres berguedans, la documentació estudiada cita els noms d'alguns preveres forans. El primer d'ells és **Arnau Fresc**, ja difunt el 1428, quan un document ens informa que havia estat prior del monestir de Sant Jaume de Frontanyà i havia fundat un benefici sota la invocació dels sants Felip i Jaume a l'altar de Santa

⁵⁷⁴ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 9v i 10v.

⁵⁷⁵ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 100r.

⁵⁷⁶ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 3r i 9v.

⁵⁷⁷ APBerga. Llibre Notarial 35, f. 26v.

Tecla de l'església parroquial de Santa Eulàlia⁵⁷⁸. El següent és **Pere Dilmer**, del qual sabem que era nebot del mestre de cases i pintor berguedà Pere Dilmer i que aquest, en el seu testament atorgat el 1430, el nomena marmessor l'esmenta com a canonge de Lluçà⁵⁷⁹. **Joan dels Arnaus**, al seu testament atorgat també el 1430, ens diu que és rector de Santa Eugènia de Relat⁵⁸⁰. **Jaume Borrell**, que actua el 1433 com a testimoni al testament de Margarida, vídua d'Antoni de Torrentfornós, era canonge d'Urgell⁵⁸¹. El prevere **Pere Orriols**, rector d'Olvan el 1438, és nomenat marmessor testamentari pel seu cosí, el perit en lleis Joan Orriols⁵⁸². De **Francesc Mas**, sabem que havia estat rector de Sant Martí d'Avià i que el 1455 ja era mort⁵⁸³. El 1457, al testament del prevere **Pere Boixader**, rector de la parròquia de Sant Iscle de Llinars, actua com a testimoni **Miquel Ramal**, rector de la parròquia de Sisquer. Hem de pensar que Pere Boixader era de Berga o bé que hi tenia o hi havia tingut família, concretament germans, ja que expressa la voluntat de ser enterrat a l'església parroquial de Santa Eulàlia, "*in tumulo ubi fratres mei sepulti existunt*"⁵⁸⁴.

CONCLUSIONS

- El nombre de preveres que hi havia a la Berga baixmedieval era important.
- La documentació estudiada ens ha permès conèixer el nom d'alguns dels preveres que hi havia a la vila en els segles XIV i XV.
- Un bon nombre de preveres berguedans pertanyia a la Comunitat de Preveres i fruïa d'un o més beneficis en alguna de les esglésies de la vila, principalment a la parroquial i a la de Sant Joan de Jerusalem.

⁵⁷⁸ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 26v.

⁵⁷⁹ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 8r.

⁵⁸⁰ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 24r.

⁵⁸¹ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 12r.

⁵⁸² APBerga. Llibre Notarial 251, f. 33v.

⁵⁸³ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 94r.

⁵⁸³ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 103v.

⁵⁸⁴ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 103v.

5.3.- LA COMUNITAT DE PREVERES

La Comunitat de Preveres, com a institució important de la vila, també és present a la documentació estudiada. Però abans d'entrar en l'anàlisi documental, parlem una mica de la seva història.

Mn. Ramon Huch i Guixer, en les seves “*Notes històriques de la ciutat de Berga*”, hi fa referència, tot explicant que es desconeix la data de fundació de la Comunitat que qualifica de “*corporació antiquíssima i venerable que tants homes egregis i abnegats ha proporcionat a la població*”⁵⁸⁵.

Seguint el mateix autor, la fundació de la Comunitat degué tenir lloc a mitjan segle XIV ja que l'any 1355 els preveres berguedans ja formaven una entitat jurídica amb el títol de *Col·legi del Preveres de la vila de Berga*. Per fonamentar aquesta afirmació, l'historiador berguedà reproduïx un document del qual no cita la procedència i que resumeix: “*Sit omnibus notum quod nos Borrarius de Flotats, Berengarius Sabater et Arnaldus Huch, habitatores villae Cervariae, Capitani anno presenti confrariae Beatae Mariae Cervariae, attendentes quod Petrus Gisona, quondam, habitator dictae villae vendidit et titulo venditionis corporaliter tradidit Raymundo de Sorribes procuratori Collegii Presbiterorum villae Bergae censuale, etc. Factum Cervariae 30 julii 1355*”.

Quant a les ordinacions, Huch i Guixer n'esmenta tres: “*Pel Sr. Abat de la Portella, Berenguer, Vicari General de la Diòcesi d'Urgell al Berguedà, es fan l'any 1381 unes ordinacions, segurament les primeres (...). L'any 1389 el bisbe d'Urgell Galceran donà unes altres Constitucions que foren confirmades a Avinyó el 25 d'abril del mateix any pel Papa Climent VIIè. Aquestes foren reformades per unes terceres el 21 de maig del 1576, essent bisbe d'Urgell Joan Dimas Loris. Més tard, l'any 1616 se'n feren unes altres que duraren fins a les darreries del segle XIXè*”.

Pel que fa referència a la seva organització, Huch i Guixer afirma: “*D'acord amb aquestes constitucions, no eren admesos tots els preveres fills de la vila sinó segons el que permetien les rendes de la Comunitat, tenint en compte, la sustentació honesta de llurs individus (...)* D'aquí ve que el nombre de residents de la Comunitat era sempre variable i augmentava o disminuïa segons les rendes.

⁵⁸⁵ Mn. Ramon HUCH i GUIXER: *Notes històriques...*, pàgs. 138-150.

Per a ésser admès a la Comunitat, tant per a un originari com per a un beneficiat, calia ésser sacerdot i haver fet, després d'haver cantat missa, sis mesos de servitud gratuïta, que consistia en el fet d'assistir gratuïtament i sense interrupció, durant mig any seguit, a tots els oficis i fundacions de la Comunitat. També havien d'ésser examinats i aprovats en cant gregorià.

Els pretendents entraven a formar part de la Corporació guardant l'ordre d'antiguitat o prioritats en el compliment dels serveis gratuïts i, com que als fills de Berga els era molt més fàcil la prestació d'aquest servei, resulta que aquests foren sempre molt més nombrosos que els beneficiats dintre la Comunitat”.

Malhauradament, Mn. Ramon Huch i Guixer no cita la procedència de totes aquestes informacions, per tant, no hem pogut comprovar-les.

La primera notícia sobre la Comunitat que hem localitzat en la documentació estudiada data de l'any 1383 i és una procura feta per aquesta institució berguedana⁵⁸⁶. **Guillem de Puig**, en qualitat de vicari perpetu de l'església parroquial de Santa Eulàlia, juntament amb un bon nombre de preveres de la vila “*quorum aliqui seu major partes nostrum sumus benefficiati intus dictam parrochiale sancte Eulalie*”, confirmen els procuradors de la Comunitat a les viles de Puigcerdà i de Cervera i nomenen, per Berga, els preveres **Pere Serra i Pere Borrell**. Els preveres que acompanyen a Guillem de Puig són 26: **Pere Fàbrega, Pere Cortines, Ramon Gilabert, Berenguer de Viladomat, Francesc Riu, Pere Mata, Guillem de Puig, Berenguer de Casanova, Guillem Vilarrasa, Esteve Ros, Berenguer Vila, Ramon de Bas, Ramon de Puig, Pere Molar, Pere Coscollera, Berenguer Torrent, Bartomeu Canal, Joan de Puig, Pere Vahell, Pere Fuster, Arnau Torroella, Guillem de Santelies, Bartomeu Clari, Ramon de Niubó, Bernat Viuet i Antoni Rovira**.

Hem d'esperar fins a l'any 1417 per tornar a trobar, en la documentació estudiada, alguna referència a la Comunitat de Preveres de Berga. El document que hi fa esment és el testament del mercader berguedà, Pere Cerdunya⁵⁸⁷, que testa per raó de greu malaltia: “*gravi egritudine detentus*”. Entre els marmessors nomena **Joan Bach**, fill Andreu Bach i procurador de la Comunitat de Preveres: “*procuratorem presbiterorum et venerabiles cleri in comuni dicte ville Berge*”.

Uns anys més tard, el 1421, tornem a trobar notícies de la Comunitat. Concretament

⁵⁸⁶ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 50v.

⁵⁸⁷ APBerga. Pergamins sn. Volum II, annex documental, document 370.

aquest any, el 14 d'octubre, la Comunitat de Preveres de Berga estableix un molí de la seva propietat, situat segurament a la riera de Metge i que limitava amb els molins de Joan Vernet i de Francesc Pujol. Els arrendadors seran el moliner Andreu de Coll i la seva muller Francisca. El lloguer anual seran 55 sous, a pagar en dos terminis, per Sant Tomàs Apòstol i per Sant Joan.

El document és molt interessant ja que, a més d'un inventari detallat del molí, també conté els noms del procurador i dels jurats de la Comunitat d'aquell any. En concret, el procurador és el prevere **Joan Noguer (sènior)** i els jurats són els també preveres: **Jaume Saig, Antoni Rovira, Francesc Corts, Joan Bretons, Jaume Trulls i Pere Garrigosa.**

El mateix any, pocs dies més tard, concretament el 25 d'octubre, un altre document⁵⁸⁸ ens permet conèixer els noms d'un bon nombre de membres de la Comunitat de Preveres de Berga. Són: **Guillem de Comarossa, Antoni Rovira, Jaume Saig, Jaume Trulls, Joan Bretons, Joan Mercer, Pere Coscollera, Francesc Comarossa, Joan Oller, Joan Noguer (sènior), Jaume Borrell, Bernat Cardona, Joan Noguer (júnior), Bernat Gotvins, Galceran de Santamaria, Bartomeu Canal, Andreu Torrada, Pere Joan Serarols, Miquel de Pujol, Pere Miquel Verneda, Francesc d'Ardalló i Simó Clari.** En total, 22 preveres comunitaris. El motiu del document és el nomenament de procuradors perquè aquests puguin actuar en nom de la Comunitat: "*Et ad comparendum pro nobis et nominibus nostris et tocius cleri in comuni in quibuscumque curiis et coram quibuscumque iudicibus dominis et personis tam ecclesiasticis quam secularibus et nos et bona nostra et tocius dicti cleri in comuni defendendum et tuendum et de iure nostro docendum et etc*". Els procuradors nomenats són quatre: Francesc Corts, Joan Ferrer, Francesc Belloch i Pere Garrigosa, tots ells preveres de Berga. Tenint en compte el nombre de procuradors i el de preveres citats al document, podem dir que, com a mínim, la Comunitat de Preveres de Berga, l'any 1421, comptava amb 26 membres. D'on sortien els diners que permetien a la Comunitat de Preveres de Berga la compra de béns immobles, com és el cas d'aquest molí que acabem d'esmentar? Segons la documentació estudiada, els ingressos de la Comunitat provenien de deixes pietoses dels fidels als seus testaments, d'encàrrecs de misses, de donatius, dels emoluments percebuts pels enterraments i d'altres conceptes similars. La Comunitat va invertir

els seus beneficis en la compra de censals morts i d'immobles. Passem a veure alguns exemples d'aquests ingressos.

El dia 4 de novembre de l'any 1421, un document⁵⁸⁹ ens permet conèixer un donatiu que el prevere **Joan Noguera**, beneficiat de la capella dels Sants Àngels de l'església parroquial de Santa Eulàlia de Berga, "*Johannes Noguerii, presbiter ville Berge, beneficiatus in altari sancti Angeli constructo in ecclesia sancte Eulalie dicte ville*" fa a la Comunitat de Preveres de la vila, "*cum hoc presenti publico instrumento perpetuo valituro et duraturo assigno et dono donacione pura, perfecta, simplici et irrevocabili inter vivos vobis venerabili comuni presbiterorum dicte ville*". El valor del donatiu són vint lliures i disset sous anuals. Aquests diners s'han de repartir de la següent manera: divuit lliures i cinc sous perquè un prevere de la Comunitat digui una missa diària a l'altar dels Sants Àngels i cinquanta-dos sous perquè dos preveres de la Comunitat, cada diumenge, revestits de diaca i de subdiaca llegeixin l'Evangelí i l'Epistola i aspergeixin aigua beneïda en la celebració de la Missa major a l'altar de Santa Eulàlia. Per la missa quotidiana a l'altar dels Sants Àngels cada prevere cobrarà dotze diners i per la celebració dominical a l'altar de Santa Eulàlia els dos preveres cobraran un sou, o sigui, sis diners per cadascú: "*doñoviginti libras et XVII solidos monete barchinonense de terno censuales anuales rendales et perpetuales et proprietates eorumdem videlicet XVIII libras et quinque solidos dicte monete censuales ad opus unius misse cotidiane perpetuo quolibet die tam diebus ferialibus quam dominiciis diebus et festivis simplicibus et percipuis per comunitatem vestram ordine servato ut moris est in dicto altari sancti Angeli celebrande, et quinquaginta duos solidis dicte monete barchinonense ad opus duorum presbiterorum dicte comunitatis vestre quolibet die dominico induendorum cum vestimentis diachoni et subdiaconi celebrancium et dicencium unus evangelium et alter epistolam more solito in dicto altari Sancte Eulalie ad misam maiorem, spergendo aquam benedictam in dicta ecclesia et aliud obsequium facere prout et quemadmodum diachonus et subdiachonus in dicta ecclesia consueti sunt et usus dicte ecclesie nunc tenet et observat quibus diacono et subdiachono detur quolibet die dominico pro dicto servicio unum solidum videlicet cuilibet sex denarios dicte monete, et die qualibet presbitero dictam misam cotidianam in dicto altari sancti Angeli celebrari pro caritate XII denarios dicte monete ex dictis viginti libras et XVII*

⁵⁸⁸ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 32v.

⁵⁸⁹ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 36r.

solidos per me datis et assignatis”. Fent els comptes corresponents, veiem que les quantitats coincideixen exactament. Hi ha diners per celebrar 365 misses i per fer 52 celebracions dominicals.

Un bon exemple d’encàrrec d’obres pietoses a la Comunitat, el trobem al testament del mercader Bernat Parera⁵⁹⁰, atorgat el 2 de desembre de 1421. El testador vol que, cada any, el dia que es faci caritat a la vila, “*die qua fit caritas in dicta villa Berge*” es doni als pobres o a tot aquell que ho volgués, una fogassa de pa. El blat per fer aquest pa s’ha de comprar amb els interessos que generin 60 lliures invertides en la compra d’un censal mort. El repartiment s’ha de fer davant la porta de la casa del testador, “*ante januam seu in januis mei hospicii*” i els encarregats de fer-lo han de ser els seus hereus i els marmessors, però, si aquests no poden, el testador ho encomana al procurador de la Comunitat de Preveres de Berga, “*et in defectu manumissorum et heredis meorum distribuatur et administret dictam caritatem et elemosinam ut predicatur procuratore comunitatis presbiterorum dicte ville Berge*”. També vol que es reparteixin diners entre donzelles pobres per maridar. Els diners per a aquesta obra han de sortir dels interessos d’invertir 200 lliures i, com en el cas anterior, deixa encarregada aquesta tasca als hereus i marmessors i, si aquests no poden, vol que dos procuradors de la Comunitat se n’encarreguin de fer-ho: “*et in defectu dictorum manumissorum et heredis meorum administrent et distribuatur predicta duo procuratores comunitatis presbiterorum dicte ville Berge*”. A més, Bernat Parera també vol que es donin 300 lliures a la Comunitat de Preveres perquè les inverteixen en la compra d’un censal mort i, amb els interessos que n’obtinguin, han de dir una missa diària a l’altar de Sant Francesc.

Els encàrrecs de misses a la Comunitat de Preveres són abundants als testaments berguedans estudiats, fet que ens permet afirmar que devia ser una pràctica usual. Així, trobem que Margarida, vídua d’Antoni de Torrentfornós, deixa escrit al seu testament que vol que, l’endemà de la seva defunció, tots els preveres de la Comunitat oficiïn una missa general, celebració que s’ha de repetir en l’aniversari de la seva mort. Trobem exactament el mateix llegat als testaments de Mateu Noguera, de Pere de Santacreu i de Sibil·la, muller del pagès Arnau Ramat, entre altres⁵⁹¹. Una variant d’aquesta pràctica la trobem en el testament de Marquesa, muller del

⁵⁹⁰ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 114v.

⁵⁹¹ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 12r, 14v i 17v, respectivament.

mercader Bertran Saig: vol que, si sobren diners després d’haver pagat les despeses del seu funeral i enterrament, el sobrant es doni a la Comunitat de Preveres i que aquests diguin una missa diària per la seva ànima⁵⁹².

A més d’encarregar misses a la Comunitat en el moment de la mort, els testadors berguedans també fundaven aniversaris. A tall d’exemple, citem el cas de Francisca, vídua del tintorer Bernat Bestorra que, en fer testament l’any 1422, deixa 50 florins a la Comunitat. Aquests diners han de ser invertits i, dels beneficis, funda un aniversari : “*qui quinquaginta floreni esmercientur per dictos presbiteros et meos manumissores in loco tuto ad cognicionem eorundem. Et de redditibus seu fructibus eorum fiat unus obitus quolibet anno et perpetuo tali die qua obiero in dicta ecclesia Sancte Eulalie per dictam comunitatem presbiterorum pro animabus mei parentum meorum et omnium fidelium defunctorum*”⁵⁹³. El 1441, el pastor Ponç Faig, fa una deixa a la Comunitat de 15 lliures, amb les mateixes condicions⁵⁹⁴.

Un altre tipus d’encàrrec és el que fa en el seu testament, atorgat l’any 1435, Constança, vídua del mercer Arnau Perpinyà. Deixa 40 lliures per fer una capa processional, de la que estableix detalladament les característiques. La capa, que s’ha de fer servir en els altars major i de la mare de Déu de l’església parroquial de Santa Eulàlia, ha de ser custodiada i administrada per la Comunitat: “*quod custodia regimine et administracio eiusdem cape sit dicte venerabile comunitatis presbiterorum*”⁵⁹⁵.

Les deixes, a vegades, comportaven a la Comunitat plets i discussions com és el cas del litigi sorgit entre aquesta i l’hostaler Joan de Vilardaguet, l’any 1438⁵⁹⁶. La qüestió s’origina quan Joan de Vilardaguet compra, a l’encant públic i per 50 florins, una casa a la plaça de Berga que havia estat propietat dels difunts Guillem de Brocà i la seva muller Sibil·la. La Comunitat pretenia tenir certs drets sobre la casa per raó d’una deixa i un aniversari per valor de 80 lliures que Sibil·la li havia fet i que no havia cobrat. La Comunitat pretenia que el comprador de la casa es fes càrrec del deute. El plet, que va ser llarg, va acabar amb el nomenament d’uns àrbitres, el prevere Jaume Saig i el mercader Francesc Clari. Després d’haver estudiat la qüestió, els àrbitres dicten la seva sentència: Joan de Vilardaguet haurà de pagar, en concepte

⁵⁹² APBerga. Llibre Notarial 251, f. 83v.

⁵⁹³ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 86r.

⁵⁹⁴ APBerga. Llibre Notarial 251, 40r.

⁵⁹⁵ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 19v.

⁵⁹⁶ APBerga. Llibre Notarial 35, f. 59r.

de compensació econòmica, 14 lliures barceloneses a la Comunitat. És curiós veure quin pagament tindran els arbitres i el notari. Els dos àrbitres cobraran per Nadal d'ambdós litigants, un parell de gallines i el notari, el salari estipulat en les Constitucions de Catalunya, “*Item pronunciam e declaram que les dites parts hayen a dar a cascu de nosaltres dits arbitres per nostres trebaylls un pereyll de gallines pagadores en la festa de Nadal propervinent e al notari de la dita sentència lo salari qui lin pertanga per Constitucio de Cathalunya*”.

Un document de l'any 1430 ens permet conèixer alguna de les inversions que feia la Comunitat de Preveres de Berga. El document és el testament del prevere i notari Joan dels Arnaus on aquest reconeix que té arrendats els òbits de l'any 1429 a la Comunitat i que Ramon Benet, àlies Guilló: “*habet medietatem in lucro fiendo in obitibus per me arrendatis de clero in comuni in anno a Nativitate domini millesimo CCCC vicesimo nono*”⁵⁹⁷.

Hem dit més amunt que la Comunitat de Preveres de Berga va arribar a ser una important institució econòmica de la vila i que una de les inversions que feia era la compra de béns immobles com, per exemple, molins. Ja hem vist l'establiment d'un molí, propietat de la Comunitat, l'any 1421. La documentació encara ens permet conèixer un altre molí de la Comunitat: el 1428, el procurador i els jurats de la Comunitat d'aquell any, **Joan Noguera (sènior), Joan Mercer, Andreu Torrada, Joan Bretons i Simó Clari**, estableixen el molí de la Bana, propietat de la Comunitat, al paraire berguedà Lluís de Santamaria: “*Attendentes dictam comunitatem presbiterorum tenere et possidere per liberum et franchum alodium quendam molendinum in parrochia Berge, in aqua de Metge, vocatum lo moli de la Bana (...) et titulo stabilimenti tradimus dictum molendinum cum omnibus et singulis eiusdem molendini domibus parretibus, janiis, terris, ortis, aquis, aqueductibus, reguis, adempravis, iuribus et pertinenciis suis vobis Lodovico de Santa Maria, alias Avià, paratori dicte ville Berge*”⁵⁹⁸. Per aquest arrendament, la Comunitat percebrà 6 sous i tres diners anuals, el dia de Sant Miquel de setembre.

En arribar l'hora de la mort, els preveres de la Comunitat rebien un tracte una mica especial que la documentació ens ha permès conèixer. Així, al seu testament, atorgat el 18 de gener de 1451, el prevere **Francesc d'Ardalló**, a més de nomenar com a

⁵⁹⁷ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 24r.

⁵⁹⁸ APBerga. Llibre Notarial 206, f. 5r.

marmessors dos preveres, **Joan Ballester** i **Francesc Corts**, deixa escrit que vol ser enterrat “*in tumulo presbiterorum in comuni ville Berge*”⁵⁹⁹. Un any més tard, el 6 de juliol de 1452, i també al seu testament, el prevere Joan Mercer també expressava la seva voluntat de ser enterrat a la mateixa tomba⁶⁰⁰. Aquestes dues referències ens permeten saber que els preveres de la Comunitat tenien tomba pròpia, segurament situada en un lloc d’honor, encara que en desconeixem la ubicació concreta, si dins l’església parroquial o al cementiri adjacent. El protagonista d’aquest darrer testament, el prevere **Joan Mercer**, nomena marmessor testamentari un prevere, **Francesc de Comarossa**. Dels cinc preveres esmentats en aquests testaments, **Francesc d’Ardalló**, **Joan Mercer**, **Francesc Corts**, **Francesc de Comarossa** i **Joan Ballester**, tenim notícies de tots ells. De **Francesc d’Ardalló** sabem que ja era membre de la Comunitat el 1421; De **Joan Mercer** sabem que era comunitari el 1421 i que el 1428 va ser nomenat jurat de la Comunitat; De **Francesc Corts** sabem que el 1421 era jurat de la Comunitat i que, el mateix any, en va ser nomenat procurador i de **Francesc de Comarossa** sabem que era comunitari el 1421. Del prevere **Joan Ballester**, en tenim moltes referències: el trobem actuant com a testimoni en documents de 1421 i 1422⁶⁰¹; l’any 1428 actuarà com a testimoni al nomenament d’uns procuradors que han de vendre una esclava⁶⁰². Però la seva especialitat era fer de marmessor testamentari: el trobem exercint aquesta tasca als testaments de Bartomeu Benet (1433), Miquel Oller (1439), Joan Çavall (1450), Francesc d’Ardalló (1451) i Bernat Dilmer (1455)⁶⁰³. El testament del cirurgià Joan Çavall ens permet saber que el prevere Joan Ballester li havia prestat 10 florins perquè pogués casar-se amb la seva primera muller, Clarona. El testador vol que se li retornin aquests diners.

CONCLUSIONS

- Malgrat ser una institució d’una gran importància social i econòmica de la vila de Berga, la Comunitat de Preveres és una gran desconeguda. Manca un estudi acurat sobre el tema.

⁵⁹⁹ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 89v.

⁶⁰⁰ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 90r.

⁶⁰¹ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 33v, 54v i 129v, respectivament.

⁶⁰² APBerga. Llibre Notarial 196, f. 39v.

⁶⁰³ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 10v, 26r, 76r, 89v i 94r.

- La Comunitat de Preveres de Berga rebia molts ingressos provinents, entre altres, de donatius, deixes testamentàries, encàrrecs de misses i fundacions d'aniversaris.
- La Comunitat invertia els seus ingressos en la compra de censals o de béns immobles, tals com molins o masos.

5.4.- ELS ARTISTES: APOTECARIS, METGES, CIRURGIANS, NOTARIS, ETC.

En aquest apartat estudiarem els artistes que van viure a Berga entre finals del segle XIV i mitjans del XV. En primer lloc, parlarem dels artistes relacionats amb el món de la medicina. Els que hem trobat són: **apotecaris, metges, cirurgians i barbers.**

A la documentació del segle XIV només hem localitzat una referència a un **apotecari**. Es tracta de Miquel d'Ardalló, encara que la seva presència als documents no és per la seva feina d'apotecari sinó per altres afers. En concret, de Miquel d'Ardalló, n'hem trobat quatre referències. La primera cita és de l'any 1375. Aquest any, el dia 20 de juny, l'apotecari Miquel d'Ardalló avala, juntament amb més de cent berguedans, la venda a Balaguer Cunill de la vila d'Hostafranchs d'un censal de 6000 sous de capital que generarà una renda de 300 sous anuals de pensió; els diners del censal seran destinats a sufragar les despeses de la construcció de les muralles de la vila. Uns anys més tard, el dia 13 de gener de 1383, trobem una notícia que ens permet saber que el nostre personatge, a més d'apotecari, també era el procurador i col·lector dels rèdits que la duquesa de Girona cobrava a Berga i al Berguedà: *"...ego Michael d'Ardayllo, apothecarius, habitator ville Berge, procurator et collector redditum et iurium quos et quem inclita infantissa Iolandis, magnifici domini ducis consors, recepit in Berga et Berguitano"*⁶⁰⁴. En una tercera referència, datada el dia 5 de febrer del mateix any, es confirma el càrrec de col·lector que exercia el nostre apotecari. Es tracta d'una època de les 30 lliures corresponents a la qüestia de l'any 1382 que els berguedans van pagar a la duquesa de Girona: *"...ego Michael Dardayllo, apothecarius, habitator ville Berge, procurator redditum et iurium quos et qua inclita infantissa Yolandis ducissa Gerunde et comitissa Cervarie recipit in Berga et Biguitano, confiteor et recognosco vobis discreto Guillelmo Scuderii, notario Berge, quod solvistis michi nomine predicto illas triginta llibris Barchinone quas probi homines regii Berguitani solvere debebat dicte domine ducisse seu mi eius nomine racione questie anni a nativitate Domini M CCC LXXX secundi..."*⁶⁰⁵

Finalment, a l'inventari dels béns del difunt Jaume Duran, fet un dia del mes de març de 1383, se'ns indica que Miquel d'Ardalló, que aquesll any era el bossier de Berga,

⁶⁰⁴ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 33v.

⁶⁰⁵ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 66v.

li devia 21 lliures i 10 sous de la pensió d'un censal mort que la vila pagava al difunt: *"Item pervenit ad mei auditum quod Michael d'Ardayllo, apothecarius Berge, borsserius anni presenti universitate ville Berge, debebat dicti defuncto viginti unam llibras decem octo solidos barchinonenses racione penssionis anni presenti dicto Jacobo debitis de censuali mortuo quod universitas ville Berge faciebat dicto Jacobo Duran quolibet anno in"*⁶⁰⁶. Després d'aquesta darrera notícia, Miquel d'Ardaylló no torna a aparèixer en la documentació estudiada.

També hem d'afegir que aquest apotecari no s'esmenta entre els caps de casa berguedans que el 1391 assistiren a les reunions del Consell General, convocat per resoldre problemes econòmics de la vila, documents que ha estudiat el Dr. Manuel Riu⁶⁰⁷. Per altra banda, l'apotecari que identifica el Dr. Riu en aquests documents, Pere de Puigluça, no és esmentat en la documentació que nosaltres hem estudiat.

Al segle XV, la nòmina d'apotecaris de Berga és més extensa. En concret n'hem localitzat sis. Són: Bernat d'Olvan; Esteve de Puig; Jaume Puigluça (consta el 1422 com a ja difunt); Bernat Dilmer; Joan Garrigosa i Guillem de Sorribes.

Esteve de Puig és especialment present en la documentació de l'any 1421. Així, el dia 8 d'octubre és nomenat marmessor del testament del sabater Ramon Sala i l'1 de novembre és nomenat marmessor i hereu universal al testament del pagès Arnau Sala. La coincidència de cognoms i el seu nomenament com a hereu universal d'Arnau fan pensar en algun tipus de relació familiar entre l'apotecari i els Sala, encara que la documentació no ens permet confirmar-la. Arnau Sala devia morir poc després de fer testament ja que, dos dies més tard, el 3 de novembre, el seu hereu, Esteve de Puig, fa inventari dels seus béns i ens diu que el pagès ja és mort. Un dia després, el dia 4 de novembre, Esteve de Puig, en qualitat de procurador de l'abat del monestir de Sant Pere de la Portella, rep la renúncia d'una vinya de Berga, propietat de dit monestir: *"...renuncio et titulo renunciacionis et difinicionis relaxo, torno et reduco venerabili et religioso abbati monasterii Sancti Petri de la Portella et vobis Stephano de Podio, ypothecario ville Berge, procuratori dicti venerabilis abbatis hiis presenti et hec acceptanti quandam vineam quam dictus meus principalis tenet et posidet pro dicto domino abbate ad trium annum censum in parrochia Berge, loco*

⁶⁰⁶ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 112v

⁶⁰⁷ Manuel RIU i RIU: *La vila de ...*, pàgs. 349-364.

vocato a Vaell...”⁶⁰⁸.

No podem afirmar que aquest Esteve de Puig sigui el mateix que el 1453 figuri al testament de Beatriu, vídua del perit en lleis Bernat de Cantallops. La testadora confessa que un tal Esteve de Puig li té en penyora una corretja d'argent que havia estat de la primera muller del seu marit difunt, per un valor de quatre florins.

Per ordre cronològic, el següent apotecari que apareix en la documentació estudiada és Jaume de Puiglluçà. De fet, la cita ens diu que ja era mort el 1422. D'aquest apotecari podem dir dues coses: la primera és que el seu cognom coincideix amb el de l'apotecari que el Dr. Riu va trobar a Berga l'any 1391 i la segona que Jaume estava casat amb Margarida, també difunta el 1422, i que una filla del matrimoni, Eulàlia, es va casar amb Arnau de Perarnau de Casserres. En ser òrfena, els tractes matrimonials els féu un oncle, el prevere de Berga Joan de Casanova. El dot que aportà la núvia al matrimoni fou de 80 lliures, 50 pròpiament de dot i 30 d'aixovar.

Per aquests mateixos anys, a Berga, hi havia un altre apotecari, Bernat Dilmer, que trobem documentat entre els anys 1421 i 1455. Als documents dels anys 1421 i 1422, Bernat Dilmer apareix esmentat com a testimoni, al testament de Bernat Parera i a la venda de dos bous. Per aquests documents també sabem que el 1429 Bernat Dilmer tenia una terra i una vinya a la Vall dan. L'any 1430 el trobem esmentat al testament del seu cosí, el mestre de cases i pintor, Pere Dilmer. Aquest no li deixa res a ell, però sí a les seves filles, en concret 11 sous a cadascuna. A canvi, aquestes han de resar per l'ànima del difunt.

L'any 1441 tornem a trobar l'apotecari Bernat de Dilmer com a testimoni d'un acte jurídic. Es tracta de l'inventari dels quantiosos béns del difunt Jaume Duran, document en el qual Bernat actuarà com a testimoni.

L'any següent, el 1442, tingué lloc un fet important a la vida de l'apotecari: la mort de la seva muller, Violant. Efectivament, aquesta fa testament el dia dos d'octubre per raó de malaltia. Aquest testament ens permet conèixer una mica Violant i la família formada per ella i Bernat; sembla que el matrimoni tenia tres filles: Caterina, Eulàlia i Oliva, totes elles ja casades. Caterina era casada amb Joan de Sorribes; Eulàlia amb el notari Joan Maçana i Oliva amb el ferrer Joan Noguera. Violant i Bernat ja eren avis, encara que no coneixem ni el nombre ni el nom dels seus néts i nétes. També sabem que Violant era una Brotons, germana de Berenguer de Brotons, àlies Perpinyà. La testadora nomena hereu universal dels seus béns el seu marit

⁶⁰⁸ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 37v.

Bernat.

Després d'una colla d'anys sense notícies, retrobem Bernat Dilmer el 1455 amb motiu de la redacció del seu testament. L'apotecari, vell, cec i malalt, fa testament el 30 de desembre de 1455. Per aquest document sabem que no va tornar-se a casar i que la seva filla Eulàlia també havia mort. No així el marit d'aquesta, el notari Joan Maçana, que Bernat nomena marmessor testamentari. Les altres dues filles i els seus marits sembla que encara vivien. Bernat nomena hereva universal la seva filla Oliva i, si aquesta mor, l'ha de substituir el fill d'aquesta, Bartomeu.

Entre els anys 1430 i 1457 trobem actuant a Berga l'apotecari Joan Garrigosa. El testament de Bartomeua, fet el 18 de gener de 1437, ens permet saber que el nostre apotecari era fill seu i del ferrer Pere Garrigosa. En Joan tenia dos germans i una germana. Els dos germans eren Pere, prevere, i Arnau, l'únic germà que va seguir l'ofici del pare, i la germana era Elisenda, casada amb Joan Garreta, júnior. Joan, Arnau i Elisenda havien fet avis a Bartomeua i Pere, encara que només coneixem el nombre i el nom dels cinc fills d'Elisenda i Joan Garreta: Francisca, Bartomeua, Eulàlia, Antoni i Joan. Quan l'àvia va fer testament, ja devien tenir una certa edat car Bartomeua era casada amb Nicolau Brotons d'Avià.

Les altres referències a l'apotecari Joan Garrigosa ens aporten poques novetats ja que només són actuacions com a testimoni de testaments. Efectivament, l'apotecari actuarà el 1430 com a testimoni al testament de Violant, muller del mercader Pere de Graner; el 1433 ho farà al de Beatriu, vídua del també mercader Guillem Ramon de Graner; el 1443 serà testimoni al del ferrer Pere de Camprubí i el 1457 al de Francesc Fresch.

El següent apotecari documentat és Bernat d'Olvan, de qui només hem trobat una menció molt indirecta. Un hort de la seva propietat s'esmenta com a afrontació en la venda d'un altre hort, situat a Berga, prop del portal d'en Coscollera.

El darrer dels apotecaris documentats és Guillem de Sorribes, que trobem entre els anys 1452 i 1457. El dia 1 de març de 1452 Guillem de Sorribes apareix entre els testimonis del testament de Clara, vídua del mercader Pere de Miquels. Una altra notícia d'aquest mateix any ens permet conèixer una mica més sobre la seva vida familiar: Guillem de Sorribes era casat amb Joana, germana d'Agustina, muller del mercader Joan Riera. Finalment, el 1457 torna a aparèixer com a testimoni en un testament, el de Francesc Fresch. Casualment, com ja hem vist més amunt, també

actuarà com a testimoni en aquest testament un altre dels apotecaris de la vila: Joan Garrigosa.

Metges, cirurgians i barbers són també presents a la documentació estudiada. L'any 1382 hi havia exercint de cirurgia a Berga, el mestre Guillem de Pereres. Per una notícia de l'any següent, el 1383, sabem que tenia un fill, de professió barber i que era homònim del seu pare: "... *Guillelmo de Pereriis, barberio, habitatori dicte ville, filio magistri Guillelmi de Pereriis, cirurgeriti dicte ville...*"⁶⁰⁹. Del Guillem de Pereres barber sabem que encara exercia el 1391 ja que el Dr. Riu el localitza al seu estudi sobre els berguedans de finals del segle XIV.

Més abundant és la nòmina de metges, cirurgians i barbers berguedans de la primera meitat del segle XV. En concret hem localitzat dos metges, cinc cirurgians i quatre barbers, encara que hi ha una coincidència de cognoms entre cirurgians i barbers. El primer dels cirurgians, documentat l'any 1434, és Guillem de Pereres que creiem que és el mateix que, exercint l'ofici de barber, s'esmenta en la documentació de finals del segle XIV i també en dos documents de 1430 i de 1434. En la dècada dels anys 40 del segle XV trobem a Berga dos cirurgians: Bartomeu Cesarach i Joan Çavall. Del primer només n'hem trobat una referència l'any 1453, fent de testimoni al testament de Violant, muller de l'apotecari Bernat Dilmer. Juntament amb ell, també trobem fent de testimoni al mateix testament l'altre cirurgià de la vila, Joan Çavall. D'aquest coneixem un aspecte interessant de la seva vida. L'any 1450 fa testament, no per raó de vellesa o malaltia com sol ser habitual, sinó perquè emprèn un pelegrinatge per mar a Roma. Per aquest testament sabem que Joan Çavall tenia un germà, de nom Melcior, i que s'havia casat dues vegades: la primera amb Clarona i la segona amb Antònia. Dels dos matrimonis havia tingut quatre fills. De la primera muller tenia una filla, Caterina i de la segona, dos fills Gaspar i Baltasar. No sabem de quina muller era Joanet, el fill que Joan Çavall nomena hereu universal dels seus béns. Aquests fills devien ser petits, ja que el testador els nomena uns tutors: el seu germà Melcior i Guillem Calvet, cirurgià de Vic. El nomenament d'aquest darrer ens suggereix l'existència d'un cert corporativisme encara que també pot tractar-se d'una mera qüestió d'amistat i confiança.

En la dècada dels anys 50 del segle XV trobem a Berga dos cirurgians més: Gaspar Corts i Joan Carbó. Les notícies que tenim del primer sempre estan relacionades amb testaments. Gaspar Corts actuarà com a testimoni, l'any 1453, al testament del mestre

de cases Ramon Fuster i el 1451 i el 1458 com a marmessor als del sabater Jaume Quar i al del teixidor de draps Pere Rodonella, respectivament.

De l'altre cirurgià, Joan Carbó, només sabem que el 1454 era casat amb Maria, la germana de Francisca, vídua del ferrer Pere de Camprubí. També cal esmentar que el de Joan Carbó pot ser un altre cas de progressió en l'ofici, com hem vist en Guillem de Pereres, ja que el 1430 trobem un personatge amb el mateix nom fent de barber i és possible que sigui el mateix que després exerceixi de cirurgià.

Els altres dos barbers que hi havia a Berga al segle XV eren Joan Vicenç Camps i Pere Corts.

Quant als metges, al segle XV, a Berga, n'hem trobat dos: Guillem de Castell i Jaume de Pedralbes. Del primer només sabem que el 1428 ja era mort i que el títol que tenia era "*magister in artibus et in medicina ville Berge*"⁶¹⁰. L'altre metge, Jaume de Pedralbes, apareix esmentat com a testimoni al testament del mestre de cases Ramon Fuster atorgat l'any 1453 com: "*magister Jacobus de Pedralbes medicus in medicina*"⁶¹¹.

Dintre de l'apartat dels artistes que van exercir el seu ofici a Berga entre finals del segle XIV i mitjans del XV, trobem els relacionats amb el món de les lleis. Reben diferents denominacions que són: **batxillers en lleis, llicenciats en lleis, notaris, jurisperits i escrivans.**

A Berga, a finals del segle XIV, hem trobat tres especialistes en dret que són designats, indistintament com batxillers en lleis o com a jurisperits. Són Arnau de Carbesí, Bernat Saguina i Joan d'Orriols. Del primer, Arnau de Carbesí, sabem que l'any 1383 tenia arrendada l'escrivania de la cúria de la batllia de Berga al notari Guillem Escuder. El preu de l'arrendament era alt, 17 lliures 15 sous, possiblement anuals. L'any 1378, la documentació qualifica Guillem Escuder de "*scriptorem regentem scribaniam curie baiulie Berge*"⁶¹², fet que sembla indicar que, aquest any, l'arrendament ja s'havia produït.

També sabem que, però no en quina data, se la va vendre a Joan Orriols, perit en lleis de la vila: "*la qual lo dit mossen Joan d'Orriols, quondam, mentre vivia havia e possehia per raho de propia compra per lo dit mossen Johan de aquella scrivania*

⁶⁰⁹ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 225v.

⁶¹⁰ APBerga. Llibre Notarial 206, f. 20v.

⁶¹¹ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 84r.

⁶¹² APBerga. Llibre Notarial 31, f. 112v.

feta den Arnau de Carbasí, quondam, iurista de la dita vila”⁶¹³.

De Bernat Saguina en sabem molt poques coses ja que l’any 1383 apareix a la documentació com a ja difunt. Sabem que estava casat amb Clara, filla del també difunt Ramon Pedra, mercader, i que el matrimoni tenia una casa a la plaça de Berga⁶¹⁴.

Molt més documentat és el darrer dels lletrats berguedans del segle XIV, Joan d’Orriols. Aquest apareix com a testimoni a l’inventari dels béns de Pere de Coromines, fet l’any 1383, i és qualificat de “*bacallarius in decretis*”⁶¹⁵. Creiem que és el mateix que apareix esmentat com a testimoni en un document de l’any 1421⁶¹⁶. Més informació ens la proporciona un altre document, datat el 1428, on podem llegir que el perit en lleis, Joan d’Orriols, nomena com a procuradors seus el seu fill Pere i el seu gendre Guillem Pere de Sorribes a la venda d’una esclava de la seva propietat⁶¹⁷. Tres anys més tard, el 1431, Joan d’Orriols fa diverses donacions al seu fill Pere, per raó de matrimoni. Entre aquestes donacions hi ha “*scribaniam meam officialatus dicte ville cum omnibus emolumentis et aliis iuribus universis predictae scribanie*”⁶¹⁸. Pere era fill de Joan d’Orriols i de la seva segona muller Clara, ja difunta. El dia 1 de juny de 1438 Joan d’Orriols fa testament i, cinc dies després, consta ja mort en l’inventari dels seus béns. Testa per raó de vellesa i malaltia i fa deixes a tota la seva família. Per aquest testament sabem que Joan d’Orriols s’havia casat dues vegades, la primera amb una dona de la qual desconeixem el nom i la segona vegada amb Clara Garreta. Dels dos matrimonis havia tingut cinc fills: Lluís (ja difunt), Blanquina i Angelina, del primer matrimoni i Joan i Pere, del segon. Aquests fills i filles l’havien fet avi diverses vegades.

A més d’aquests tres personatges, la documentació berguedana de finals del segle XIV ens aporta notícies de quatre jurisperits: Berenguer i Hug d’Ortignes, Pere de Santacreu i Pere Oltzina. Berenguer d’Ortignes apareix esmentat com a testimoni en l’inventari dels béns de Pere de Coromines, fet l’any 1383. Més documentat és el segon dels Ortignes, Hug. Quant a aquest, hem de dir, en primer lloc, que un personatge amb aquest nom figura, a mitjans segle XIV, com a notari de Berga. Així consta en algunes regestes dels documents continguts en l’inventari dels béns de

⁶¹³ APBerga. Llibre Notarial 35, f. 41r.

⁶¹⁴ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 177v i 280v.

⁶¹⁵ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 142v.

⁶¹⁶ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 26v.

⁶¹⁷ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 39v.

Jofre de Cardona, datat el 1441: “*la dita carta qui fou feta a XXVII d'agost any M CCCLVI, closa per lo discret n'Huguet d'Ortignes, ladonchs notari publich de la dita vila*” i també, “*Fou feta la dita carta a XV de juny any mil CCCLVIII e closa per lo discret n'Huguet d'Ortignes notari ja dessusdit segons en la dita carta largament es contengut*”⁶¹⁹.

El 1383, trobem un “*Huguetus de Ortigiis iurisperitus*”, fent de testimoni en un document⁶²⁰. Cal pensar que era un familiar del notari anteriorment esmentat, possiblement un fill. Al llarg del segle XV, la documentació esmenta diverses vegades un Hug d'Ortignes, però no com a jurisperit sinó com a notari. Així, els anys 1421 i 1422, trobem un “*Ugo de Ortigiis, notarius*” actuant com a testimoni en dos documents, el primer relacionat amb el convent de Sant Francesc i el segon, amb la venda de dos muls⁶²¹. El mateix personatge deu ser l'Huguet d'Ortignes que apareix, l'any 1429, com a testimoni al testament de Ramon Vahell⁶²². Finalment, el nostre notari apareix com a difunt, l'any 1447, al testament de Caterina la que diu ser “*uxor discreti Hugueti de Ortigiis, quondam, notarii publici ville Berga*”⁶²³. Per aquest document sabem que Caterina havia tingut un fill, de nom Galceran, que ja era mort, i una filla, Clara, a qui fa hereva universal. Hem de suposar que eren fills del seu matrimoni amb el notari.

Les notícies referents a Berenguer i als Hug d'Ortignes, ens permeten afirmar l'existència a Berga, entre mitjans dels segles XIV i XV d'una família, els Ortignes, especialistes en dret.

Però, a més dels Ortignes, ja hem vist que a Berga, al segle XIV, hi havia altres especialistes en dret. L'any 1383, la documentació esmenta: “*Petro de Sancta Cruce, filius Petri de Sancta Cruce iurisperiti, quondam, ville ville (sic) Berge*”⁶²⁴. I, també d'aquest mateix any, és la notícia que ens permet conèixer un altre especialista en dret: Pere Oltzina. Aquest estava en actiu en aquesta data, tenia una casa al carrer dels Forns de Berga, llogada a Pere de Coromines, “*Item quoddam aliud hospicium quod fuit discreti Petri Oltzina, iurisperiti Berge, quodque emptum fuit per dictum*

⁶¹⁸ APBerga. Llibre Notarial 34, f. 78r.

⁶¹⁹ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 47r.

⁶²⁰ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 80v.

⁶²¹ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 6r i 117v, respectivament.

⁶²² APBerga. Llibre Notarial 251, f. 4r.

⁶²³ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 68r.

⁶²⁴ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 72v.

defunctum a dicto Petro Oltzinam et est in vico Furnorum Berge”, a qui devia nou sous: “*Item debet Petrus Oltzina, notarius, racione arandi novem solidos barchinonenses*”⁶²⁵. No sabem si aquest Pere Oltzina és la mateixa persona que, amb el mateix nom però amb l’ofici de notari, apareix en les registres de diversos documents, datats entre els anys 1348 i 1374, contingudes els inventaris dels béns de Jaume Duran, Pere de Coromines i Jofre Cardona⁶²⁶.

Al llarg del segle XV trobem altres berguedans relacionats amb el món de les lleis. Són: Bernat de Cantallops, Joan d’Orriols, Berenguer ça Clusa i Lluís de Castell.

Bernat de Cantallops apareix documentat com a jurisperit de Berga, entre els anys 1429 i 1453. Les seves actuacions estan relacionades majoritàriament amb els testaments. Així serà testimoni als de Ramon Vahell i Pere Dilmer, marmessor al de Caterina, vídua del notari Huguet d’Ortigues i és nomenat tutor de Beatriu, néta i hereva de Pere de Miquels⁶²⁷. El testament de Clara, vídua del mercader Pere de Miquels, atorgat l’any 1452 ens informa que Bernat de Cantallops ja havia mort, fet que ens és confirmat al testament de la seva vídua, Beatriu: “*uxor relicta venerabli Bernardi de Cantalops, quondam, iusperiti ville Berge*”⁶²⁸.

Del segon dels jurisperits berguedans del segle XV, Joan d’Orriols, ja m’hem parlat més amunt.

Berenguer ça Clusa, “*in legibus licenciatus*” apareix esmentat en la documentació entre 1418 i 1428. D’ell sabem que, segurament l’any 1418 era conseller de la vila, juntament amb Joan Parera, Pere de Cascalls i Bertran Saig⁶²⁹.

L’any 1421 Berenguer ça Clusa fa donació d’un bosc, situat a la parròquia de La Baells, a Violant, muller del traginer de Berga, Pere Joan d’Ardalló. La causa de la donació són “*multa et gratis servicia que vos Yolans, uxor Petri Johannis d’Ardallo, traginerii dicte ville, michi fecistis et cotidie facere non cessatis*”⁶³⁰. Al mateix document, Berenguer promet a la dona que, després de la seva mort, li deixarà tots els seus béns, fet que va ocórrer abans de 1428, data en què ja consta com a difunt⁶³¹.

Lluís de Castell, també “*in legibus licenciatus*”, actuarà com a arbitre en un litigi pel llegat testamentari d’Oliva, muller en primeres núpcies de Berenguer Esquirol i en

⁶²⁵ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 142v.

⁶²⁶ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 112v i 142v i Llibre Notarial 251, f. 47r, respectivament.

⁶²⁷ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 4r, 8r, 68r i 37r, respectivament.

⁶²⁸ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 80r i 87v, respectivament.

⁶²⁹ APBerga. Llibre Notarial 206, f. 2v.

⁶³⁰ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 24v.

⁶³¹ APBerga. Llibre Notarial 206, f. 2v.

segones de Jaume de Calvinça, sorgit, l'any 1430, entre el convent de Sant Francesc i Miquel Oller i la seva dona Caterina⁶³². Lluís de Castro, també conegut com a Sedacer, estava casat amb Blanquina, filla de Clara i de Pere de Miquels. Aquest i Lluís i Blanquina eren ja morts el 1452, quan Clara fa testament⁶³³.

Quant als notaris berguedans del segle XIV, la nòmina és extensa. En la documentació estudiada hem localitzat gairebé una vintena de notaris que van exercir a Berga. Són: Arnau Balaguer, Pere Borrell, Bernat de Caselles, Pere del Cavall, Guillem de Nou, Pere Oltzina, Pere Escuder, Guillem Escuder, Francesc Escuder, Berenguer de Prixana, Jaume de Puig, Pere Sabater, Pere de Santamaria, Ramon de Sorribes, Pere Andreu, Berenguer Teixidor i Berenguer de Viladomat.

Trobem el notari Arnau Balaguer treballant a Berga entre els anys 1369 i 1390. L'any 1383, la documentació esmenta un Arnau Balaguer "*scriptor Berge*" que no podem saber si és o no el notari. D'Arnau Balaguer no en sabem massa coses, només que estava casat amb Bartomeua i que, l'any 1377, juntament amb el també notari Pere del Cavall i els mercaders Jaume de Pinyana i Francesc Garreta van vendre un violari a Jaume Duran⁶³⁴.

El notari berguedà Pere Borrell, només l'hem trobat actuant una vegada, l'any 1383, com a testimoni al document d'alliberament d'una serva de la parròquia de Sant Mateu de Fumanya⁶³⁵.

Bernat de Caselles actua de notari a Berga en la dècada dels 70 del segle XIV. Per la regesta d'un document propietat de Jofre Cardona i inventariat entre els seus béns podem saber que Bernat de Caselles era notari i escribà del bisbe d'Urgell: "*Fou feta la dita carta en la vila de Berga lo darrer dia del mes d'agost ayn M CCC LXXII e closa per lo discret en Bernat de Casellas per auctoritat real notari publich per tota la terra e senyoria del senyor rey d'Aragó e scriva del reverent lo senyor bisbe d'Urgell*"⁶³⁶.

A més de la venda d'un violari a Jaume Duran de la qual ja hem parlat més amunt, de Pere del Cavall sabem que, a més de notari, tenia altres càrrecs públics. Així, l'any 1376, era lloctinent del sots-veguer: "... *fou feta una crida de part del honorable en*

⁶³² APBerga. Llibre Notarial 34, f. 36r.

⁶³³ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 80r.

⁶³⁴ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 112v.

⁶³⁵ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 18v.

⁶³⁶ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 47v.

Pere dez Cavall, loctinent del honorable en Guillem Marques, ladonchs sotveguer en Bergadà” i el 1381 era lloctinent del batlle de Berga: “*Item una carta qui comença Pateat universis quod anno a nativitate Domini M CCC LXXXI die mercurii XXIII januarii coram honorabile Petro dez Cavall locutenente baiuli Berge*”⁶³⁷. Figura com a notari en dos documents datats el 1373 i el 1377.

Guillem de Nou era notari public de Berga els anys 1330 i 1334, segons consta en dos documents referents al convent de Sant Francesc. L’any 1345 figura com a difunt en una carta conservada entre els béns de Pere de Coromines⁶³⁸.

De Pere Oltzina, un altre dels especialistes en dret que figuren en la documentació estudiada ja n’hem fet esment més amunt.

A continuació hem de parlar dels Escuder. Aquests eren tres personatges, de nom Pere, Guillem i Francesc, que trobem actuant com a notaris a Berga a la segona meitat del segle XIV.

El primer que apareix citat en la documentació és Pere, actuant entre 1353 i 1383.

Totes les vegades que apareix esmentat documentalment sempre és com a notari: “*lo discret en Pere Scuder, per auctoritat real notari publich per tota Cathalunya*”⁶³⁹.

De la seva vida privada, la documentació només ens permet saber que tenia una casa, desconeixem en quin carrer, que havia comprat Jaume Trullars, al costat de la que aquest mateix habitava⁶⁴⁰.

Molt més documentat que Pere és Guillem, que trobem actuant com a notari de Berga entre els anys 1363 i 1391. De Guillem Escuder, en coneixem més de trenta actuacions, la major part en cartes i documents que conservava Jaume Duran entre els seus béns. També sabem que a més de notari, també era, almenys des de l’any 1378, “*scriptorem regentem scribaniam curie baiulie Berge*”⁶⁴¹. Dita escrivania l’havia arrendat d’Arnau de Carbesí a qui pagava, l’any 1383: “*quod nos Arnaldus de Carbesino in legibus bacallarius, habitator ville Berge, confiteor et recognosco vobis Guillelmo Scuderii, notario, habitatori dicte ville quod, racione arrendamenti per me vobis facti de scribania mea curie baiulie Berge ad certum tempus quod adhuc durat, solvistis et tradistis mi decemseptem llibras et quindecim solidos*

⁶³⁷ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 47v.

⁶³⁸ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 142v.

⁶³⁹ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 47r.

⁶⁴⁰ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 219v.

⁶⁴¹ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 112v.

*barchinonensis quos mi solvere debebatis dicta de causa*⁶⁴². Guillem Escuder devia ser una personatge important al seu temps ja que, a més de notari i regent de l'escrivania de la cúria de Berga, l'any 1383 pagava, en nom dels prohoms de la vila, la quèstia⁶⁴³ que Violant, duquessa de Girona i comtessa de Cervera⁶⁴⁴, cobrava a Berga i al Berguedà⁶⁴⁵. Les 30 lliures barceloneses de dita quèstia, Guillem Escuder les paga a Miquel d'Ardalló, apotecari i procurador de la duquessa⁶⁴⁶. Guillem Escuder és un dels tres notaris berguedans que assistiran a les reunions del Consell General del 28 d'abril i del 14 d'agost de 1391, segons notícia que ens aporta el Dr. Riu al seu estudi sobre Berga i els berguedans a finals del segle XIV.

El tercer dels Escuder, Francesc, a diferència de Guillem, només apareix tres vegades en la documentació estudiada. El trobem citat en documents notariais de caire econòmic als anys 1380 i 1383.

Els documents no ens permeten saber quin parentiu tenien Pere, Guillem i Francesc Escuder. Només podem constatar la seva presència a Berga com a notaris a finals del segle XIV. Podem suposar, encara que sense cap seguretat, que eren membres d'una mateixa família berguedana, especialitzada al camp de les lleis i del dret.

El següent en la relació de notaris berguedans del segle XIV és Berenguer de Prixana de qui hem pogut localitzar moltes referències, la major part de les quals figuren en documents i cartes que consten en els inventaris dels béns de Jaume Duran, Pere de Coromines i Jofre Cardona, els dos primers de 1383 i el tercer de 1441. Berenguer de Prixana va exercir de notari a Berga entre els anys 1334 i 1365. L'any 1330, trobem Berenguer de Prixana com a marmessor del testament de Guillem Riera, en un document en què Bernat Baladret actua com a notari. El mateix any Berenguer de Prixana, de professió "*scriptore*", fa de testimoni en un document relatiu al convent

⁶⁴² APBerga. Llibre Notarial 31, f. 282r.

⁶⁴³ La quèstia reial era un tribut sol·licitat des del segle XIII, a totes les ciutats i viles del patrimoni reial de Catalunya, al principi només esporàdicament i sempre associada a una finalitat concreta: coronació, matrimoni reial, etc. Amb el temps, la quèstia es percebia regularment cada any i passà a formar part dels recursos fiscals ordinaris de la monarquia. La quantitat a pagar en concepte de quèstia era repartida, a escala local, d'acord amb la fortuna de cada contribuent, mitjançant la confecció d'una talla.

⁶⁴⁴ Es tracta de Violant de Bar (¿ 1365- Barcelona 1431), filla del duc Robert I de Bar i neboda de Carles V de França. L'any 1380 es va casar amb l'infant Joan, duc de Girona, comte de Cervera i futur Joan I, rei de Catalunya-Aragó (1387-1396).

⁶⁴⁵ Segons Vilardaga, Berga i el Berguedà pertanyien al ducat de Girona que, Pere el Cerimoniós va crear per al seu fill, el futur Joan I, el 1351, només un any després del seu naixement. Això explicaria que, el 1383, la duquessa de Girona cobrés la quèstia en aquests territoris.

de Sant Francesc de la qual cosa dona fe com a notari, Guillem de Nou⁶⁴⁷. La primera actuació que tenim documentada de Berenguer de Prixana com a notari data de 1334. Es tracta, en concret, d'una substitució: “*in presencia mei Berengarii de Prixana scriptoris iurati substitutique a notario subscripto*”⁶⁴⁸. A partir de la dècada de 1340, Berenguer de Prixana ja actua com a notari titular. A tall d'exemple, citem un document de 1363 on podem llegir: “*E fou closa la dita carta per lo discret en Berenguer de Prixana, notari publich de la cort del officialat de Berga e de Berguedà*”⁶⁴⁹. No sabem quan va morir Berenguer de Prixana, només podem dir que deixa d'aparèixer com a notari a partir de 1365. Però, anys més tard, el seu record torna als documents. El 1421, en una afrontació d'una vinya al Pla de les Corts, s'esmenta: “*ab occidente in honore qui fuit Berengarii Prixana*”⁶⁵⁰. En cas que es tractés del notari berguedà del segle XIV, la seva menció documental, ja avançat el XV, ens indicaria que, encara que havien passat molts anys, el seu record encara era viu a la vila.

Jaume de Puig es documenta com a notari de Berga entre els anys 1356 i 1375. En aquest any apareix, juntament amb les màximes autoritats de la vila, al document de venda d'un censal per sufragar les despeses de construcció de les muralles: “*Petrus Pila de vico de la Trencada, mercator, habitator ville Berge, nomine meo propio et ut syndicus, actor et procurator una et insolidum cum venerabilibus Jacobo de Podio notarii, oriundo ville Berge, scriptoris domini regis, Bartholomeo d'Olers, Guillelmo d'Olost, Jacobo de Pinyana et Jacobo Maleri juniore*”⁶⁵¹.

De Pere Sabater, no n'hem localitzat gaires notícies. Sabem que el 1356 i el 1358 era “*scriptori*” i procurador de Jaume Duran: “*Petro Zabaterii, scriptori procuratori dicti Jacobi Duran*”⁶⁵². Va ser cònsol de Berga l'any 1383, juntament amb els mercaders Andreu Saig i Pere Riera i el sastre Jaume de Riu: “*Petrus Zabaterii, notarius, Andreas Saig, Petrus Riera, mercatores, et Jacobus de Rivo, sartor, habitatores ville Berge, nominibus nostris propriis et etiam ut consules universitatis dicte ville Berga.*”⁶⁵³.

Del notari Pere de Santamaria sabem que va exercir la seva professió a Berga al

⁶⁴⁶ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 66v.

⁶⁴⁷ APBerga. Llibre Notarial 251, f.47r i AHFC. Fons de Berga, pergami número 2.

⁶⁴⁸ AHFC. Fons de Berga, pergami número 3. Volum II, apèndix documental, document 398.

⁶⁴⁹ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 47r.

⁶⁵⁰ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 8r.

⁶⁵¹ ACBR. 06.03.01.01 “*Construcció de muralles, 1375*”.

⁶⁵² APBerga. Llibre Notarial 31, f. 112v.

tombant del segle XIV i XV. La seva primera aparició als documents berguedans estudiats data de 1383, quan fa de testimoni en un contracte d'aprenentatge⁶⁵⁴. Aquest mateix any, la seva casa va servir d'escenari per a la lectura d'una sentència arbitral sobre unes terres al Pla de l'Alemanya, "*Lata fuit hec arbitralis sententia seu pronuntiatio per dictos arbitros, arbitratores et amicabiles compositores in hospicio discreti Petri de Sancta Maria, notarius Berge*", a la vegada que ell actuarà com a testimoni de l'acte⁶⁵⁵. El trobem, en qualitat de notari, en quatre documents, propietat de Jofre Cardona i que figuren en l'inventari dels seus béns, datats els anys 1397, 1398, 1399 i 1403⁶⁵⁶. A partir d'aquesta data, el seu nom no torna a aparèixer als documents.

A diferència de l'anterior que va treballar al trànsit del segle XIV al XV, el notari Ramon de Sorribes exerceix aquest càrrec a Berga, a la primera meitat del XIV. Les primeres aparicions documentals de Ramon de Sorribes com a notari són en dos pergamins que ens parlen, el primer de l'avinença entre la parròquia de Santa Eulàlia i els frares mercedaris i el segon de problemes entre la parròquia i els frares franciscans, datats el 1326 i el 1341 respectivament⁶⁵⁷. Per aquests sabem que Ramon de Sorribes era notari per delegació del rector de la parròquia de Santa Eulàlia de Berga, Ramon de Gironella: "*Raymundi de Sorribes notarii publici ville Berge auctoritate Raymundi de Gerundella vicarii perpetui ecclesie eiusdem*". Més tard, els anys 1346 i 1348, trobem Ramon de Sorribes actuant com a notari en documents propietat de Pere de Coromines i inventariats entre els seus béns⁶⁵⁸.

Més o menys per aquestes mateixes dates, primera meitat del segle XIV, també exercia de notari a Berga, Pere Andreu. En concret el trobem documentat exercint aquesta professió entre els anys 1328 i 1347. Les referències a la seva persona, les trobem en documents que conservaven Pere de Coromines i Jofre Cardona i que són inventariats entre els seus béns⁶⁵⁹. Un d'aquests documents ens permet conèixer que Pere Andreu era "*habitador de Berga, per auctoritat real notari publicus per tota Cathalunya*".

⁶⁵³ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 165r.

⁶⁵⁴ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 61r.

⁶⁵⁵ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 191v.

⁶⁵⁶ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 47r.

⁶⁵⁷ APBerga. Pergamins sn. Volum II, apèndix documental, documents 360 i 361.

⁶⁵⁸ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 142v.

⁶⁵⁹ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 142v i Llibre Notarial 251, f. 47r.

Berenguer Teixidor actua com a notari a Berga entre els anys 1374 i 1385 segons consta en cartes i documents inventariats entre els béns de Jaume Duran i Jofre Cardona. D'ell sabem que havia fundat un benefici a l'altar de Sant Agustí de l'església parroquial de Santa Eulàlia, benefici del qual, l'any 1428, n'era patrona Francisca, muller del mercader Pere Cortines: "*Francisca, uxor Petri Cortines, maioris dierum, mercatoris ville Berge, patronaque beneficii instituti per Berengarium Textoris, quondam, notarium dicte ville, in altari sancti Agustini constructo in ecclesia parochiali sancte Eulalie ipsius ville Berge*"⁶⁶⁰. No sabem exactament en quin any morí Berenguer Teixidor, però sí que l'òbit es va produir abans de 1422, data en què es documenta com a difunt: "*(...) manumissores et exequutores ultimi testamenti discreti Berengarii Textoris, quondam, notarium dicte ville*"⁶⁶¹. Encara els anys 1427 i 1428 els marmessors del seu testament, els consellers de la vila, dotaven donzelles pobres, tot executant les darreres voluntats del difunt⁶⁶².

El darrer dels notaris que hem trobat documentats treballant a Berga al segle XIV és Berenguer de Viladomat. Creiem que era prevere ja que hem trobat diversos documents que ho confirmarien. Citem, a tall d'exemple, un document de 1383 on un Berenguer de Viladomat figura entre una llarga llista de preveres berguedans⁶⁶³. També, en un testament de 1437, trobem que la testadora, Bartomeua, muller de Pere Garrigosa, vol que a la seva mort es celebrin tres trentenaris de misses de Sant Amador i un d'aquests trentenaris ha de ser per l'ànima de Berenguer de Viladomat, prevere⁶⁶⁴. A part d'aquestes referències, trobem Berenguer de Viladomat actuant com a notari a Berga entre els anys 1369 i 1383. En concret hem de recordar que, del seu notariat, n'hem conservat un manual que ha estat una base molt important per a aquest treball, el manual número 31 de l'Arxiu Parroquial de Berga.

Passant ja al segle XV, la nòmina de notaris berguedans és també bastant extensa. En concret, hem localitzat Joan dels Arnaus, Joan Aymar, Pere Bach, Bernat de Cercs, Francesc Maçana, Joan Maçana, Hug d'Ortigues, Bernat de Roca, Pere Andreu Sorribes i Baltasar de Sorribes.

De Joan dels Arnaus s'han conservat, a l'Arxiu Parroquial de Berga, diversos

⁶⁶⁰ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 8r.

⁶⁶¹ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 138r.

⁶⁶² APBerga. Llibre Notarial 196, f. 1v i 2r.

⁶⁶³ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 50v.

⁶⁶⁴ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 100r.

manuals, entre aquests, els números 27, 196 i 206, manuals que pertanyen al període 1421-1428 i que han estat estudiats en aquest treball. Joan dels Arnaus era prevere i així consta en nombrosos documents: “*in presencia mei Johannis dels Arnaus, presbiteri, notarii publici ville Berge*”⁶⁶⁵. El 1429 Joan dels Arnaus va comprar una vinya a Fontollera, propietat de Galceran d’Ortigues, pel preu de 91 sous⁶⁶⁶. L’any 1430, Joan dels Arnaus fa testament per raó de malaltia. Aquest document ens informa que Joan, a més de notari de Berga, també era rector de la parròquia de Santa Eugènia de Relat, nucli actualment pertanyent al municipi d’Avinyó (Bages). A més, també ens permet saber que volia ser enterrat al cementiri de l’església parroquial de Santa Eulàlia de Berga, “*quam sepulturam michi fieri volo honoriffice prout ordo sacerdotalis postulat et requirit*” i que tenia un germà, Jaume, que nomena marmessor testamentari. Joan dels Arnaus encara va trigar a morir-se, ja que segons una nota que hi ha al peu del testament, el seu traspàs va tenir lloc el dimecres 23 de juliol de l’any 1438. La mateixa nota també informa que el notari Joan Maçana va fer l’inventari dels seus béns⁶⁶⁷.

De Joan Aymar, també n’hem conservat, a l’Arxiu Parroquial de Berga, diversos manuals, en concret tres, els números 34, 35 i 251, que contenen documents datats entre els anys 1421 i 1458. A part de la seva feina, la documentació no ens aporta cap notícia més de la seva vida.

Pere Bach apareix esmentat tardanament a la documentació estudiada i les referències que en tenim són només de tipus personal. El seu non s’esmenta al testament de Clara, vídua del mercader Pere de Coromines, redactat el 1455⁶⁶⁸. La testadora nomena el notari Pere Bach marmessor testamentari. Pere era gendre de Clara ja que estava casat amb la seva filla, Francina. El matrimoni tenia descendència encara que no se’n concreta ni el nombre ni el nom.

El següent nom en la nòmina dels notaris berguedans és Bernat de Cercs. D’ell sabem que era prevere i que, l’any 1419, actuava com a notari per l’autoritat del rector de la parròquia: “*Bernardi de Cerchs, presbiteri, notarii publici ville Berge, auctoritate venerabili Bernardi Olzina vicarii perpetui ecclesie parochialis beate*

⁶⁶⁵ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 137v.

⁶⁶⁶ APBerga. Llibre Notarial 34, f. 18r.

⁶⁶⁷ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 24r.

⁶⁶⁸ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 96v.

Eulalie ville Berge”⁶⁶⁹. Sabem que l’any 1431 encara feia de notari ja que així consta en un document propietat de Jofre Cardona i que figura entre els béns que se li inventarien.

Els Maçana, Francesc i Joan, són dos altres notaris que trobem actuant a Berga al segle XV, encara que no coneixem si hi havia alguna relació de parentiu entre ells i, en cas afirmatiu, quina era. El primer d’ells, Francesc, treballa com a notari en les dues primeres dècades del segle. En concret, el trobem donant fe en documents de 1418 i 1419⁶⁷⁰. Sabem va morir abans de l’any 1421 ja que en aquesta data, Marquesa, vídua del notari, és esmentada al testament del seu avi, Bernat Parera⁶⁷¹.

De l’altre Maçana, Joan, en tenim més referències. El trobem, l’any 1422, actuant com a testimoni en un document, amb el qualificatiu d’escrivà: “*Johannes Maçana, scriptor, ville Berge*”⁶⁷². El 1438 el notari Joan Maçana compra un hort amb bassa, prop el portal del Pujol⁶⁷³. Aquest mateix any, el notari va fer l’inventari dels béns del prevere Joan dels Arnaus, notari de Berga i rector de Santa Eugènia de Relat⁶⁷⁴. El 1441, quan es fa l’inventari dels béns de Jofre Cardona, s’hi inclou el capbreu de Llavaneres que tenia Joan Maçana: “*Et primo dix que en Johan Maçana, notari de Berga, te lo capbreu de la Vaneras en forma publica lo qual se diu que li comana en Joffre Cardona, quondam, mentre vivia. E per ço lo dit capbreu met e per continuat vol haver en lo present inventari*”⁶⁷⁵. Els testaments dels seus sogres, l’apotecari Bernat Dilmer i la seva muller Violant, ens permeten conèixer detalls de la seva família. En ambdós testaments, redactats el 1442 i el 1455, respectivament, Joan Maçana és nomenat marmessor. Estava casat amb Eulàlia, una de les dues filles del matrimoni. Joan i Eulàlia van tenir fills i filles, encara que no se n’esmenta ni el nombre ni el nom. Eulàlia, la muller de Joan Maçana, figura com a difunta al testament del seu pare, o sigui, que l’any 1455, Joan Maçana era vídu⁶⁷⁶.

D’Hug d’Ortigues, ja n’hem parlat anteriorment perquè forma part d’una saga de notaris berguedans que ja trobem treballant a Berga al segle XIV.

De Bernat de Roca, en tenim molt poques notícies. Només l’hem trobat actuant al testament de Pere Cerdunyà, mercader de Berga, atorgat l’any 1417. Aquest notari,

⁶⁶⁹ APBerga. Pergamins sn. Volum II, apèndix documental, document 373.

⁶⁷⁰ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 80r i Llibre Notarial 206, f. 2v.

⁶⁷¹ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 114v.

⁶⁷² APBerga. Llibre Notarial 27, f. 113v.

⁶⁷³ APBerga. Notarials. Fulls solts. Volum II, apèndix documental, document 355.

⁶⁷⁴ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 24r.

⁶⁷⁵ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 47r.

que era prevere, diu que exerceix aquest càrrec per delegació del rector de Berga: “*Bernardi de Roche, presbiteri et notarii publici ville Berge, auctoritate honorabili Bernardi Olzina, vicarii perpetui ecclesie parochialis Beate Eulalie dicte ville*”⁶⁷⁷.

Els dos últims notaris berguedans del segle XV són els Sorribes, Pere Andreu i Baltasar. Podrien ser hereus d’aquell Ramon de Sorribes que hem vist exercint a Berga a la primera meitat del segle XIV, encara que res no ens ho permet confirmar. De Pere Andreu, n’hem localitzat dues referències. La primera data de 1452 i és el seu nomenament com a marmessor al testament d’Agustina, muller del mercader Joan Riera⁶⁷⁸. La segona, tres anys més tard, el 1455, és també el nomenament de marmessor al testament de la seva sogra, Clara, vídua del mercader Pere de Coromines. Aquest testament ens permet saber que Pere Andreu estava casat amb Joana, filla del matrimoni format per Pere de Coromines i Clara. Com hem vist més amunt, Francina, l’altra filla del matrimoni, també estava casada amb un notari, Pere Bach⁶⁷⁹. De l’altre Sorribes, Baltasar, només n’hem trobat una referència molt tardana. L’any 1488 Baltasar de Sorribes actua de notari en la cessió d’un terreny⁶⁸⁰.

Relacionats amb el món de les lleis i del dret, hi havia els escrivans, aquells que s’encarregaven de redactar els documents. La documentació berguedana del segle XIV estudiada n’esmenta dos: Francesc Massana i Arnau Balaguer. En primer lloc cal dir que aquests noms coincideixen amb personatges que apareixen també citats com a notaris, fet que sembla indicar que s’utilitzen els termes d’escrivà i de notari com a sinònims o bé que alguns notaris iniciaven la seva carrera exercint d’escrivans. De Francesc Massana sabem que era berguedà i que el 1383 va llogar, per cinc anys, una casa al carrer Major de Berga, propietat del paraire Pere de Montpesat: “*Noverint universi quod ego Petrus de Montepesato, parator, ville Berge. Ex certa sciencia a primo venturo festo Sancti Johannis mensis iunii ad quinque annos tunc primo venturos et completos, locco et ad loguerium et pensionem subscripta concedo et trado vobis discreto Francisco Mazana, oriundo dicte ville Berge, scriptori domini ducis et vestris et cui sive quibus volueritis per dictum tempus quinque annorum,*

⁶⁷⁶ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 60v i 94r.

⁶⁷⁷ APBerga. Pergamins sn. Volum II, apèndix documental, document 370.

⁶⁷⁸ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 86v.

⁶⁷⁹ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 96v.

⁶⁸⁰ APBerga. Pergamins sn. Volum II, apèndix documental, document 380.

quoddam integriter hospicium meum situm in vico Maiori dicte ville ..."⁶⁸¹. Creiem que aquest Francesc Maçana és el que trobem, ja al segle XV, actuant com a notari de Berga. Sabem que l'any 1421 ja era mort.

El mateix passa amb Arnau Balaguer, que trobem actuant com a notari de Berga a la segona meitat del segle XIV. Un document de l'any 1383 el qualifica de "*scriptor*" i un altre de 1369 de notari. Estem parlant de la mateixa persona? Són sinònims *escrivà* i notari?

La documentació del segle XV ens permet conèixer quatre *escrivans*: Francesc Ferrer de Colpan, Guillem Sala, Joan Tor i Guillem Guitard.

Troblem el primer d'ells, Francesc Ferrer de Colpan, fent de testimoni en un document de l'any 1421, on és esmentat com a: "*Franciscus Ferrarii de Colpan scriptor ville Berge*"⁶⁸². Malgrat que altres membres de la família Ferrer de Colpan apareixen citats diverses vegades en la documentació estudiada, no hem localitzat cap més referència de Francesc.

Guillem Sala, "*scriptor*", és esmentat com a testimoni en un document de 1428⁶⁸³. Més documentat és un altre *escrivà* berguedà, Joan Tor. D'aquest, que també era conegut pel renom de Guardamal, sabem que els anys 1422 i 1423 exercia d'*escrivà* a Berga. És citat a la documentació com "*Johannis Torr alias Guardamal, scriptor, ville Berge*"⁶⁸⁴. Creiem que encara era viu l'any 1428, ja que el seu nom és citat en relació a unes afrontacions que ens permeten saber que vivia o tenia una casa prop la capella de la Trinitat i que era veí del moliner Ramon Grau fins que aquest, el 1428, es va vendre la casa al teixidor Pere Soler⁶⁸⁵.

Més ben conegut és l'*escrivà* reial Guillem Guitard que trobem documentat els anys 1421 i 1447, data en què figura com a difunt al testament de la seva vídua Elionor. Malgrat l'afirmació que és ben conegut, hem de precisar que ho és per raó del seu testament i d'un codicil, ambdós de l'any 1421. És, doncs, el seu testament i no les seves actuacions el que ens permet conèixer una mica la seva vida.

Efectivament, el 13 d'abril de 1421 Guillem Guitard fa testament⁶⁸⁶, no per raó de malaltia ja que assegura estar "*sanus mente et corpore*". Vol ser enterrat al cementiri de l'església parroquial de Santa Eulàlia on sembla que tenia una tomba pròpia i on

⁶⁸¹ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 236v.

⁶⁸² APBerga. Llibre Notarial 27, f. 36r.

⁶⁸³ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 39v.

⁶⁸⁴ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 70v i 134v.

⁶⁸⁵ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 12v.

hi havia enterrats els seus fills: “*in tumulo in quo filii mei mortui sunt sepulti*”. La importància social de la seva persona creiem que es mostra en dos fets: en els marmessors que tria i en els diners que deixa per a les despeses de l’enterrament, 25 lliures, quantitat bastant crescuda en comparació amb les altres deixes i que només trobem, gairebé, en famílies benestants de mercaders, mercers, etc.

Quant als marmessors, nomena el Comanador del convent de Santa Magdalena, Bernat d’Om i la seva muller Elionor. El nomenament de la muller com a marmessora no és massa habitual als testaments berguedans estudiats, però, en aquest cas, pot explicar-se pel fet que el matrimoni no tenia fills mascles vius, dipositaris usuals d’aquest càrrec, sinó que només tenia dues filles, Francesquina i Joana. La primera és nomenada hereva universal. D’ella no s’esmenta ni marit ni fills, fet que ens fa suposar que potser era soltera. En canvi, de la segona filla, Joana, sabem que era vídua de Lluís de Graner i que el matrimoni havia tingut un fill, Joan Galceran.

Les deixes pietoses que fa a institucions de Cervera, com per exemple, al convent dels franciscans, ens fan pensar que Guillem Guitard tenia alguna relació intensa amb aquesta vila, encara que la documentació no ens permet saber quina era.

Guillem Guitard encara era viu el 10 de juny de 1421, dia en què redacta un codicil⁶⁸⁷ i ja hi diu que ho fa per raó de malaltia. Al codicil fa alguns canvis respecte a les voluntats que havia expressat uns mesos abans, al testament.

D’ell, ja no en sabem res més fins passats molts anys. Serà el 9 de desembre de 1447 que al testament d’Elionor, la seva vídua, aquesta expressi el desig de ser enterrada al cementiri parroquial de Santa Eulàlia “*in tumulo ubi filii mei et Guillelmi Guitard, virum meum quondam, sepulti existunt*”⁶⁸⁸. Una novetat que ens aporta aquest testament és que informa que, Guillem Guitard a més d’escrivà reial, també era notari: “*ego Elionor, uxor relictæ venerabili et discreti Guillelmi Guitard, quondam, notarii et Serenissimi Domini Aragonum Regis scriptoris...*”. Amb ell, acabem la nòmina dels berguedans dels segles XIV i XV relacionats amb les lleis i el dret.

Seguidament, hem d’esmentar el món de les arts, representat a la Berga baixmedieval per dos **pintors**, Pere Dilmer i Francesc Corts. De fet, no sabem si el seu treball era de caire artístic o bé era un ofici.

⁶⁸⁶ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 2r.

⁶⁸⁷ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 47v.

⁶⁸⁸ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 92r.

De Pere Dilmer sabem que l'any 1428 treballava a Berga, quan el trobem actuant com a testimoni en uns capítols matrimonials, on és citat com "*Petrus Dilmerii, ymaginator, ville Berge*"⁶⁸⁹. Dos anys més tard el retrobem en la documentació, en aquest cas redactant el seu testament, que va atorgar davant el notari Joan Aymar el 17 d'agost de 1430. També sabem que la causa de fer testament no és la malaltia ja que ell mateix confessa estar "*sanis per Dei gratiam mente et corpore*"⁶⁹⁰. Pere Dilmer compaginava l'ofici de pintor amb el de mestre de cases ja que, com ell mateix diu, era "*pictor et magister domorum*". Estava casat amb Constança i el matrimoni no havia tingut fills o, d'haver-los tingut, no els havien sobreviscut ja que Pere nomena hereus universals dels seus béns els pobres indigents. Una vegada es produeixi seva mort i la de la seva dona, s'han de vendre els seus béns a l'encant públic i donar el producte de la venda als pobres. El pintor era cosí de l'apotecari Bernat Dilmer, que ja hem estudiat en parlar del món de la medicina. L'esperit artístic de Pere Dilmer creiem que queda demostrat en el fet que, entre les seves darreres voluntats, hi figura l'acabament d'una creu de pedra que deixa començada al pla de Monterrot, al peu del camí públic i d'una vinya de la seva propietat: "*Item volo fieri quedam crux lapidea in plano de Muntarrot, scilicet in via seu camino generali in capite mee vinee quequidem crux iam est per me incepta et casu quo in vita mea eam perficere non possum, lego totum quitquid et quantum necessarium fuit ad perficiendum dictam crux sequendo oppus inceptum*".

De l'altre pintor, Francesc Corts només sabem que treballava a Berga el 1451. El trobem actuant com a testimoni en un document on s'identifica com: "*Ffranciscus Corts, pictor*"⁶⁹¹.

Finalment, a la documentació estudiada apareix una sola menció a un **mestre d'escola**. L'any 1439, a l'inventari dels béns del tintorer Miquel Oller, hi figura una casa situada prop del monestir de les monges que té llogada "*el mestra de les scolas appellat Johan Torres per tres florins*"⁶⁹². Així, doncs, aquesta cita ens permet saber que, a Berga, a l'any 1439 hi havia una escola i que, en aquell any, el mestre que hi ensenyava s'anomenava Joan Torres. Aquest mestre, possiblement no era de Berga ja que no disposava de casa pròpia i havia de viure de lloguer, extrems aquests que la documentació no ens permet aclarir.

⁶⁸⁹ APBerga. Llibre Notarial 206, f. 30r.

⁶⁹⁰ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 8r.

⁶⁹¹ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 77r.

⁶⁹² APBerga. Llibre Notarial 251, 27v.

CONCLUSIONS

- Els artistes que hem localitzat en la documentació estudiada pertanyen, fonamentalment, a tres grups: el relacionat amb el món de la medicina, amb el del dret i les lleis i amb les arts.
- Del món de la medicina hem trobat apotecaris, metges, cirurgians i barbers. Aquests darrers, passats alguns anys d'exercir com a tals, els trobem documentats com a cirurgians, en una clara mostra de progressió professional.
- Són molt abundants les notícies sobre personatges relacionats amb el món de les lleis i el dret. Aquestes referències ens permeten parlar de l'existència, a la Berga baixmedieval, de veritables nissagues de notaria i advocats. L'abundància de referències documentals a notaris ens porta a pensar que la societat berguedana dels segles XIV i XV generava molta paperassa, fet que creiem un signe de vitalitat social i econòmica.
- Les mencions a gent dels món de les arts són molt escasses; es redueixen només a les referències de dos pintors.

5.5.- ELS MERCADERS

Segons les dades que ens aporta la documentació estudiada, els mercaders constituïen un grup important dins la societat berguedana baixmedieval.

Els documents del segle XIV, bàsicament de 1383, ens han permès conèixer més d'una trentena de mercaders. Creiem interessant enumerar els seus noms perquè, en la documentació del segle XV, veiem com molts d'aquests cognoms es repeteixen, fet que ens permet parlar d'unes veritables nissagues de mercaders berguedans baixmedievals.

El nom d'aquests mercaders són: Pere de Cascalls, Arnau Cozart, Jaume Duran, Guillem Ferrer, Pere Ferrer⁶⁹³, Pere Fresch, Arnau Forroll, Francesc Garreta, Bernat Gilabert, Bernat de Grataconills, Ramon Llobera, Antoni Lugana, Jaume Maler, Andreu Merola, Arnau de Miquels, Guillem d'Olost, Llorenç d'Ollers, Ramon Pedra, Pere Pila, Jaume de Pinyana⁶⁹⁴, Guillem Pujol, Bernat Ribera, Pere Riera, Andreu Saig, Ramon de Sorribes, Arnau de Torre, Ramon Torrent, Jaume Trasserra, Pere de Trullars, Joan Vernet i Berenguer Vila.

Alguns d'aquests mercaders apareixen també esmentats en la nòmina de berguedans que van assistir al Consell General de l'any 1391, documents que han estat estudiats pel Dr. Manuel Riu⁶⁹⁵. Són: Pere de Cascalls, Guillem Ferrer; Pere Ferrer, Francesc Garreta, Jaume Maler, Andreu Merola, Guillem d'Olost, Pere Pila, Jaume de Pinyana, Guillem Pujol i Joan Vernet. En quatre casos, no coincideix el nom però sí el cognom. Són: Fresch, Miquels, Sorribes i Torrent.

Al segle XV, la nòmina de mercaders berguedans és especialment notable. N'hem identificat una setantena. Els seus nom són: Joan Aguilar, Lluís d'Avià, Pere Bach⁶⁹⁶, Joan de Balós, Mateu Borrell, Pere d'en Bosch, Berenguer Bretons, Joan de les Canals, Bernat de Cantallops (pare), Bernat de Cantallops (fill), Pere Casals, Berenguer de Casanova, Pere de Cascalls, Antoni Cercs, Arnau Cercs, Pere Cerdunyà, Francesc Clari, Joan Clari, Pere Clari, Arnau de Coromines (sènior), Arnau de Coromines (júnior), Esperandeu de Coromines, Joan de Coromines, Lluís de Coromines⁶⁹⁷, Pere de Coromines, Pere Cortines (pare), Pere Cortines (fill), Bernat Cozart, Guillem Erola, Pere Garreta, Pere Graell, Guillem Ramon de Graner,

⁶⁹³ Consta en la documentació dels anys 1421 i 1422 com a difunt.

⁶⁹⁴ Consta difunt el 1421

⁶⁹⁵ Manuel RIU i RIU: *La vila de ...*,

⁶⁹⁶ És esmentat com a mercader i com a botiguer.

⁶⁹⁷ Mercader berguedà establert a Puni.

Pere de Graner, Bernat de Graner, Joan Maler, Pere de Miquels, Mateu Noguier, Francesc Noguier, Bernat d'Olibes (sènior), Bernat d'Olibes (júnior), Lluís d'Olibes, Guillem d'Olost, Bernat de l'Om, Joan Orriols, Galceran d'Ortignes, Vidal de Padrinyà, Bernat Parera, Jaume de Peguera, Arnau Perpinyà, Arnau Pila, Joan Pila, Francesc Pujol, Guillem Pujol, Joan Pujol, Joan Riera, Bartomeu Romeu, Francesc Romeu, Bernat Saig, Bertran Saig, Guillem Sala, Francesc de Santamaria, Pere Serradell, Guillem Pere de Sorribes, Joan de Sorribes, Joan Teixidor, Pere Teixidor, Nicolau Torrent, Ramon Vaell, Guillem Ramon Vernet i Pere Vila.

Com es pot comprovar, en aquestes llistes, hi ha diversos cognoms que es repeteixen, fet que creiem que ens porta a parlar de famílies de mercaders berguedans baixmedievals. Les més representatives d'aquestes famílies creiem que eren els Cascalls, Clari, Coromines, Cozart, Fresch, Garreta, Graner, de Miquels, d'Olost, Pila, Pujol, Riera, Saig, Sorribes, Vernet i Vila.

A més dels noms dels mercaders berguedans baixmedievals, la documentació consultada ens ha permès de conèixer alguns aspectes de la seva vida, tant de l'àmbit públic com del privat⁶⁹⁸.

A nivell públic, referent a la professió, hem de dir que no sabem amb quins productes feien els seus negocis aquests mercaders berguedans. Hem de suposar, atès l'important nombre d'artesans de la vila relacionats amb tot el procés del tèxtil, oficis que estudiarem detalladament en l'apartat següent, que la principal mercaderia era la llana i els teixits fets amb aquesta matèria. Per confirmar-ho no tenim massa proves documentals. Podem citar, a tall d'exemple que l'any 1383 Pere de Cercs ven a Guillem Pujol, un mercader amb domicili al carrer del Call Nou de Berga, tota la llana dels seus animals. Aquesta llana era "*lanam bonam, nitidam et receptibilam*"⁶⁹⁹ i el preu eren 90 sous per quintar. La venda va pujar 90 lliures barceloneses.

Però no tots els productes devien ser llana o draps, ja que també en trobem altres. Un de molt especial eren els esclaus. Així, a tall d'exemple, citem que l'any 1428 el mercader berguedà Francesc Noguier ven un esclau i una esclava al mercader Joan Riera, berguedà d'origen però ara habitant a Saragossa⁷⁰⁰.

Quant a l'àmbit d'actuació d'aquests mercaders trobem que no es limitaven al local o

⁶⁹⁸ Els aspectes més tècnics del comerç baixmedieval berguedà es tracten en el capítol 9.

⁶⁹⁹ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 26r.

⁷⁰⁰ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 23r i 23v.

comarcal sinó que traspassaven aquests límits. Hem trobat exemples de relacions comercials amb poblacions catalanes, com és el cas de Lleida, i també amb l'estranger, en concret amb Itàlia.

També són interessants de conèixer les relacions que s'establien entre mercaders. Així, sabem que l'any 1383 en fer inventari dels seus béns, Jaume Duran tenia: "*Item pervenit ad mei auditum quod dictus Jacobus Duran habebat quartam partem in tintureria societate inite inter ipsum Jacobum Duran, Guillelmum Ferrarii, Jacobum de Pinyana et Laurencium d'Olers et in perols tinys et in quibuscumque atzinis dicte tinturerie et in patuis ipsius*"⁷⁰¹. També tenim notícia de la societat que l'any 1430 formaven Francesc Pujol, Mateu Borrell i Ramon Benet: "*vobis venerabilis Ffrancisco Puyol, mercatori, Matheo Borrell et Raymundo Benet alter Guilló sociis in simul in botiga quam pro nunc tenetis in dicta villa*"⁷⁰². També d'aquest any tenim notícia d'una altra societat: "*Attendentes et considerantes dudum facta, inhita et concordata ac etiam firmata fuisse quodam societas inter dictos venerabiles Guillelmum Raymundi de Granerio et Bernardum d'Olibes*"⁷⁰³.

Els mercaders eren personatges reconeguts dins la societat baixmedieval. Per exemple, el carrer on vivia un mercader important, podia passar a anomenar-se popularment amb el nom d'aquest mercader. Això va tenir lloc a Berga l'any 1430: un carrer era conegut amb el nom d'un mercader que hi vivia, Nicolau Torrent: "*hospitium quam seu quod habebat et possidebat in vico vulgariter nuncupato den Nicholau Torrent*"⁷⁰⁴.

El seu prestigi també els portava a ser nomenats habitualment per a càrrecs públics. Aquest fet es repeteix moltes vegades a Berga ja que trobem diversos anys en què els consellers de la vila eren mercaders. A tall d'exemple citem els anys 1383, 1422, 1427, 1428 i 1437. Al primer, eren còsols de la vila els mercaders Andreu Saig i Pere Riera. El 1422 ho eren Guillem Ramon de Graner i Pere Vila. El 1427 Pere de Coromines, Francesc Pujol i Joan Salvat ; el 1428 Bernat de Cantallops, Joan de les Canals i Lluís d'Olibes i l'any 1437 eren consellers Lluís d'Ortigues, Pere de Coromines, Pere Teixidor i Guillem Ramon Vernet⁷⁰⁵.

A més d'aquests càrrecs públics de la vila, també hem trobat un mercader berguedà

⁷⁰¹ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 112v.

⁷⁰² APBerga. Llibre Notarial 34, f. 47r.

⁷⁰³ APBerga. Llibre Notarial 34, f. 31r.

⁷⁰⁴ APBerga. Llibre Notarial 34, f. 40v.

actuant com a procurador del monestir de Pedralbes a Berga i al Berguedà. Es tracta de Bernat de Cantallops que exercia dita procuradoria l'any 1422⁷⁰⁶.

Si triomfava en els negocis i guanyava molts diners, el mercader podia invertir-los en la compra de castells, fet, a la vegada, que augmentava notablement el seu prestigi personal. A la documentació estudiada n'hem trobat dos casos: el 1383 el mercader berguedà Pere Fresch era senyor del castell de Blancafort i l'any 1437 el mercader Lluís d'Olibes compra al donzell Joan de Peguera, domiciliat a Manresa, el castell de Fígols per 300 florins⁷⁰⁷.

En referència a la vida privada, els mercaders, tal i com veiem als seus inventaris, vivien en cases ben proveïdes i disposaven de moltes peces de roba, aspectes que es tractaran en els apartats específics dedicats a la casa i al vestuari. A tall d'exemple, però, esmentem els inventaris del gran nombre de béns que posseïen mercaders com Jaume Duran i Pere de Coromines.

A més de conèixer una mica com era la part material de la seva existència, la documentació també ens permet saber quines eren les seves pràctiques pietoses i caritatives. Entre les primeres trobem la institució de beneficis. És el cas del mercader Jaume de Pinyana que institueix un benefici a la capella de Sant Marc Evangelista a l'església parroquial de Santa Eulàlia: *"...ego Jacobus de Pinyana, mercator, habitatore ville Berge. Attendens me, ob honorem Dominum Nostrum Ihesu Christi et eius gloriose virginis Marie matris et tocus curie celestis ac etiam beati Marchi evangeliste, instituisse quandam capellam sive beneficum sub invocacione beati Marchi evangeliste in ecclesia parrochiali sancte Eulalie Berge..."*⁷⁰⁸. Molt interessant és la informació que ens proporciona el testament del mercader Pere de Cerdunyà que testa, per raó de greu malaltia, l'any 1417. Entre les seves voluntats hi figura la venda de tots els seus béns a l'encant públic i la institució d'una missa i un ofici de difunts que ha de tenir unes característiques molt concretes: *"teneatur de cantare et celebrare unam missam deffunctorum cum toto integriter officio sive obsequio deffunctorum cum novem salmis et novem leccionibus et laudibus pro ipsis deffunctis et pro animabus omnium Christi fidelium et eciam cum*

⁷⁰⁵ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 165r; 27, f. 80v; 196, f. 1v; 206, f. 28v, i 35, f. 7v, respectivament.

⁷⁰⁶ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 56r.

⁷⁰⁷ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 179r i 35, f. 12r, respectivament.

⁷⁰⁸ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 80v.

vesperis et dicta et celebrata dicta missa et completo toto integriter officio defunctorum cum novem psalmis et novem leccionibus et laudibus et vesperis habeat et teneatur exire supra tumulum meum absolvere et quod habeat et teneatur servari ordo altariorum dicte ecclesie Beate Eulalie incipiendo in majoris altaris et descendendo verssus altare Sancti Martini et circuendo totam ecclesiam finito dicto latere Sancti Martini usque ad portale occidentali, redeundo post modum ad altare Beate Marie et inmistendo altaria intermedia dicte ecclesie ut solitum est fieri in similibus et quod ordo predictus non trunquetur nec mutetur”⁷⁰⁹.

A més de l'encàrrec de mises i la fundació de beneficis i aniversaris, els mercaders, als seus testaments, incloïen nombroses obres pietoses i de caritat, com donar determinades quantitats per dotar donzelles pobres o alliberar els seus esclaus o esclaves.

Com a exemple del primer cas, citem el testament de Jaume Duran, mort el 1383. Els anys 1421 i 1422, amb els diners llegats pel difunt, el seu nét encara dota donzelles pobres⁷¹⁰.

En veure propera l'hora de la mort, al seu testament, alguns mercaders alliberaven els seus esclaus o esclaves. És el cas, per exemple, del mercader berguedà Bernat Parera que l'any 1421 entre les seves darreres voluntats estableix l'alliberament de la seva esclava Clara⁷¹¹.

Finalment, un altre aspecte de la vida privada dels mercaders era el seu matrimoni. Analitzant els capítols matrimonials que hem trobat a la documentació estudiada hem vist que, generalment, les famílies de mercaders s'emparentaven entre elles. Serien els casos dels Pujol-Clari, Graner-Cascalls, Ferrer-Grataconills, Olibes-Pujol i Cortines-Clari⁷¹².

CONCLUSIONS

- Els mercaders constituïen un grup important i nombrós en la societat berguedana baixmedieval.
- Els mercaders berguedans dels segles XIV i XV constituïen veritables nissagues i, generalment, s'emparentaven entre elles.

⁷⁰⁹ APBerga. Pergamins sn. Volum II, apèndix documental, document 370.

⁷¹⁰ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 31v; 68r; 81r i 132r.

⁷¹¹ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 114v.

- Creiem que el producte més important amb què comerciaven els mercaders berguedans eren els teixits de llana.
- L'àmbit d'actuació dels mercaders berguedans baixmedievals no era només el local sinó que també comerciaven amb altres localitats catalanes, de la Corona d'Aragó o, fins i tot, amb l'estranger, com és el cas de França.

⁷¹² APBerga. Llibre Notarial 35, f. 48v i 7v; 31, f. 10v; 27, f. 62r i 65r, respectivament.

5.6.- ELS ARTESANS

5.6.1.- L'aprenentatge de l'ofici

L'entrada al món del treball es feia a partir de la pràctica. Efectivament, el noi o la noia que volia aprendre un ofici entrava d'aprenent o aprenenta en un taller on el mestre l'introduïa en els secrets del seu ofici. L'entrada d'un aprenent al taller d'un mestre es feia per mitjà d'un contracte, signat per aquest i pel pare o la mare del futur aprenent, on s'especificaven els drets i els deures de les dues parts.

De l'any 1383 es conserven a l'Arxiu Parroquial de Berga, al *Llibre Notarial 31*, set contractes d'aprenentatge de diferents oficis, concretament tres de teixidor, un de sastre, un de sabater i dos de ferrer.

La referència bàsica i el resum d'aquests contractes són els que figuren en el quadre següent:

DATA	DOCUMENT	LLIBRE	FOLI
1383-1-28	Contracte d'aprenentatge de l'ofici de sastre	31	61r
1383-3-10	Contracte d'aprenentatge de l'ofici de teixidor	31	108v
1383-3-22	Contracte d'aprenentatge de l'ofici de teixidor	31	123v
1383-6-14	Contracte d'aprenentatge de l'ofici de sabater	31	197r
1383-7-4	Contracte d'aprenentatge de l'ofici de ferrer	31	217r
1383-8-22	Contracte d'aprenentatge d'un teixidor	31	237v
1383-10-19	Contracte d'aprenentatge d'un ferrer	31	300v

El primer dels contractes per a aprendre l'ofici de teixidor es signa el 10 de març de 1383 entre Sibil·la, vídua del pagès Berenguer de la Vila, i el mestre teixidor Miquel de Vilafreda. Ambdós contractants són de Berga. L'aprenent és Joan de la Vila, fill de Sibil·la. El contracte es fa per dos anys, a partir de Quaresma.

El mestre teixidor, Miquel de Vilafreda, es compromet a ensenyar el seu ofici a Joan de la Vila i a alimentar-lo i a mantenir-lo durant aquests dos anys. També es compromet a fer-li cada any dues túniques de drap de llana, una de drap de blanquet⁷¹³ i l'altra de drap vermell.

A canvi, Joan de la Vila treballarà dos anys per Miquel de Vilafreda en tot allò que li

⁷¹³ El drap de blanquet era un teixit de llana que hom feia servir per a peces interiors i també per a gonells i gonelles, que podien ésser portats sota una altra vestidura. Es tracta d'una roba ordinària. És possible que fos feta amb llana de blanqueria, la qual tenia un pèl més curt que

mani, mentre sigui lícit. Igualment Sibil·la es compromet a compensar el mestre si l'aprenent s'escapa o fa alguna cosa malament, així com restituir-li els dies no treballats si s'absenta de la feina.

El segon contracte d'aprenentatge de l'ofici de teixidor es subscriu el 22 de març de 1383 entre el pagès Guillem de Carreus i la seva muller Sibil·la i el mestre teixidor Pere Lena. Ambdós contractants són de Berga.

L'aprenent serà Joan Carreus, fill de Guillem i de Sibil·la, que romandrà quatre anys al taller del mestre teixidor per tal d'aprendre l'ofici.

Els termes del contracte són gairebé iguals al de l'anterior. Joan Lena, el mestre teixidor, es compromet a ensenyar l'ofici a l'aprenent i a alimentar-lo, calçar-lo i vestir-lo durant els quatre anys. El document concreta que li ha de donar una cota nova de llana cada any.

A canvi, l'aprenent es compromet a treballar durant aquest quatre anys al servei del mestre teixidor. Els pares compensaran el mestre si l'aprenent fa alguna cosa malament, així com també es comprometen que el seu fill restitueixi al mestre teixidor tots els dies que, per algun motiu, s'absenti de la feina.

El tercer contracte d'aprenentatge es signa el 22 d'agost de 1383 entre el pare Arnau Difer i el mestre teixidor Pere de Grau, ambdós de Berga.

L'aprenent serà Bartomeu, fill d'Arnau Difer, que estarà dos anys i mig al taller del mestre teixidor a comptar des d'aquest mateix dia, festa de Sant Bartomeu Apòstol.

Pere de Grau es compromet a ensenyar els secrets de l'ofici de teixidor a Bartomeu i a alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo. En concret, haurà de donar cada any, durant els dos primers, unes bragues⁷¹⁴ i una cota de drap de llana i al darrer, com que només serà mig, una camisa de cota⁷¹⁵.

L'aprenent es compromet a treballar al servei del mestre teixidor i a recuperar els dies que sigui absent de la feina. Igualment el pare, Arnau Difer, es compromet a compensar el mestre teixidor si el seu fill fa alguna cosa malament i li causa algun perjudici.

la de tossa. Isidra MARANGES: *La indumentària ...*, pàg. 92.

⁷¹⁴ Les bragues eren la peça que hom portava sota la vestidura i que tapava els malucs i el ventre. S'aguantaven a la cintura mitjançant un cinyell anomenat "braguer". Isidra MARANGES: *La indumentària ...*, pàg. 45.

⁷¹⁵ La camisa era la peça més important de roba interior. La portaven tant homes com dones. Podia ser també l'única peça que portés la gent pobra, com els servents o els almogàvers. Isidra MARANGES: *La indumentària ...*, pàg. 40.

El 28 de gener de 1383 es signa un contracte d'aprenentatge entre Bartomeu ça Coma de Villamarí⁷¹⁶ (Avià) i Bernat de Riu, sastre de Berga.

L'aprenent serà Ramon ça Coma, fill de Bartomeu, que romandrà tres anys, comptadors a partir del dia de Sant Vicenç Màrtir, al taller de Bernat Riu per tal d'aprendre l'ofici de sastre.

L'aprenent es compromet a treballar durant aquests tres anys al servei del sastre i aquest, a canvi, es compromet a ensenyar-li bé l'ofici i a alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo durant aquest tres anys. També es compromet el sastre a donar a l'aprenent, cada any, dues alnes i un pam de roba per tal que aquest es pugui fer el vestit.

Com en els casos anteriors, l'aprenent es compromet a treballar al servei del mestre sastre i a recuperar els dies que sigui absent de la feina. Igualment el pare, Bartomeu ça Coma, es compromet a compensar el sastre si el seu fill fa alguna cosa malament i li causa algun perjudici.

El 14 de juny de 1383 es signa un contracte d'aprenentatge entre Bartomeu Trip i el sabater Jaume de Serramitja, ambdós de Berga.

L'aprenent serà Bartomeu Trip, fill de Bartomeu, que es compromet a estar durant dos anys, comptadors a partir del dia de Sant Joan, al servei del sabater.

Aquest es compromet a ensenyar-li bé l'ofici i a mantenir-lo, vestir-lo i calçar-lo durant aquests dos anys. En concret, el sabater donarà a l'aprenent, cada any, un "*interrulum*" (possiblement una peça de roba interior), unes bragues i una cota nova de drap de llana de color.

L'aprenent es compromet a treballar al servei del mestre sabater i a recuperar els dies que sigui absent de la feina. Igualment el pare, Bartomeu Trip, es compromet a compensar el sabater si el seu fill fa alguna cosa malament i li causa algun perjudici.

El dia 4 de juliol de 1383 es signa un contracte d'aprenentatge entre Arnau de Capmajor i Pere Ferrer de Vilardaguet. Aquest contracte difereix notablement dels altres que hem vist. En primer lloc no és el pare qui fa el contracte en nom del fill sinó que és el mateix aprenent el qui el signa. En segon lloc, s'estableix un pagament monetari que l'aprenent rebrà mentre estigui al servei del mestre.

Analitzem detalladament aquest contracte. Com ja hem dit, l'aprenent serà el mateix Arnau de Capmajor, de la parròquia de Sant Andreu de l'Espà (actual municipi de Saldes), que romandrà durant un any en el taller de ferreria de Pere Ferrer de Vilardaguet de Berga. Arnau signa aquest contracte aconsellat i amb el consentiment

⁷¹⁶ Vilamarí és una masia encara existent actualment al terme municipal d'Avià.

del seu pare, Pere de Capmajor.

El mestre ferrer es compromet, durant l'any que duri el contracte, a ensenyar-li l'ofici de ferrer i a alimentar-lo. A canvi del seu treball, l'aprenent rebrà nou lliures, la meitat per Nadal i la resta quan s'acabi el contracte.

Cal esmentar que el document conté el què sembla una errada ja que mentre l'aprenent diu que vol rebre nou lliures per l'any de treball, el mestre ferrer es compromet a pagar-li'n nou i mitja.

Igualment com en els altres contractes, l'aprenent es compromet a restituir al seu mestre qualsevol perjudici que li pugui causar.

El darrer dels contractes és el que signen el dia 19 d'octubre de 1383 Berenguer del Vilardora, també anomenat de La Mora, i el ferrer Bernat Sala. El primer és oriund de la parròquia de Sant Climent de la Selva (actual municipi de Navès, Solsonés) i el segon de Berga.

L'aprenent serà Maties del Vilar, fill de Berenguer, que es compromet a estar dos anys al servei del ferrer Bernat Sala, comptadors a partir de la festat de Tots Sants.

El mestre ferrer es compromet a ensenyar-li l'ofici i a alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo durant aquests dos anys i, a canvi, Maties treballarà per a ell.

L'aprenent i el seu pare es comprometen a restituir qualsevol dany que pugui ocasionar el primer en aquests dos anys de treball amb el ferrer berguedà.

Una vegada vistes les característiques generals d'aquests set contractes, passem a fer l'estudi d'aspectes concrets dels mateixos. En primer lloc, parlem de la durada d'aquests contractes. Resumim a continuació la durada dels contractes berguedans estudiats:

Aprenent	Ofici	Durada
Joan de la Vila	teixidor	2 anys
Joan Carreus	teixidor	4 anys
Bartomeu Difter	teixidor	2,5 anys
Ramon ça Coma	sastre	3 anys
Bartomeu Trip	sabater	2 anys
Arnau de Capmajor	ferrer	1 any
Maties del Vilar	ferrer	2 anys

Com es pot veure no hi havia un nombre d'anys establerts per a l'aprenentatge d'un ofici sinó que la seva durada depenia d'altres circumstàncies, segurament

relacionades amb l'edat i la capacitat de l'aprenent. La durada dels contractes d'aprenentatge varia, en el nostre cas, entre l'any i els quatre anys i podem establir una durada mitjana d'un dos anys.

Quant als drets i deures de les dues parts, podem dir que els pactes entre mestre i aprenent seguien, en tots els contractes, una mateixa pauta. El mestre es comprometia a ensenyar bé l'ofici a l'aprenent i a alimentar-lo, vestir-lo i calçar-lo i, a canvi, aquest treballaria pel mestre durant el temps establert. Generalment en els contractes es concretava quines eren les peces de vestir que el mestre hauria de donar a l'aprenent.

Dos dels contractes berguedans estudiats presenten alguna variació d'aquest patró establert. El primer cas seria el de l'aprenent de sastre que no rebrà, com en els altres casos, peces de vestir sinó una quantitat de roba per fer-se ell mateix les vestidures. Creiem que això s'explica pel fet que si està aprenent a fer de sastre, pot fer-se ell mateix les costures.

La segona variació, que ja hem apuntat més amunt, és el cas d'Arnau de Capmajor, un aprenent de ferrer que només restarà un any al taller del mestre i que no serà mantingut per aquest sinó que cobrarà un sou. Igualment és l'únic aprenent que signa ell mateix el contracte, només especificant que ho fa d'acord i amb el consentiment del seu pare. Creiem que aquesta situació s'explica pel fet que Arnau ja no era un nen, podia decidir per si mateix i, segurament, devia tenir alguna experiència. Per això, el mestre ferrer accepta pagar-li un sou.

En referència als signants hem trobat que, els contractes d'aprenentatge, els signava el pare, o, en cas que fos mort, la mare i un mestre. Només en un cas és el mateix aprenent qui estableix i signa el contracte. Creiem que aquest fet ens mostra que els aprenents eren menors d'edat.

El sexe dels aprenents dels set contractes estudiats és, en tots el casos, masculí ja que no hem trobat cap contracte pel qual una noia entrés d'aprenentia d'un ofici. Creiem que aquest fet no significa que no es donés el cas ja que, indirectament, la documentació berguedana ens en mostra alguns exemples.

Així tenim que a la relació de deutes i deutors de Tomàs de Fohivas⁷¹⁷ (1441), hi ha anotat un deute de tres florins a en Foya: "*pro solidata cuiusdam filie sue que pro padisecha cum dicto Thomas stetit*".

⁷¹⁷ APBerga. Llibre Notarial 251, foli 43r.

També al testament de Clara⁷¹⁸ (1452), vídua del mercader Pere de Miquels, apareix una referència a una aprenenta: la testadora deixa a Clarona, filla del difunt Bartomeu de Vilaformiu, de la parròquia de sant Pere de Madrona “*que mecum pro padicecha moratur ... comprehensis tamen tribus fopis et una gonella quas sibi habeo facere, decem llibris barchinonensis que sibi tradantur et solvantur realiter et de facto de bonis meis per heredem meum universalem infrascriptum. Et ultra dictas decem lego et dari volo eidem Clarone unam fopam et unam gonellam nigri coloris*”.

5.6.2.- El progrès en l’ofici: la mestria

Només un document ens parla del progrés dels oficials artesans en el món dels oficis. Es tracta en concret del document referenciat a continuació:

DATA	DOCUMENT	LLIBRE	FOLI
1383-2-22	Examen de mestria de G. De Bellhoms, paraire	31	93r

Segons aquest document, el gremi de paraires de Berga, representat per les seves autoritats Joan Vernet, Berenguer Esquirol, Francesc Clari i Pere Gilabert, concedeix a Guillem de Bellshoms el permís oficial per a exercir l’ofici, regir un taller, acceptar aprenents i fer tot allò establert a les normes gremials.

Guillem de Bellshoms pot gaudir d’aquesta posició perquè va ser examinat per les autoritats del gremi i va ser considerat “*abtum et sufficientem*”.

5.6.3.- El món dels oficis

A què es dedicaven els berguedans dels segles XIV i XV?. Una resposta aproximada la podem tenir a partir de l’estudi dels oficis que apareixen en la documentació consultada.

Així, podem fer una primera ullada al món dels oficis berguedans baixmedievals, classificant-los d’acord amb la seva especialitat:

- relacionats amb l’alimentació: **hostaler, moliner, forner i carnisser.**

Són relativament escasses les referències documentals a aquests oficis. De finals del

⁷¹⁸ APBerga. Llibre Notarial 251, foli 80r.

segle XIV gairebé només hem localitzat un exemple de cadascun d'ells. L'any 1383 hi havia a Berga, com a mínim, un **hostaler**, Pere d'Ardalló; un **moliner**, Pere de Cascalls; un **forner**, Berenguer Forall i un **carnisser**, Andreu Vila. Hem de mencionar que la documentació esmenta un altre hostaler, en Bernat de Soldevila, que consta ja com a difunt en aquesta data. També hem de dir que cap d'aquests noms apareix en la nòmina de berguedans que assistiren a les reunions del Consell General del 28 d'abril i del 14 d'agost de 1391, document estudiat pel Dr. Manuel Riu⁷¹⁹.

Referent al segle XV, en estudiar documentació de molts més tanys, també les referències al món dels oficis són més abundants. Així, hem localitzat dos **forners**: Guillem Vidal i Pere Tor (àlies Tapio). El primer es documenta entre els anys 1421 i 1437, mentre que el segon només apareix en un document de 1428.

Més nombroses són les notícies dels **hostalers**. Entre 1421 i 1457 hem localitzat nou hostalers: Peric Noguera; Berenguer Gozart (consta com a difunt el 1421), Guillem Maya, Bartomeu Benet (àlies Guiló), Pere Noguera, Bernat de l'Om, Pere de Camprubí, Joan de Vilardaguet i Joan Guilló (abans cognomenat Benet). Aquests noms ens parlen d'una família dedicada a l'hostaleria, els Benet-Guilló. El primer d'ells, Bartomeu apareix documentat com a hostaler el 1433 i Joan ho serà el 1457.

També són relativament abundants els **moliners**. Entre 1430 i 1451 n'hem localitzat cinc: Andreu de Coll, Berenguer Donat de Salas, Ramon Grau, Pere Noguera i Joan de Vilanova.

Quant als **carnissers**, la seva nòmina és àmplia. N'hem trobat set referències entre 1421 i 1455. Els seus noms són: Pere Merola, Pere de Santper, Joan Rovira, Bernat Coçart, Joan i Lluís de Santamaria (àlies Avià) i Pere Pujol. Cal fer notar el cas dels Santamaria, una família de carnissers, ja que Joan, documentat el 1428, pot ser el pare o un avantpassat de Lluís, que ho és el 1441.

A més d'aquestes nissagues ara esmentades, cal fer notar que un hostaler (Guillem Maya) i uns carnissers (Pere Merola i els Cozart) són citats pel Dr. Riu en el seu estudi sobre els habitants de Berga a finals del segle XIV. Aquests mateixos cognoms amb els mateixos oficis apareixen en la documentació del segle XV estudiada, fet que ens porta a concloure que hi ha unes continuïtats clares.

⁷¹⁹ Manuel RIU i RIU: *La vila de...*, pàgs. 349-364.

- Relacionats amb el treball dels teixits i de les pells: **pentinador, paraire, tintorer, teixidor, sastre, pelleter i blanquer,**

Aquests oficis, relacionats amb el tèxtil i les pells, són, amb diferència, els més nombrosos que apareixen en els documents estudiats.

En l'apartat dels teixits trobem pentinadors teixidors, tintorers, paraires i sastres.

L'ofici de **pentinador** de cànem, llana o altres fibres tèxtils era habitual a la Berga del segle XV. Entre els anys 1417 i 1457 hem localitzat vuit pentinadors: Pere Timonosa, Pere Noguera, Bartomeu de la Tor de Barrull, Bartomeu de Capdevila, Bernat Fortuny, Andreu Jover, Ramon Pellicer i Francesc Pinyana. Sabem que a finals del segle XIV a Berga hi havia pentinadors encara que no coneixem els seus noms. La notícia la trobem, el 1383, en l'inventari dels béns de Jaume Duran on consten: "*quatuor sitis in quibus sedent los pentinadors*"⁷²⁰.

Els **teixidors** són molt nombrosos, tant en la documentació de finals del segle XIV com en la del XV. De l'any 1383 hem localitzat vint-i-quatre teixidors. Són: Berenguer Boquer, Pere Boquer, Pere Bretons, Oliver Casals, Pere Clari, Ramon de Corts, Bernat Escuder, Pere de Grau, Pere Lena, Pere Llucià, Bonanat Mazot, Jaume de Merola, Jaume Noguera, Pere Pasquet, Joan Pasquet, Bartomeu Pedra, Pere Pellicer, Bernat Pereres, Pere Piquer, Ramon Prat (àlies Teixidor), Guillem Pujolet [difunt], Pere Salner, Berenguer Soler, Pere Torrades, Bernat Vaell, Antoni de Valielles i Miquel Vilafreda.

Entre els anys 1417 i 1458 hem localitzat a Berga trenta-nou teixidors. Són: Guillem Arola, Pere Arquer, Pau Boix, Mateu Borrell, Pere Boxa, Joan Carreus, Pere Cascalls, Pere Caselles, Pere Clari, Andreu Compte, Martí Compte, Pere Corts, Guillem Erola, Berenguer de Guardamal, Joan Jonera, Joan Maçana (consta difunt el 1421), Ramon Oromir, Bernat Palos, Gabriel Pellicer, Joan Poses, Ermenter de Quer, Pere Rodonella, Antoni Roig (consta difunt el 1454), Joan Roig, Pere Roig, Pere Rovira, Bernat Salvat, Pere de Sobrestrada, Pere de Soldevila (consta difunt el 1422), Pere Soler, Berenguer Tor (àlies Guardamal), Joan Torrades (senior), Joan Torrades (junior, fill de l'anterior), Ramon Torrades, Joan de Torreblanca, Pere Torrent, Francesc Verdager, Miquel Vilafreda (consta difunt el 1428), Bernat Compte (consta difunt el 1437).

Molt menys abundants que els teixidors eren els **tintorers**. El 1383 n'hem localitzat

tres: Joan de Bellsoms (consta com a ja difunt), Bertran Oriol i Francesc Pujol. Cap dels seus noms coincideix amb els estudiats pel Dr. Riu el 1391.

En la documentació del segle XV també apareixen diversos tintorers. Són Salvador Colomer, Joan Coplat, Arnau Noguer (difunt el 1421), Miquel Oller i Bernat de l'Om, que apareix també esmentat com a mercader.

Continuant amb els oficis relacionats amb el món del tèxtil trobem els **paraires**, també molt nombrosos en la documentació estudiada. Han deixat rastre, l'any 1383, vint-i-cinc paraires. Són: Pere Anglès, Joan Belanora, Guillem Bellshoms, Bartomeu Boixader (difunt), Bartomeu Bosch (difunt), Pere Caselles, Francesc Clari, Pere Comes, Arnau Difter, Berenguer Esquirol, Pere Garreta, Pere Gilabert, Arnau Gilabert, Francesc de Gotvins, Pere Guifré, Ramon Llobera, Pere Maya, Pere de Montpesat, Joan Montsospir, Guillem de Padrinyà, Bernat Riera, Francesc Sastre, Francesc de Solà, Arnau Torre i Joan Vernet.

Els paraires documentats el segle XV són encara més nombrosos. En concret, entre els anys 1404 i 1488 n'hem trobat setanta-cinc. Els seus noms són: Bernat de Balos, Arnau Baretges, Guillem de Bellshoms, Berenguer Bonet, Berenguer Brotons, Ramon Brotons, Ramon Buiga, Jaume Canals, Jaume Carles, Pere Cases (difunt el 1439), Antoni Cercs, Arnau Cercs, Francesc Clari, Joan Clari, Bernat Coçart, Pere Coçart (junior), Pere Coçart (senior, difunt el 1453), Miquel Colomer, Bernabé de Coromines, Bernat de Coromines, Joan de Coromines (senior), Joan Coromines (junior), Joan Figuera, Galceran Forroll, Maties Fornells, Joan Gatueres, Antoni de Garreta, Joan Gilabert, Miquel Gilabert (jussà), Miquel Gilabert (sobirà), Pere Gilabert (consta difunt el 1442), Ramon Gilabert, Francesc Gilabert, Llorenç Martí (actua com a pregoner a partir del 1422), Pere de Matamala (difunt el 1422), Joan Matamala, Llorenç Merola, Bartomeu Molar, Jaume Montsospir, Tomàs de Nobarbats (difunt el 1439), Antoni Noguer, Francesc Noguer, Pere Noguer (junior), Ramon Noguer, Pere de l'Om, Joan Palos, Berenguer Perpinyà, Bernat de la Pila, Jaume Pila, Antoni Planes, Pere Planes, Ramon Planes, Bartomeu Puig, Cristòfol de Puiganyer, Bernat Riu, Pere Riu, Guillem Salvat, Jaume Salvat, Joan Salvat, Jofre de Santamaria (àlies Avià), Francesc de Santlleir, Bernat de Santmartí, Antoni Serra, Maties Serra, Pere Serradell, Francesc Sorribes, Joan Sorribes, Lluís de Sorribes, Pere Timonosa, Bartomeu Traver, Ramon Verneda, Samsó Verneda, Ramon Vernet, Guillem Vidal, Pere Vila i Pere Teixidor.

⁷²⁰ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 112v.

Es repeteixen alguns cognoms, fet que ens porta a pensar en famílies que execien el mateix ofici. A tall d'exemple citem els Brotons, Cercs, Coçart, Gilabert, Matamala, Noguer, Pila, Planes, Riu, Salvat, Serra i Sorribes. De totes aquestes famílies, n'hi ha algunes que ja estan representades a Berga exercint aquest ofici en la documentació de final segle XIV. És el cas, per exemple, dels Gilabert.

El nombre de **sastres** també era important a la Berga baixmedieval. En la documentació dels anys 1382-83 n'hem trobat catorze. Són: Francesc Ballester, Arnau Bonets, Pere Borrell, Bartomeu Garreta, Francesc Gotvins, Arnau de Padrinya (difunt), Pere Pagès, Ramon Pila, Jaume de Riu, Bernat Riu, Francesc Torrent, Guillem Verdaguer, Ferrer Vivet i Ramon Vivet. De tots aquests, el nom de tres d'ells coincideix amb altres tants que el Dr. Riu localitzarà a Berga l'any 1391, és tracta de Pere Borrell, Bartomeu Garreta i Francesc Gotvins.

L'abundància de gent dedicada a l'ofici de sastre a Berga continua en el segle XV. En la documentació estudiada pertanyent a aquest període se'n localitzen dinou. Són: Joan Ballús, Pere Belloch, Pere Call (consta difunt l'any 1421), Joan de Codinalonga, Guillem de Fontescar, Francesc Garreta, Joan Gilabert, mestre Joan, Pere Ramon Merola, Antoni Montsospir, Guillem de Montsospir, Antoni Noguer, Bernat Riera, Francesc Salau, Pere Salau, Ramon Servat, Marc Soldevila, Jaume Torregaça i Ramon Vivet.

De tots ells destaquem el cas de mestre Joan. Aquest personatge apareix documentat entre 1421 i 1430 i sempre és anomenat de la mateixa manera, "*magister Johanni sartor ville Berge*", per tant, desconeixem el seu cognom. Mestre Joan estava casat amb Beatriu, de qui va enviudar. El matrimoni tenia una filla, Eulàlia, a qui el prevere Joan dels Arnaus, al seu testament, deixa 15 lliures en concepte de dot. El mateix mestre Joan també és esmentat al testament del prevere. En concret el prevere li perdona els diners que li devia i li ordena que torni una tassa i una corretja d'argent que mestre Joan tenia en comanda seva: "*quandam taceam argenti et unam corrigiam argenti quas a me dictus tenet in comanda*".⁷²¹

Referent al treball de la pell, hem localitzat dos oficis: el de pelleter i el de blanquer. Les notícies sobre **pelleters** són poc abundants en la documentació estudiada. En concret, l'any 1383 només hem trobat a Berga el nom d'un pelleter. Es tracta de Joan Vielli. D'ell sabem que era de França, que estava casat amb Joana i que a finals del

segle XIV el matrimoni residia a Berga: “*Noverint universi quod nos Johannes Vielli, pelliparius, et Johanna, uxor eius, oriundi civitatis de Chartres, archiepiscopatus de Roan, regni Francie, nunc habitatores ville Berge*”⁷²²

A la documentació del segle XV, les referències a aquest ofici són igual d’escasses.

Entre els anys 1428 i 1454 només hem pogut localitzar un pelleter: Joan Canamar.

El fet d’aquesta manca de representants del treball de la pell ens suggereix la poca importància de la ramaderia a la Berga baixmedieval fet, per altra banda, que ja hem copsat en parlar del paisatge que envoltava la vila.

Al costat dels pelleters trobem els **blanquers**, de presència també escassa. Només hem localitzat dos blanquers, ja avançat el segle XV. Es tracta de Joan i Pere de Vilardaguet. El primer es documenta entre els anys 1421 i 1452 i, és possible, que pugui ser germà del segon. De Pere, documentat entre els anys 1444 i 1452 sabem que estava casat amb Beatriu, neboda de Sibil·la, segona esposa del difunt Guillem Noguera, arquer d’ofici, segons consta en el testament d’aquesta.

- Relacionats amb el treball del cuir: **sabater, baster, boter**

L’any 1383 són vuit els **sabaters** documentats a Berga. Els seus noms són: Bartomeu Carbesí, Francesc Lugana (difunt), Guillem Monestir, Francesc Muntaner, Joan Pinyana, Berenguer Puiganyer, Ramon Sala i Jaume de Serratmitjà. D’aquests, tres cognoms coincideixen amb els que va trobar el Dr. Riu al seu estudi sobre els berguedans a les darrerries del segle XIV. Són els de Lugana, Pinyana i Sala.

També són abundants les notícies sobre aquest ofici a la documentació del segle XV.

En concret, entre els anys 1421 i 1454 hem localitzat 25 sabaters. Els seus noms són: Ramon Benet, àlies Guilló, Bartomeu Brocà, Antoni Brotons, Joan Brotons (junior), Bernat Cardona, Joan i Pere Casas, Lluç Ferrer, Pere Ferrer de Colpan (difunt), Joan Font, Damià de Fontescar, Antoni Lugana, Joan Merola, Bernat de Montsospir, Antoni Oros (Vallonga?), Joan Ponç, Nicolau Puret (àlies Guilami), Jaume Quar, Joan Riera, Joan i Ramon Sala, Rafael Timonosa, Antoni de Torreblanca i Joan i Pere Vallonga (àlies Oros). Com hem vist en altres oficis, s’apunten unes famílies dedicades a la confecció i arranament de sabates. Són els Brotons, els Lugana, els Cases, els Ferrer, els Sala i els Vallonga.

Quant a l’ofici de **baster**, a la documentació de 1383, només n’hi hem localitzat un.

⁷²¹ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 24r.

⁷²² APBerga. Llibre Notarial 31, f. 215r.

Es tracta de Jaume Maler. Més abundants són les referències d'aquest ofici al segle XV. Hem localitzat cinc basters: Bartomeu Benet (àlies Guilló), Ramon d'Arles, Joan Guilló (abans cognomenat Benet), Pere Pujol (consta com a difunt el 1452) i Guillem Serra.

Al costat de sabaters i basters, al treball del cuir, també hi trobem els **boters**. N'hem trobat dues referències una del 1383 i una segona del 1430. En ambdós casos el nom és el mateix Pere Mas, encara que el 1430 s'esmenta com a ja difunt.

- Relacionats amb el treball dels metalls: **ferrer, manyà, armer, espaser**.

La documentació de l'any 1383 esmenta tres **ferrers**: Bernat Sala, Joan Trulls i Pere Ferrer de Vilardaguet. Cap d'ells apareix esmentat en els documents de 1391 estudiats pel Dr. Riu. Al segle XV, la nómina de ferrers de Berga és més extensa. En concret, entre 1421 i 1458, n'hem localitzat deu. Són: Pere i Arnau Garrigosa (esmentats com a ferrers i com a espasers), Jaume Boneta, Pere Camprubí (documentat des de l'any 1421 i que consta com a difunt el 1454), Joan Noguera, Joan Rovira, Llorenç Rovira, Quirze Teixidor, Bernat de Vilardaguet i Jaume de Peris.

En tota la documentació consultada només hem trobat una referència a l'ofici de **manyà**. L'exercia a Berga, l'any 1441, un tal Pere Bertran.

Un capítol especial dins el treball amb els metalls, el constitueix la fabricació d'armes i, més concretament, d'espases. A Berga, a la primera meitat del segle XV, hem trobat esmentats un **armer** i dos **espasers**. L'armer és Llorenç Aramus, documentat com a tal l'any 1434, i els espasers són Pere i Arnau Garrigosa, pare i fill respectivament. Cal fer notar que aquests darrers apareixen citats tant com a ferrers com a espasers i també que, malgrat que nosaltres no hem trobat cap notícia d'aquest ofici en la documentació de 1383, el Dr. Riu sí que esmenta un tal Pere Garrigosa com a ferrer berguedà el 1391. És possible que aquest Pere Garrigosa sigui el mateix que hem trobat documentat a la primera meitat del segle XV, concretament abans de 1437.

- Relacionats amb el treball de la fusta: **fuster, torner**

L'any 1383 hi havia a Berga, com a mínim quatre **fusters**: Pere d'Ambrunyacs, Francesc Arnau, Bernat Rama i Bernat Salvat. D'aquests podem fer dos comentaris.

En primer lloc, Pere d'Ambrunyacs i Francesc Arnau també apareixen esmentats als documents estudiats pel Dr. Riu referents a les reunions del Consell General de la vila de Berga de l'any 1391. I, en segon lloc, dos d'aquests fusters, Francesc Arnau i Bernat Rama, vivien al carrer del Corral. Pot ser una simple coincidència o que, en aquest carrer, es concentrassin els que exercien l'ofici de fuster.

La documentació del segle XV esmenta un bon nombre de fusters, en concret nou. Són: Pere Ferrer de Vilada, Pau Guillem, Armand de Lleó, Lluís Palol, Arnau Salner, Mateu de Solanelles, Llorenç Soldevila i Bernat Vila. De tots ells, el cas més interessant és el d'Armand Lleó. Era aquest un mestre fuster originari del ducat de Bretanya i que no sabem per quina raó va instal·lar-se i va exercir el seu ofici a Berga: "*Armandus de Leo, fusterius, ducatus de Bretanyam*"⁷²³.

Un altre ofici relacionat amb la fusta és el de **torner**, molt poc representat a la documentació estudiada. A Berga, l'any 1383 només hem localitzat un torner. Es tracta, precisament, de Bernat Torner. No hem trobat cap menció a aquest ofici a la documentació berguedana del segle XV.

- Relacionats amb la construcció: **picapedrer**, **pintor**, **mestre de cases**.

La documentació, tant la del segle XIV com la del XV, és bastant pobra pel que es refereix a les notícies sobre els oficis relacionats amb la construcció. Malgrat tot, n'hem pogut localitzar alguns exemples, tots ells pertanyents al segle XV. A Berga, entre els anys 1430 i 1458 hi van exercir, almenys, tres **mestres de cases**: Ramon Fuster, Lluís Palou i Pere Dilmer. Aquest darrer, a més de mestre de cases, també era **pintor**: "*ego Petrus Dilmer pictor et magister domorum ville Berge*"⁷²⁴.

Quant als **picapedrers**, només n'hem pogut localitzar dues referències. Per una banda, el 1429, un any abans de trobar-lo documentat com a mestre de cases i pintor, Pere Dilmer apareix en la documentació com a picapedrer: "*ex una parte cum orto Petri Dilmer, lapicide*"⁷²⁵. Per altra banda, sabem que a Berga hi havia un altre picapedrer, Francesc Salau, mort abans de l'any 1453.

⁷²³ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 84r.

⁷²⁴ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 8r.

⁷²⁵ APBerga. Llibre Notarial 34, f. 24r.

- Relacionats amb el transport: **traginer**.

A la documentació de l'any 1383 hem trobat esmentats tres **traginers**: Berenguer d'Ardalló, Berenguer de Casanova i Berenguer de Comaposada. El cognom del primer coincideix amb el d'un dels traginers que el Dr. Riu va localitzar en el document de 1391 més amunt esmentat.

En la primera meitat del segle XV, la nòmina de traginers és més extensa. En concret, entre els anys 1421 i 1441, hem localitzat nou traginers: Pere Joan d'Ardalló (documentat el 1421 i com a difunt el 1438), Francesc i Joan Cardona, Berenguer de Casanova (difunt el 1441), Bartomeu de Comaposada, Joan Garreta (senior), Francesc Llobet, Antoni Pellicer i Pere Sala.

La conclusió que podem treure d'aquestes notícies és l'existència de, com a mínim, tres nissagues de traginers que van exercir el seu ofici a Berga des de finals del segle XIV a mitjan del XV. Són els d'Ardalló, els Casanova i els Comaposada.

- Relacionats amb el comerç: **mercer, botiguer**

A l'any 1383, la documentació esmenta quatre **mercers**. Són: Pere de Mas, Arnau Perpinyà, Guillem de Plana i Guillem Vilella. El segon d'ells, Arnau Perpinyà, també apareix al document de 1391 estudiat pel Dr. Riu i esmentat abastament.

Entre els anys 1421 i 1441 hem localitzat dues notícies referents a l'ofici de mercer. Els dos mercers que treballaven a Berga en aquests anys eren Bernat de les Canals i Pere Niubó.

Al costat dels mercers, a Berga també hi havia **botiguers**. Aquest ofici apareix documentat a partir de 1430; sembla, doncs, un ofici relativament modern. Els botiguers que hi havia a Berga, entre 1430 i 1457, eren: Cristòfol i Ramon Guilló (abans cognomenats Benet), Andreu de Puigsoriguer i Rafael de Santamaria (àlies Avia).

- Altres: **sedasser, candeler, arquer, piquer, corredor d'orella**

En aquest apartat hem inclòs alguns oficis de difícil classificació. L'any 1383 s'esmenta un **candeler**, Guillem Jordà (*Guillelmus Jordani, candalerius, habitator ville Berge*)⁷²⁶. I en un document de 1433 es fa referència a un **sedasser**, Joan de

⁷²⁶ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 249v.

Santpere, natural de Puiglorenç (França) i que fa testament a Berga per raó de malaltia. Entre les seves deixes figuren trenta teles de sedàs i les eines pròpies del seu ofici (martell, tisores i mig miler de tatxes)⁷²⁷. L'ofici d'**arquer** està ben representat a Berga. En la documentació de finals del segle XIV hem localitzat tres arquers: Pere Ferrer, Arnau Forroll i Arnau de Santjoan. Del segle XV també hem trobat tres referències. Eren arquers a Berga, Pere Ferrer (consta com a difunt el 1421), Ramon Font i Guillem Noguera (difunt el 1439).

En tota la documentació estudiada només hem localitzar un **piquer**, o sigui, un constructor de piques. Es tracta de Bartomeu de Gotvins, que trobem treballant a Berga l'any 1383. Un personatge amb el mateix cognom i el mateix ofici és el que el Dr. Riu va trobar en el document de 1391 ja esmentat. Sabem, però, que almenys un dels fills de Bartomeu, Francesc, no va seguir l'ofici del pare ja que es va fer paraire: “...vobis Francisco de Gotvins, paratori, filio Bartholomei de Gotvins, piquerii ville Berge...”⁷²⁸.

La documentació berguedana també parla dels **corredors d'orella**, o sigui, els que s'encarregaven de fer les operacions de compra-venda entre particulars. El caràcter privat d'aquesta tasca és el que els va donar el nom.

Un exemple de la feina que feien els corredors d'orella la trobem en diversos documents berguedans, entre ells, un de l'any 1421: “*Franciscus Gilaberti, parator panni lane ville Berge, et Elicsendis, eius uxor, non dolo vi vel metu set gratis et ex certa sciencia per nos et omnes nostros heredes et successores vendimus et titulo pure et perfecte vendicionis tradimus et concedimus vobis Petro Johanni d'Ardaylo, traginerio dicte ville, et vestris aut cui seu quibus volueritis perpetuo mediante curritore publico quandam vineam nostram quam habemus, tenemus et possidemus in parrochia ecclesie beate Eulalie ville Berge predictae, in loco nominato al pla de Vilafelet*”⁷²⁹. Els corredors d'orella intervenien en la compra-venda de tota mena de mercaderies com, per exemple, un mul: “*Primo dix lo dit Johan en nom dessusdit que com lo dit Joffre marit de la dita madona Elienor, filla sua, mori, en la heretat del dit Joffre Cardona havia un mul de pel negra lo qual lo dit Johan se'n mana en la vila de Cardona e per tant que lo dit mul no despanes ni fes messió ha fet vendre aquell en l'enquant publich de la dita vila per mà de corredor lo qual mul, segons*

⁷²⁷ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 10r.

⁷²⁸ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 210r.

⁷²⁹ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 11r.

*dix, ha comprat mossen Loyis de Maya com a mes donant per preu de cinquanta florins*⁷³⁰.

L'any 1383 trobem exercint aquest ofici, a Berga, Arnau Bonets i Ramon Curtal. Així llegim “...*fecimus exponi venale in encantum publico ville Berge per Arnaldum Bonets preconem publicum et iuratum dicte ville Berge*” i també, “*fecimus exponi venale in encanto publico dicte ville Berge pro Raimundum Curtali preconem publicum dicte ville quoddam integriter hospicium*”⁷³¹

Al segle XV, el nombre de corredors d'orella que treballaven a la vila era ja de cinc o sis, fet que sembla indicar que havia augmentat el volum de compra-vendes. Així, entre el 1421 i el 1429, trobem actuant Bernat Camps, Pere Vila, Pere Guardiola, Ramon Ugos i Llorenç Martí. Més tardanament, el 1443, la documentació ens descobreix el nom d'un altre corredor d'orella de la vila, Gabriel Martí, possiblement parent de l'anterior.

Dels dos primers, Bernat Camps i Pere Vila, sabem que, a més de corredors d'orella, el 1421 també eren “*bosseriis et rectoribus impositioinum anno presenti lane*”⁷³².

Pere Guardiola és el corredor d'orella més ben documentat i d'ell sabem, relativament, moltes coses. Sabem que estava casat amb Maria, amb la qual tenia tres fills: Oliva, Narcís i Pere. Oliva estava casada amb el teixidor Pere Andreu Merolla i tenien un fill, Pere, i dues filles, Clarona i Bartomeua, que, quan el seu avi fa testament, l'1 d'abril de 1429, encara no estaven casades, ja que ell els llega 50 sous a cadascuna en concepte de dot. Els dos fills, Narcís i Pere eren preveres. Narcís era beneficiat de l'església de Sant Joan i Pere era rector d'Espinalbet. Aquest vivia amistançat, ja que tenia un fill, Damià, que va casar-se amb Joana, filla del pareire Pere Timonosa. A raó d'aquest matrimoni, Pere dóna al seu fill una terra i una vinya a Salas i una casa, coneguda com can Bonanat, situada al carrer de Pinsania de Berga: “*Noverint universi quod ego Petrus Gordiola, presbiter, rector ecclesie Santi Vincencii de Espinalbeto, habitator ville Berge, valens, cupiens et affectans quod vos Dionisius Gordiola, filius mei, matrimoniali cupula nubarum et in uxorem ducatis Johanna filiam Petri Thimonosa paratoris vivens et domina Anthonie, quondam, eius uxor, dicte ville et in hoc tempore vestrarum nuptiarum et contemplacione dicti*

⁷³⁰ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 47r.

⁷³¹ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 22r i 160v, respectivament.

⁷³² APBerga. Llibre Notarial 27, f. 26v.

matrimoni heredo vos dictum Dionisium, filium meum, et dono et concedo vobis et vestris donacione firmissima et irrevocabili inter vivos quoddam trocium terre et vinee mayol quod teneo et possideo in parrochia Berge, loco vocato a Salas, suis terminibus seu affrontacionibus confrontatum. Eciamque dono et concedo vobis dicto filio meo quoddam hospiciium meum situatum in vico de Pinçania quodquidem hospiciium, vocatur d'en Bonanat...»⁷³³.

També sabem que Pere tenia dues besnétes, filles de Ramon Brotons, encara que no sabem com establir el seu parentiu⁷³⁴.

Al moment de redactar el seu testament, com ja hem dit el dia 1 d'abril de 1429, Pere era confrare de la confraria de Santa Maria, estava greument malalt i, entre les seves disposicions hi ha les de voler ser enterrat al cementiri de l'església parroquial de Santa Eulàlia i fer hereu universal el seu fill Narcís. Segurament no devia sobreviure a aquesta malaltia ja que figura mort a principis de gener de 1430, quan, per poder donar compliment al testament del seu pare, l'hereu universal s'ha de vendre part de l'herència, una casa prop "lo Collet de la Plaça". La vídua de Pere Guardiola, Maria, fa testament el dia 9 d'agost de 1431 i nomena Narcís també hereu universal dels seus béns.

CONCLUSIONS

- El món dels oficis era molt ric a la Berga baixmedieval.
- L'aprenentatge d'un ofici es feia per mitjà de la pràctica, entrant d'aprenent al taller d'un mestre. Un contracte signat entre els pares de l'aprenent i el mestre estipulava la durada i les condicions de l'estada del jove al taller.
- La progressió en l'ofici es feia progressant d'aprenent a oficial i des d'aquest grau, passant un examen, a mestre.
- La documentació estudiada ens ha proporcionat notícies de nombrosos oficis relacionats amb diferents camps tals com l'alimentació, els teixits, el treball de la fusta, de les pells, del cuir, dels metalls, de la construcció, etc.
- El nombre de practicants de cada ofici es resumeix en el quadre següent:

⁷³³ APBerga. Llibre Notarial 35, f. 26v

OFICI	1383	%	Segle XV (fins mitjans)	%
Hostaler	1	0,97	9	3
Moliner	1	0,97	5	2
Forner	1	0,97	2	1
Carnisser	1	0,97	7	3
Pentinador	0	0	8	3
Teixidor	24	23	39	15
Paraire	25	24	75	29
Tintorer	3	3	5	2
Sastre	14	14	19	7
Pelleter	1	0,97	1	0,4
Blanquer	0	0	2	1
Sabater	8	8	25	10
Baster	1	0,97	5	2
Boter	1	0,97	1	0,4
Ferrer	3	3	10	4
Manyà	0	0	1	0,4
Armer	0	0	1	0,4
Espaser	0	0	2	1
Fuster	4	4	9	3
Torner	1	0,97	0	0
Picapedrer	0	0	2	1
Mestre de cases	0	0	3	1
Pintor	0	0	1	0,4
Traginer	3	3	9	3
Mercer	4	4	2	1
Botiguer	0	0	4	2
Sedasser	0	0	1	0,4
Candeler	1	0,97	0	0
Arquer	3	3	3	1
Piquer	1	0,97	0	0
Corredor d'orella	2	2	6	2
TOTAL	103		257	

⁷³⁴ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 3r.

5.7.- ELS CAMPEROLS

La nómina de camperols que hem localitzat a la documentació baixmedieval berguedana és relativament extensa.

Dels anys 1382-83 coneixem el nom de trenta persones que, a Berga, es dedicaven a l'agricultura.

En els documents són qualificats de “*colonus*” o d’”*agricola*”, encara que el més usual, amb diferència, és el primer. El mot “*colonus*” equival ara a masover, mentre que el terme “*agricola*” designaria un pagès propietari de terres.

Els noms d'aquests pagesos no propietaris o “*coloni*” són: Ramon de Puigseguí, Pere Bernada, Vicenç Blanc, Pere Bonet, Bernat de Capdevila, Bonanat de Capdevila, Jaume Cardona, Guillem de Carreus, Ramon de Clarà, Ramon d'Esglésies, Francesc de Fàbrica, Jaume de Fornells, Ferrer de Gramoneda, Pere Molar, Jaume Pastor, Bernat Pelos, Pere Roqueta, Bartomeu Rovira, Berenguer Rovira, Jaume Rovira, Guillem Sala, Bernat Sala, Pere Salner (difunt), Guillem Soler (del carrer de les Canals), Guillem Soler (del carrer Pinsania), Bernat Torrades, Guillem de Torreblanca, Ramon Torrent i Berenguer de la Vila (difunt).

Només en una ocasió trobem un personatge qualificat d’”*agricola*”. Es tracta de Pere Serra, que figura entre els deutors de Pere de Coromines, a l'inventari dels seus béns. En concret, Pere Serra deu 10 sous a Pere de Coromines a raó del préstec que aquest li havia fet d'uns muls: “*Item debet Petrus Serra, agricola, pro mercede dictorum mulorum decem solidos*”⁷³⁵.

Al segle XV la documentació també esmenta un bon nombre de pagesos. Entre els anys 1421 i 1456 n'hem localitzat vint. Són: Jaume Cercs, Bernat Ferriols, Joan Noguera, Bartomeu Rovira, Miquel Rovira, Arnau Sala, Joan Teixidor, Pere Boixader, Bernat Riu, Pere Tor (àlies Guardamal), Marc Torrent, Mateu Torrent, Bartomeu Comelles, Francesc Roig, Joan Vidal, Joan Ferrer de Colpan, Ramon d'Arles, Arnau Ramat, Joan Eres i Bartomeu Traver.

Encara que totes aquestes més de 50 persones es dedicaven professionalment a l'agricultura, creiem que era un costum relativament estès que, més o menys tothom, a la Berga baixmedieval tingués un camp o un hort i el conreés directament. Així ho sembla indicar algunes notícies que ens dóna la documentació estudiada. Per exemple, l'any 1383 el notari Pere Oltzina devia nou sous a Pere de Coromines a raó

⁷³⁵ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 142v.

que aquest li havia deixat uns muls per a llaurar: “*Item debet Petrus Oltzina, notarius, racione arandi novem solidos barchinonenses*”⁷³⁶.

CONCLUSIONS

- Malgrat el nombre de camperols no és, ni de bon tros, tan important com el de la gent d’oficis, la documentació estudiada ens ha permès constatar una certa importància de la masoveria a la Berga baixmedieval.
- El nombre de persones ocupades en l’agricultura es resumeix en el següent quadre:

	1383	Segle XV
Masovers	29	20
Propietaris de terres	1	0
Total	30	20

- Igualment, també creiem poder afirmar que l’agricultura, a més de ser un ofici per a alguns berguedans de l’època, era un complement per a moltes altres professions ben diferents d’aquesta, tal com la de notari.

⁷³⁶ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 142v.

5.8.- ELS POBRES VERGONYANTS. ELS VELLS.

La documentació berguedana dels segles XIV i XV no parla de cap pobre vergonyant en concret. Coneixem la seva existència perquè sabem que a la vila hi havia un bací que recollia almoines destinades a aquestes persones necessitades, deixes que són molt nombroses als testaments.

En tota la documentació estudiada només hem localitzat un cas que s'aproxima al dels pobres vergonyants. És el cas d'una dona que trobant-se vella i malalta, explica la seva situació i demana ajuda al batlle i al veguer⁷³⁷.

Es tracta de Constança de les Canals, que es defineix com a vídua pobra i miserable. Aquesta, per mitjà d'un procurador, el mercader Pere Garreta, el dia 27 d'agost de l'any 1421, a les quatre de la tarda, acompanyat de dos testimonis, el mercader Bernat de Cantallops i el clergue Guillem Ramon de Graner, presenta una carta de queixa al batlle i al sotsveguer de Berga. Es queixa que la seva vellesa, diu que té uns 85 anys, no li permet tenir cura de la seva persona, que l'han de vestir, descalçar, calçar i alimentar, que, estant malalta, diversa gent li han robat totes les seves pertinences, *“axi com a persona en gran senectuta e vellesa detenguda com me edat sie endins de LXXXV anys e sie en tal vellura e decrepitat detenguda que non pux servir de me persona ans he de necessitat que haya quim ayt avestir, decalçar, calçar e vestir e en totes mes necessitats aprovehir e jo stant en infirmitat oppresa no solament tots mos bens mobles hoc dels immobles sien stats presos per diverses personas, los quals ocupats tenen rera ells mateys sens nengun socors que jo per sustentacio de ma vide non pux ni ne poguda aver raho ans appar vullen que jo muyre de fam e que non puxa servir de res per sustentacio de ma vide”*... i demana justícia a les autoritats per tal de no morir de fam *“requir vos, honrats batle e vager informets d'aquestes coses e que dels meus bens propiis me façats provahir en les coses necessarias per manera que jo a colpa de vos, honorable batle e vager, no perescha de fam”*. També diu que portarà la seva queixa a la mateixa reina, *“haver recoriment a la senyora regina”*.

La resposta del batlle i del veguer no es va fer esperar massa. Tres dies més tard, el dissabte, dia 30 d'agost, a l'hora de completes i també en presència de dos testimonis, en aquest cas del mercader Joan Meler i del barber Guillem Pereres, el batlle i el sotsveguer *“se offeren prompts e aparelats a la dite dona na Constança”* i

⁷³⁷ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 23r.

la requeriren que digui els noms de les persones que s'havien apropiat dels seus béns. El procurador de Constança, Pere Garreta, contesta, el dissabte dia 6 de setembre, a les sis de la tarda, acompanyat de Galceran d'Ortignes i de Guillem Ramon de Graner, que actuen com a testimonis, que el qui s'ha apropiat dels béns de la dona ha estat Guillem Pujol, àlies Serradell, de Casserres.

Desconeixem com es va resoldre el cas ja que la documentació no n'esmenta res més. Creiem, però, que és un bon exemple de les dificultats en què es podien trobar algunes persones velles que es quedaven soles, sense cap familiar o amic que les ajudés. En aquest cas, una de les úniques sortides que tenien era apel·lar a la justícia, com ho fa Constança de les Canals.

Una altra possibilitat era donar-se a un monestir per tal que, arribats a la vellesa, algú tingués cura d'ells. És el que fan Bernat Vicent i la seva muller Serena que el 18 de juliol de 1421 fan donació de les seves persones i dels seus béns al convent de Santa Magdalena de Berga. Aquesta donació amb les condicions que es pacten entre les parts, ja han estat estudiades en l'apartat dedicat a dit convent i la retrobarem en parlar de les donacions pietoses⁷³⁸.

CONCLUSIONS

- No hem trobat, en la documentació estudiada, cap pobre vergonyant encara que en sabem la seva existència perquè a la vila hi havia un bací que feia acaptes per a aquest col·lectiu.
- El cas que més s'hi aproxima és el d'una dona vella i desvalguda que demana ajuda a les autoritats locals per a poder sobreviure.

⁷³⁸ Veure apartats 4.5.6. i 6.7.

5.9.- ELS ESCLAUS

Les mencions a esclaus i esclaves que es troben referenciades en la documentació berguedana estudiada són nou. En concret aquestes nou referències pertanyen totes elles a documents del segle XV. La menció més antiga data de l'any 1421 i la més moderna del 1443.

Aquestes mencions a esclaus i esclaves obeeixen a dos motius: o bé es tracta de contractes de compra-venda o bé són actes pietosos de manumissió. En concret de les nou mencions esmentades, cinc són compra-vendes d'esclaus i esclaves, tres són alliberaments especificats en testaments i una és un alliberament condicionat.

Analitzant la documentació que fa referència a esclaus i esclaves la primera cosa que ens crida l'atenció és que gairebé tots els propietaris d'aquests esclaus i esclaves berguedans són mercaders. En concret, ho són en sis dels casos i només hem trobat, com a excepcions, la de Joan Orriols que no és mercader sinó que era perit en lleis i tenia l'escrivania reial de Berga en feu del rei i la de Galceran d'Ortignes que era lloctinent i batlle. D'aquest fet podem deduir i concloure que no tothom estava en disposició econòmica per posseir un esclau. En el cas de la Berga del segle XV, només la gent més potent econòmicament podia disposar d'esclaus i esclaves i aquesta era, fonamentalment, el grup dels mercaders. El cas del batlle i lloctinent i del perit en lleis no fan més que confirmar aquesta idea.

En segon lloc veiem que, encara que sense ser massa significatiu, hi havia més esclaves que esclaus (cinc esclaves i quatre esclaus). Això que es dona a Berga sembla que era una constant a la resta de Catalunya, segons esmenten alguns autors, com Jaume Aurell⁷³⁹. Aquest autor explica en part aquesta major presència femenina en el món de l'esclavatge pel fet que les esclaves feien en una casa una doble funció: ajudar en les tasques domèstiques i aportar descendència. Aquesta dualitat funcional les feia més apreciades que els esclaus masculins que, fonamentalment, només complementaven la feina de l'amo. Malgrat això, també cal fer esment que un esclau valia més que una esclava. Així, l'any 1428 es va pagar 68 lliures per un esclau d'uns 20 anys i només 56 lliures per una esclava de 18⁷⁴⁰.

Pel que fa referència a l'edat, veiem que en el cas berguedà, els esclaus i les esclaves oscil·len entre els 18 i els 30 anys. Cal remarcar que en tots els casos en què se

⁷³⁹ Jaume AURELL: *Els mercaders catalans al quatre-cents*. Pagès Editors. Lleida, 1996. Pàg. 59.

⁷⁴⁰ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 23r i 23 v.

n'esmenta l'edat s'afegeix els qualificatius de “*a l'entorn de*” o bé “*d'uns*”, fet que ens mostra una gran inseguretats a l'hora de calcular-la i que ens fa pensar que no eren nascuts a les llars on vivien i servien.

Quant a la raça, dels nou esclaus mencionats només en tres casos consta concretament que són de raça negra, dos homes i una dona (“*captivum nigrum*” i “*captivam meam nigram*”). La resta, en no especificar raça, es pot pensar que eren blancs.

En referència al lloc de procedència dels esclaus i esclaves que apareixen en la documentació berguedana cal dir que es coneix en set dels nou casos. Dos esclaus i una esclava són sarraïns (“*de genere sarracenorum*”), una esclava⁷⁴¹ és tàrtara⁷⁴² (“*de natione tartariorum*” i “*de genere tartrorum*”), un esclau és rus (“*de genere russorum*”) i el darrer que s'esmenta és de “*Munt de Barchas*”, que segons Verlinden⁷⁴³ cal identificar amb la Cirenaica.

Tots els esclaus i esclaves mencionats en la documentació berguedana tenen el nom cristianitzat. Malgrat la seva diversa i llunyana procedència s'anomenen Clara, Magdalena, Caterina, Jordi, Llúcia, Esteve i Joan. Aquest fet ens mostra un cert interès per integrar-los dins la societat on vivien, integració que també depenia de les ganes que el mateix esclau tenia de fer-ho.

La documentació berguedana és parca a l'hora d'explicar-nos com era la vida d'aquests esclaus i esclaves. Només en un cas ens parla de l'habitació on dormia una esclava. Es tracta de Caterina, l'esclava de Joan Orriols, que tenia una cambra pròpia amb una colga de palla, un matalàs esquinzat, unes vànoves velles, una flaçada de borra i dos coixins usats⁷⁴⁴.

La fredor amb què generalment la documentació parla dels esclaus queda mitigada als testaments. Quan el propietari s'enfronta a la vida eterna canvia la seva relació amb els esclaus i, com una obra pietosa més, acostuma a alliberar-los.

⁷⁴¹ Cal esmentar que apareix citada en dues ocasions, en anys diferents i per motius diferents.

⁷⁴² “*La Tartària, segons els geografs medievals, s'estenia des de la Mar Negra (o Petita Tartària) per l'Àsia Central, fins a les costes del Pacífic*”. Rafael GINEBRA: *Esclavitud a Vic (1401-1405)*. Revista AUSA, any XV, número 128-129. Patronat d'Estudis Osonencs. Vic. Pàgina 123.

⁷⁴³ “*Les Mont de Barca désignent la Cyrenaique, point d'aboutissement sur la côte méditerranéenne des routes caravanieres du Soudan*”. Charles VERLINDEN: *L'esclavage dans l'Europe Médiévale*. Vol. I, Péninsule Ibérique, France. Edicions “De Tempel”. Bruges, 1995. Pàgina 361.

⁷⁴⁴ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 33v.

En la documentació berguedana hi ha tres casos d'alliberaments d'esclaus contingudes en els testaments.

L'any 1421 el mercader berguedà Bernat Parera fa testament i en aquest allibera la seva esclava Clara, no sense algunes condicions. La primera condició és que l'esclava ha de treballar un any per a l'hereva del testador i que aquesta li ha de donar vestit i roba de casa, en concret, un parell de llençols i un parell de mantes o bé el seu preu equivalent, 50 sous. La segona condició és que l'esclava no es pot prostituir ja que en cas que ho faci, l'alliberament quedarà sense efecte⁷⁴⁵.

L'any 1438, el perit en lleis, Joan Orriols, fa testament i allibera la seva esclava Caterina, d'origen tàrtar. Creiem que aquesta esclava és la mateixa que Joan Orriols intenta vendre deu anys abans quan aquesta tenia uns 30 anys⁷⁴⁶. No va poder vendre-la? Va repensar-se? Les condicions que Joan Orriols posa per alliberar la seva esclava són que treballi durant tres anys per als seus hereus i, a canvi, aquests l'han de vestir i calçar⁷⁴⁷.

El 1443 Pere de Camprubí, en un codicil al seu testament, allibera el seu esclau Joan. A canvi aquest ha de treballar durant sis anys per aquells que estableixin els marmessors del testament⁷⁴⁸.

Un cas especial és el de Galceran d'Ortignes que, sense cap pressió aparent, allibera la seva esclava Magdalena. A canvi de la llibertat personal, l'esclava ha de tenir cura de Constança, la mare de Galceran, mentre visqui⁷⁴⁹.

Com hem d'entendre aquests actes de manumissió d'esclaus i les condicions esmentades.? Creiem que hi ha tres possibles explicacions. La primera és que aquestes manumissions d'esclaus són considerades pels propietaris com un acte de pietat, com una obra pia i l'acumulació d'aquestes obres als darrers moments de la vida són una garantia d'entrada al paradís.

En segon lloc i en tots els casos estudiats, l'alliberament no és automàtic a la mort del propietari sinó que hi ha unes condicions, uns anys de treball per als hereus del testador. Aquests anys de treball són una compensació econòmica per als hereus així com també l'alliberament de l'esclau pot ser un alleugeriment econòmic per als hereus, ja que sobre aquells requeia l'obligació de mantenir l'esclau i això podia

⁷⁴⁵ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 114v.

⁷⁴⁶ APBerga. Llibre Notarial 196, f. 39v.

⁷⁴⁷ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 33v.

⁷⁴⁸ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 65r.

⁷⁴⁹ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 80r.

representar una càrrega important.

En tercer lloc, l'alliberament d'un esclau o esclava podia ser una compensació a la feina d'aquest. Així ho sembla en el cas de Galceran d'Ortigues que veu que la seva mare es quedarà sola i, no tenint ningú que tingui cura d'ella, fa una mena de tracte amb la seva esclava: tenir cura de la seva mare mentre visqui a canvi de la seva llibertat personal.

CONCLUSIONS

- La tinença d'un esclau o esclava significava una determinada posició econòmica. Només les persones amb molts recursos econòmics podien disposar d'esclaus. És el cas de mercaders i autoritats civils importants.
- Els esclaus i esclaves berguedans apareixen a la documentació quan són comprats i venuts o quan són alliberats, generalment al testament dels seus propietaris.
- Sense ser significatiu, el nombre d'esclaves és més important que el d'esclaus.
- Hi ha un cert interès per integrar els esclaus i les esclaves a la societat on vivuen. Una bona mostra seria que, a tots ells, se'ls dóna un nom cristià, moltes vegades un nom amb un cert sentit evangèlic (per exemple, Magdalena) o bé un nom d'origen oriental amb el temps ben arrelat a la terra (per exemple, Jordi).
- Els propietaris d'esclaus consideraven una obra de pietat alliberar-los quan la seva vida arribava a la fi. Així, ho trobem en alguns testaments berguedans del segle XV.

5.10.- E LS JUEUS

Són molt escasses les referències que sobre jueus hem pogut localitzar en la documentació estudiada. En concret, n'hem trobat només cinc referències. D'aquestes, quatre daten del segle XIV i una del segle XV.

La primera d'aquestes notícies, la trobem en un document on el jueu berguedà Joan Avincaill, el 13 de gener de 1383, nomena procurador seu a Jucef Cofa, un altre jueu de Berga. Entre els testimonis de l'acte, realitzat davant del notari Berenguer de Viladomat, hi figura un altre jueu berguedà, Salomó Mercadell⁷⁵⁰.

El dia 8 d'abril de 1383 es feia l'inventari dels béns del difunt Pere de Coromines i entre aquests hi figuren "*unum got argenti quem tenet Astruch Isaach, iudeus Berge, in pignere*" i també "*aliam taceam argenti deauratam quam tenet in pignere Astruch Isach, iudeus Berge*"⁷⁵¹.

El dia 26 de juliol de 1383 Elisenda, vídua del paraire berguedà Guillem sa Vila, ven al barber Guillem de Parera un hort situat al lloc de Salas i, entre les seves afrontacions, hi figura "*ex alia parte in orto et terra d'en Johana iudeo ...*"⁷⁵².

El dia 18 de desembre de 1435 es fa l'inventari dels béns de Joan Noguer, mort a Tortosa sense testar i, entre aquests béns, hi figura: "*Una vinya, apellada del Colomer, parròquia de Berga, prop lo fossar dels jueus. Afronta d'una part ab una vinya de mossen Matheu de Padragals, prevere, d'altre part ab lo Camp de Sant Anthoni lo qual té e posseheix mossen Jacme Saig, prevere, e d'altre part ab lo camí qui va a Bergafeyta*"⁷⁵³. La referència, doncs, ens informa que, a Berga, el 1435 els jueus hi tenien un cementiri. Per les altres afrontacions d'aquesta vinya, i més concretament per l'esment al camí que porta a Bergafeta, creiem que aquest cementiri devia estar situat al lloc conegut encara actualment com el Parany.

Aquestes són les poques notícies que hem pogut localitzar dels jueus berguedans dels segles XIV i XV. En podem deduir que, en aquests segles, hi havia una comunitat jueva a Berga; però, si hem de jutjar pel rastre documental que ens n'ha pervingut, hauríem de concloure que no devia ser massa important. En formaven part famílies cognominades Avincaill, Cofa, Mercadell i Astruch. També acabem de veure que aquesta comunitat degué perdurar en el temps ja que, a l'any 1435, la documentació

⁷⁵⁰ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 34v.

⁷⁵¹ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 142v.

⁷⁵² APBerga. Llibre Notarial 31, f. 225v.

⁷⁵³ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 25v.

encara fa referència al fossar dels jueus.

Però la documentació estudiada encara ens aporta una altra notícia sobre jueus, en concret sobre jueus de Fraga i de Saragossa.

Efectivament, el mes de març de 1383, poc temps després de la seva mort, es feia l'inventari dels béns del mercader berguedà Jaume Duran. Entre aquests, per cert molt quantiosos, hi figuren molts documents, entre els quals, n'hi ha un de datat a Fraga el 8 de juliol de 1379, que fa referència a uns deutes que una família de jueus de Fraga havien contret amb el mercader berguedà. Aquesta família de jueus de Fraga eren els za Barra i la conformaven els pares, Astruch za Barra i la seva muller Aliofra i els seus fills Jacob za Barra, casat amb Mirra, i Çadia za Barra. En el mateix inventari, un altre document ens informa que Barut, un jueu de Saragossa, devia a Jaume Duran la quantitat de 190 florins per raó de 10 peces de drap de saial que el dit jueu havia venut en nom seu⁷⁵⁴.

El document, doncs, ens permet conèixer les relacions d'un mercader berguedà de finals del segle XIV amb jueus de Fraga i de Saragossa i que són una mostra que els contactes entre les dues comunitats, la cristiana i la jueva, no s'havien tallat del tot arran dels programs de mitjans de segle.

CONCLUSIONS

- Les referències a jueus en la documentació berguedana estudiada són molt escasses.
- Malgrat la migradesa documental, la comunitat jueva de Berga degué tenir una certa importància ja que disposaven, a les afores de la vila, d'un cementiri propi, conegut com el "Fossar dels jueus".

⁷⁵⁴ APBerga. Llibre Notarial 31, f. 112v

5.11.- A LTRES

En aquest apartat, ens fixarem en un personatge curiós que hem pogut localitzar en la documentació estudiada. Es tracta de Ponç Faig, que el dia 10 d'agost de 1441 atorga testament davant Joan Aymar, notari de Berga. Juntament amb el testament, Ponç Faig fa una declaració de deutes i deutors davant del mateix notari.

De Ponç Faig, en coneixem ben poques coses, de fet només les que ens diu el seu testament. Sabem que era un pastor i que havia nascut a la parròquia de Sant Martí de Puigbò, lloc actualment pertanyent al municipi de Gombrèn (Ripollès) i situat al sud-est d'aquest terme, a la capçalera d'una alta vall afluent del riu Merdàs.

El lloc de Puigbò, que va ser excavat pel Dr. Jordi Bolós, és un conjunt en runes que inclou un castell, una església i unes cases.⁷⁵⁵

Puigbò pertanyia, en la data de redacció del testament que estudiem, a la baronia de la Guàrdia, amb centre al castell de mateix nom, les restes del qual encara es poden veure al mas el Castell, situat al municipi de Les Lloses (Ripollès). La baronia de la Guàrdia va passar a formar part de l'abadiat de Ripoll per compra feta per l'abat d'aquest monestir, Ramon de Savarrés, al rei Pere el Cerimoniós, a mitjans segle XIV. Aquest domini de Ripoll sobre el lloc de Puigbò es mantingué durant segles, car sabem que el segle XVII encara perdurava. Així, doncs, el document no ens enganya quan diu que Puigbò es trobava situat dins el terme del castell de la Guàrdia i que aquest pertanyia a l'abadiat de Ripoll⁷⁵⁶.

Ara que hem situat geogràficament el lloc d'origen del nostre pastor, continuem amb el relat de les seves darreres disposicions.

No coneixem on residia habitualment Ponç Faig, però hem de suposar que no era a Berga, lloc on no tenia casa pròpia, com sembla demostrar-ho el fet que, els darrers dies de la seva vida, els passà allotjat en un hostal d'aquesta vila, propietat de Pere de Camprubí, i fou aquí que, trobant-se greument malalt, cridà el notari per arreglar els seus negocis terrenals, tot preparant-se per a la mort.

El notari que redactà, primerament, la declaració de deutes i deutors, i, a continuació, el testament de Ponç Faig va ser Joan Aymar, documentat com a notari de Berga entre els anys 1421 i 1461.

⁷⁵⁵ Jordi BOLÓS: *Castell de Puigbò* dins "Ripollès". Col·lecció Catalunya Romànica, volum X. Barcelona, 1987 i també en el mateix volum, DD.AA: *Sant Martí de Puigbò*, pàgines 117-125.

⁷⁵⁶ Antoni PLADEVALL: *Les Lloses* dins "Gran Geografia Comarcal de Catalunya", volum 1. Barcelona, 1981, pàgines 330-334.

Per la relació de deutes i deutors sabem que els negocis del testador eren de dos tipus. El primer correspondria a deutes relacionats amb tasques pròpies d'un pastor: venda de llana, de pells i d'animals per carn, la custòdia de ramats durant l'hivern, etc. Per aquest concepte devien a Ponç Faig 271 florins i 2 sous barcelonesos.

El segon tipus de negocis eren els préstecs. Pel que podem llegir en la declaració de deutes i deutors i també en el testament, Ponç Faig tenia prestada una important quantitat de diners. A la relació esmentada no s'especifiquen els interessos que cobrava, que creiem que estaven inclosos en el deute que declara el testador. En concepte de préstecs devien a Ponç Faig 114 florins 6 sous i 4 diners barcelonesos.

I, finalment, encara ens cal parlar d'un tercer grup de deutes, aquells dels quals no se n'especifica la seva naturalesa i que sumen 155 florins 1 sou i 3 diners barcelonesos. En total, doncs, i pels diferents conceptes esmentats, es deuen al testador 540 florins 9 sous i 7 diners barcelonesos, una quantitat realment destacable! Per tenir una referència del que aquesta quantitat significava podem comparar-la amb la següent dada: un paraire de Berga, considerat un operari qualificat, fou llogat per un any, el 21 de novembre de 1437, per 20 florins, a més de la vida i l'allotjament.⁷⁵⁷ Per tant, els 540 florins 9 sous i 7 diners barcelonesos que es devien a Ponç Faig suposaven uns 27 anys de treball d'un paraire!

I, qui eren els deutors de Ponç Faig?

En referència a la seva procedència geogràfica hem de dir que, bàsicament, eren gent de les actuals comarques del Ripollès i del Berguedà, encara que també hi ha esmentats un deutor de Sant Boi de Lluçanès (Osona) i uns carnisers de Cardona i de Barcelona, de cognom Lasties, possiblement dos germans. Al carnisser de Barcelona, Jaume Lasties, Ponç Faig, per mediació d'una tercera persona, Guillem Font de La Pobla de Lillet, li havia venut un nombre important d'animals de carn, notícia que ens permet de saber que Barcelona s'abastia, a mitjans segle XV i entre d'altres llocs, amb carn de les comarques del Ripollès i del Berguedà. Això confirma l'afirmació de Claude Carrère, que, en un estudi sobre la Barcelona dels segles XIV i XV, diu que per abastir de carn aquesta ciutat es necessitaven 50 o 60000 moltons anuals i que l'àrea de proveïment eren les zones ramaderes de Catalunya en la mesura que no topaven amb la competència d'un altre centre urbà, com podia ser

⁷⁵⁷ Claude CARRÈRE: *Barcelona 1380-1462. Un centre econòmic en època de crisi*. Ed. Curial. Barcelona, 1967. Volum I, pàgines 320-323.

Girona, Lleida o Tortosa⁷⁵⁸. I aquesta seria la situació de les comarques de l'interior de Catalunya que, allunyades de qualsevol d'aquestes ciutats intermèdies, eren llocs d'abastiment directe per la ciutat de Barcelona.

Continuant amb el document veiem que els llocs de procedència dels deutors que s'esmenten, a més de Sant Boi de Lluçanès, Cardona i Barcelona dels quals ja hem parlat, són els de Peguera, Fumanya, Vilosiu, Gavarrós, Castellar de N'Hug i La Pobla de Lillet, al Berguedà; i Palmerola, Sovelles, Ripoll, Alpens, Planoles i Toses, al Ripollès.

Respecte a la seva condició social, la documentació ens en dóna poques referències. Entre els deutors, hi figuren alguns membres de la petita noblesa berguedana, com Guillem Ramon de Palmerola i Pere Ramon de Gavarrós, dels castells de Palmerola i Gavarrós, respectivament; un notari, Pere Merolla de La Pobla de Lillet; un rector, Antoni Prat d'Alpens i dos carnisers, Pere i Jaume Lasties, abans esmentats. De la resta de deutors, no en coneixem res.

Una vegada feta la relació de deutes i deutors, Ponç Faig, fa testament. En primer lloc, nomena com a marmessors de les seves darreres voluntats, el pare guardià del convent dels franciscans, el comanador del convent de Santa Magdalena, de l'orde dels mercedaris, i Pere Camprubí, el propietari de l'hostal on està allotjat el testador. A continuació tria el lloc on vol ser enterrat: el claustre del convent de framenors de Berga, vestit amb l'hàbit franciscà. Deixa per les despeses d'enterrament i funerals una quantitat molt crescuda de diners: 80 lliures barceloneses. No hi ha cap més testament al *Llibre notarial 251* que disposi d'una quantitat tant important de diners per a aquesta finalitat. Però, de fet, aquesta deixa de diners no ens ha d'estranyar ja que sabem, per la declaració de deutes, que Ponç Faig, malgrat ser un pastor, ofici en principi humil, disposava de grans recursos econòmics, guanyats gràcies als seus negocis amb els ramats i amb els préstecs.

Ponç Faig disposa l'extremunció, la sepultura, la seva entrada a les tres confraries berguedanes, la del Sant Esperit, la de Santa Maria i la dels Sants Cristòfol i Esteve, i les misses del dia de la defunció i del cap d'any a les principals esglésies de la vila, la parròquia de Santa Eulàlia, l'església dels framenors, la de santa Magdalena i la del monestir de Montbenet, així com també la celebració de quatre trentenaris de misses de Sant Amador.

A continuació trobem relacionats al testament els llegats pietosos als diferents bacins

⁷⁵⁸ Claude CARRÈRE: *Barcelona 1380-1462...* en la nota 3, pàgina 505.

de la vila, a les obres del convent de Sant Francesc de Berga i de l'església de Sant Miquel de Peguera, que el document especifica que està en construcció, a la comunitat de preveres de Berga, a l'església de Montserrat i a l'eremita de Santa Maria de Queralt.

També disposa que, si després de complertes les seves darreres voluntats, encara queden diners, que aquests es gastin en obres pietoses. Els encarregats de complir les disposicions del testador són els tres marmessors abans esmentats a qui Ponç Faig deixa, en recompensa per la tasca que hauran de dur a terme, 50 sous barcelonesos per a cadascun d'ells.

Pel que fa referència a la família només hi ha dues anotacions. El testador perdona al seu germà Joan els més de 100 florins que aquest li devia en concepte de préstec i per altres afers que el document no especifica.

Cal fer esment que aquesta quantitat no figura en la relació de deutes i deutors que Ponç Faig havia fet just abans de dictar el testament. Hem de suposar que el testador tenia molt clara la intenció de condonar el deute al seu germà Joan i és per aquest motiu que ja no el comptabilitza entre els seus deutors.

Encara en l'àmbit familiar, Ponç Faig deixa 11 sous a la seva fillola Margarida, casada amb en Corbarola de Sant Esteve de Vallespirans, parròquia situada en l'actual terme municipal de Les Llosses (Ripollès).

El cognom del marit de la fillola del testador ens suggereix una pregunta que queda a l'aire, sense resposta: era aquest Corbarola originari del mas d'aquest nom encara avui existent i situat també en el terme municipal de Les Llosses?

Arribats a la part final del testament, Ponç Faig disposa com han de ser utilitzats els diners d'alguns dels deutes que figuren en la seva declaració.

Concretament, dels 90 florins 2 sous i 6 diners barcelonesos que li deu el donzell Guillem Ramon de Palmerola, vol que 30 lliures barceloneses (uns 54 florins) siguin invertides a raó de 12 diners per lliura i que els interessos es gastin en obres d'ornamentació de la sagristia de l'església dels framenors de Berga, amb la condició que es celebrin misses en dit convent als aniversaris de la seva defunció.

La resta del deute de Guillem Ramon de Palmerola, o sigui, uns 36 florins, s'han d'invertir en algun negoci segur i els interessos s'han de gastar en la il·luminació de l'església de Santa Magdalena del convent dels mercedaris de Berga, també a canvi de misses als aniversaris de la defunció del testador.

A més, disposa que els 137 florins que li deu Guillem Font de La Pobla de Lillet que va fer d'intermediari en la venda de xais, propietat del testador, a Jaume Lasties, carnisser de Barcelona, es destinin a l'Hospital de la Santa Creu d'aquesta ciutat. En cap dels aproximadament 60 testaments que configuren el llibre notarial on s'inclou el de Ponç Faig, no s'esmenta mai cap deia a aquesta institució. Aquest fet ens porta a preguntar-nos: de què coneixia Ponç Faig, un pastor del Ripollès, l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona? Coneixia Barcelona? O potser coneixia l'existència de la institució per mitjà dels contactes que li havien proporcionat els negocis? Ho sabia per mitjà de Jaume Lasties, el carnisser de Barcelona amb qui Ponç feia negocis de compra-venda de xais? Aquesta és una altra pregunta que, amb les minses dades biogràfiques que ens proporciona el document, tampoc podem contestar.

Finalment, una vegada acabades les disposicions testamentàries, nomena, com a hereus universals, Déu i la seva pròpia ànima.

Ponç Faig havia dictat les seves últimes disposicions davant del notari Joan Aymar i davant d'uns testimonis. En la declaració de deutes i deutors van actuar com a testimonis tres berguedans i un avianès. Els primers eren el prevere Montclar, Pere de Camprubí, l'hostaler que allotja al testador i un mercader, Mateu Borrell. També és testimoni de l'acte Berenguer de Torrentbò, de la parròquia de Sant Martí d'Avià.

Al testament no actuen els mateixos testimonis. Potser es va fer amb algunes hores de diferència?. Són testimonis testamentaris l'honorable Joan Molar, sostveguer de Berga i de Berguedà, els paraires Bernat de Santmartí, Pere Canals i Miquel Gilabert, i, també, Joan de Codinalonga, Pere de Vilariquer i Pere Rovira, dels quals només especifica que habitaven a Berga.

CONCLUSIONS

- Entre els personatges curiosos que hem trobat en la documentació berguedana estudiada hi ha Ponç Faig, un pastor del Ripollès que, trobant-se greument malalt fa testament a Berga i disposa el seu enterrament en aquesta vila.
- Ponç Faig, abans de morir, fa una relació davant notari dels deutors i els diners que li deuen, cosa que ens permet veure que Ponç Faig no era un pastor "convencional" ja que, a més de la feina de pastor, tenia altres negocis: havia fet molts préstecs a gent del Ripollès i del Berguedà, principalment.

- Ponç Faig, més que un pastor era el que ara en diríem un empresari rural. Devia haver començat com a pastor de ramats i amb la venda de llana, pells i carn hauria fet fortuna, diners que hauria invertit a fer préstecs, negoci que hauria prosperat notablement i l'hauria convertit en un home ric. Un home tan ric que, a l'hora de la mort, pot disposar d'una quantitat molt important de diners per a despeses de funerals i sepultura i per fer nombroses deixes pietoses.

5.12.- IMMIGRANTS I EMIGRATS

En aquests anys que estudiem, el nombre de persones que van arribar a la vila de Berga, així com també de les que en van marxar, devia ser important. El fet és que aquesta mobilitat difícilment es reflecteix a la documentació. Aquesta només ens en mostra alguns casos i són aquests, els que ara analitzarem.

Començarem parlant **d'immigració**, de la gent que arribarà a Berga. A la vila s'hi instal·laran gent de les rodalies, de nuclis del que ara és el Berguedà i comarques veïnes, de viles, pobles i ciutats més allunyades i estrangers.

Així tenim que l'any 1382 Ramon de Puigseguí, natural de la parròquia de Santa Maria de Quar, però ara habitant a Berga, fa una donació al convent de framenors que s'estava edificant.

Un altre cas seria el dels que viuran a Berga durant un temps, amb motiu de l'aprenentatge d'un ofici. Serà el cas, per exemple, d'Arnau de Capmajor i de Maties del Vilar. El primer era originari de la parròquia de Sant Andreu de l'Espà (actual municipi de Saldes, a l'Alt Berguedà) i el segon de la de Sant Climent de la Selva (actualment municipi de Navès, comarca del Solsonès). Arnau de Capmajor viurà un any a Berga, aprenent l'ofici de ferrer al taller de Pere Ferrer de Vilardaguet i Maties del Vilar n'hi viurà dos fent d'aprenent al taller de Bernat Sala. La data d'inici de la seva residència a Berga és, per a ambdós, l'any 1383.

També estava provisionalment a Berga, l'any 1441, allotjat a l'hostal de Pere de Camprubí, Ponç Faig, el pastor natural de la paròquia de Sant Martí de Puigbò i del qual acabem de veure part de la seva història.

Però, al costat d'aquesta gent d'origen més o menys proper a Berga, la documentació també ens parla de d'altra que ve de zones més llunyanes i que, per diverses raons, s'instal·larà a la vila. A tall d'exemple citem els casos de Vicenç Salvador, Pere de Pila i el del matrimoni format per Bernat Vicent i la seva muller Serena.

El primer era un mercader natural de Barcelona que, a l'any 1428, estava afincat a Berga i del qual només sabem això: "*venerabile Vincencio Salvador, mercatori, civi dicte civitatis nunc vero habitatori ville Berge*"⁷⁵⁹.

El segon exemple és el de Pere de Pila del qual sabem: "*venerabile Petrus de Pila civis dicte civitate Barchinone nunc habitatoris ipsius ville(de Berga)*"⁷⁶⁰.

Finalment trobem el cas de Bernat Vicent i la seva muller Serena, un matrimoni que

⁷⁵⁹ APBerga. Llibre Notarial 206, f. 27v.

era originari de València, però afincat a Berga, i que, tement la vellesa i la solitud, l'any 1421, faran donació de les seves persones i els seus béns al convent de Santa Maria Magdalena de dita vila.

Però, se'ns dubte, els immigrants que criden més l'atenció són aquells que procedeixen de països estrangers. Entre aquests, podem establir dues categories: la dels que vénen a Berga forçats i la dels que ho fan voluntàriament. Entre els primers trobaríem els esclaus dels quals no parlarem, ja que ho hem fet abastament al capítol dedicat a ells.

Els estrangers que s'estableixen voluntàriament a la vila de Berga són gent d'oficis. A la documentació estudiada n'hem trobat sis exemples. El primer és el de Bertran Oriol, un tintorer procedent de Maseres⁷⁶¹, al comtat de Foix i que trobem documentat a Berga el 1383. Aquest mateix any, també trobem documentat a la vila el matrimoni francès format pel pelleter Joan Vielli i la seva muller Joana: "*oriundi civitatis de Chatres archiepiscopatus de Roan, regni Francie, nunc habitatores ville Berge*"⁷⁶². L'any 1433 fa testament a Berga un sedasser també francès, Joan de Santpere; sembla que no residia a la vila, sinó que, trobant-se malalt, hi fa testament. Per aquest testament sabem que era originari de la "*ville de Puiglorenç indicature Leuragnesii, regni Ffrancie*"⁷⁶³. Aquest Puiglorenç és actualment Puèglaurenç, poble del Lauragués, territori llenguadocià amb capital a Castèlnòu-d'Arri, prop de Tolosa de Llenguadoc.

El següent estranger que trobem a Berga és el mestre fuster Armand de Lleó, originari del ducat de Bretanya. Apareix a la documentació berguedana dels anys 1451 i 1453. Aquest darrer any, la documentació ens parla d'un altre estranger, un mestre de cases, Ramon Fuster que era "*oriundus ville Ffluxi regni Ffrancie*"⁷⁶⁴ i que s'havia afincat a Berga. Finalment, també el 1453, la documentació esmenta un altre personatge de la mateix procedència: Arnau d'Arqueis. D'aquest només sabem que era "*oriundus comitatus Ffluxi nunc vero habitator in dicta villa Berge*"⁷⁶⁵.

Al costat de forasters que s'estableixen a Berga, també hem trobat alguna referència

⁷⁶⁰ APBerga. Llibre Notarial 34, f. 42r.

⁷⁶¹ Actual Masèras (Mazères, en francès), poble del Departament de l'Ariège, d'uns 3000 habitants.

⁷⁶² APBerga. Llibre Notarial 31, f. 215r.

⁷⁶³ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 10r.

⁷⁶⁴ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 84r.

⁷⁶⁵ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 85r.

a berguedans que marxen de la vila. En primer lloc trobem el cas del mercader Berenguer de Casanova que l'any 1421 sabem que havia traslladat la seva residència a Camarasa: “*Berengarius de Casanova, mercator dicte ville Berge, nunc vero habitator dicte ville de Camarasa*”⁷⁶⁶. També coneixem el cas del traginer Joan Sala, que el 1422 consta que havia marxat de Berga per instal·lar-se a Solsona: “*Notum sit cunctis quod ego Johannes Sala, traginerius ville Berge nunc vero habitator ville Celsone...*”⁷⁶⁷. El mateix any, també consta que havia marxat de Berga el mercader Joan Riera, que s'havia instal·lat a Saragossa: “*Notum sit cunctis quod ego Johannes Riera, mercator, oriundus ville Berge, civis civitatis Ceseraguste...*”⁷⁶⁸. Pocs anys més tard, el 1430, trobem el cas del també mercader Lluís de Coromines: “*...oriundum dicte ville, nunc vero habitorem in parrochia Sancte Eulalie de Puni, baiulie Pulcrinisus...*”⁷⁶⁹. Entre els documents que conservava Jofre Cardona al seu poder i que són inventariats a la seva mort (1441) n'hi ha un que ens permet saber que, l'any 1438 un mercader o un paraire⁷⁷⁰ berguedà, de nom Joan Ferrer, havia traslladat la seva residència a Santa Coloma de Queralt. Aquest Joan Ferrer, tal i com ell mateix confessa, era oncle de Jofre Cardona: “*... quod ego Johannis Ferrer ville Berge nunc vero habitator in ville sancte Columbe de Queralto. Attendens quam plurima, grata placita et accepta servicia per vos venerabile Jaufridum Cardona habitorem in dicta villa Berge carissimum nepotem meum sive nabot...*”⁷⁷¹.

CONCLUSIONS

- La documentació estudiada ens permet una aproximació al coneixement de la mobilitat de persones a Berga entre finals del segle XIV i la primera meitat del XV.
- Gràcies a les notícies localitzades hem pogut veure com hi havia un doble moviment: la gent que s'instal·lava a Berga i la que en marxava. També hem vist que, en la seva major part, el que motivava aquesta mobilitat era el treball o els negocis.

⁷⁶⁶ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 33r.

⁷⁶⁷ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 117v.

⁷⁶⁸ APBerga. Llibre Notarial 27, f. 129v.

⁷⁶⁹ APBerga. Llibre Notarial 34, f. 40v.

⁷⁷⁰ En altres dues cartes relacionades en el mateix inventari apareixen dos personatges anomenats Pere Ferrer. Un és mercader: “*Noverint universi quod ego Violandis, filia Petri Ferrarii, mercatoris...*”. i, l'altre, paraire: “*infrascriptorum Petrus Ferrarii, parator* “. APBerga. Llibre Notarial 251, f. 47r.

⁷⁷¹ APBerga. Llibre Notarial 251, f. 47r.